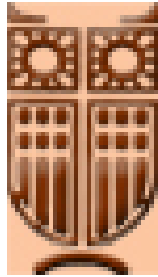

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες

Το παράδειγμα του E-twinning και της ψηφιοποίησης πολιτιστικού περιεχομένου

Επιβλέπων Καθηγητής
κος Κωνσταντίνος Στεφάνου

Δήμητρα Γκούντρα
AM 1205M024

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες
Το παράδειγμα του E-twinning και της ψηφιοποίησης πολιτιστικού περιεχομένου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί Προλόγουσελ 4

Μέρος Α

Η έννοια της Διαπολιτισμικότητας και η σχέση της με την Εκπαίδευση

Εισαγωγή.....σελ 8

A. 1 Θεωρίες για την επικοινωνία των πολιτισμών..... σελ.11

A.1.1 Αφομοιωτική Θεωρία..... ..σελ 11

A.1.2 Το μοντέλο της Ενσωμάτωσης..... σελ 15

A.1.3. Πολυπολιτισμικό Μοντέλο..... σελ 16

A.1.4. Το Αντιρατσιστικό μοντέλο..... ..σελ.23

A.1.5. Το μοντέλο της Παγκόσμιας εκπαίδευσης..... ..σελ 25

A.1.6. Η νέα διαπολιτισμική προσέγγιση..... σελ 27

A.2 Μια διαπολιτισμική πολιτική διαχείρισης των μεταναστών.....	σελ 34
A.3. Η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας απέναντι στις Μειονότητες και τους Μετανάστες.....	σελ 45
A.4 Κριτική του πλαισίου λειτουργίας της διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και επιμέρους προτάσεις για την εκπαίδευση των μεταναστών.....	σελ 58
A.5. Ταυτότητα: η συνείδηση του «Εμείς» -Η Διαπολιτισμική εκπαίδευση ως μέσο για μια Ευρωπαϊκή Συνείδηση.....	σελ 65
A.6 Η Συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Εκπαίδευση.....	σελ 74
A.7 Προς μια Ευρωπαϊκή διάσταση της Εκπαίδευσης.....	σελ 80

Μέρος Β'

Οι νέες Τεχνολογίες στην υπηρεσία της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

B.1 eTwinning School partnerships in Europe.....	σελ 86
B.1.1. Το πρόγραμμα e- Twinning.....	σελ 87
B1.2 E- twinning :Διαπολιτισμικότητα και Ευρωπαϊκή Συνείδηση.....	σελ 98
B.2 Ψηφιοποίηση Πολιτιστικού Περιεχομένου.....	σελ 107
B.2.1. Οι Νέες Τεχνολογίες στην υπηρεσία του...Πολιτισμού.....	σελ 108
B.2.2. Η Διαπολιτισμική χροιά της Ψηφιοποίησης Πολιτιστικού Περιεχομένου : Όχημα για τη διαμόρφωση Ευρωπαϊκής ταυτότητας σε μια Πολυπολιτισμική Κοινωνία.....	σελ 129
Επίλογος – Συμπεράσματα.....	σελ 139
Βιβλιογραφία	σελ 144

Αντί Προλόγου

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος Σπουδών Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Πολιτική, ως διπλωματική εργασία.

Σκοπός της εργασίας και προστιθέμενη αξία της αποτελεί η ανάδειξη της αναγκαιότητας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη διαμόρφωση της παιδαγωγικής πρακτικής που προσπαθεί να υιοθετήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο σημαντικός ρόλος των νέων τεχνολογιών στο εγχείρημα αυτό. Απώτερος στόχος αποτελεί η προσπάθεια αξιολόγησης των εφαρμοσμένων ήδη πρακτικών και η εξέταση νέων προοπτικών εκπαίδευσης, βασισμένων στη παραδοχή ότι κάθε εθνική ομάδα είναι φορέας πολιτισμού και μπορεί να συμβάλλει στην αναδιαμόρφωση και εξέλιξη του Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Στη προσπάθεια αυτή ιδιαίτερη σημασία αποκτά η αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών και πληροφορικής ως μέσα ελευθερίας έκφρασης και αλληλογνωριμίας των πολιτισμών, επαφής των λαών και αποδοχής της διαφορετικότητας.

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος γίνεται μια προσπάθεια να θεματοποιηθούν οι «θεωρητικές αφετηρίες» της εργασίας και να τεθούν έτσι οι θεωρητικές της βάσεις. Συγκεκριμένα συζητώνται οι βασικές έννοιες οι οποίες αποτελούν βασικά εργαλεία της εργασίας και παράλληλα μέσα από την αποσαφήνισή τους προσδιορίζεται η εννοιολογική οπτική από την οποία προσεγγίζεται το θέμα. Παράλληλα επιχειρείται μια οριοθέτηση του αντικειμένου, θέτοντας με αυτό τον τρόπο τους βασικούς άξονες γύρω από τους οποίους κινείται η εργασία. Επίσης γίνεται μια διεξοδική θεωρητική συζήτηση των εννοιολογικών παραμέτρων του θέματος, όπως προκύπτουν και από τον τίτλο της εργασίας.

Ειδικότερα, παρουσιάζεται η μετάβαση από το μοντέλο της αφομοίωσης στο μοντέλο της πολυπολιτισμικότητας και η νέα προοπτική της

διαπολιτισμικότητας, η οποία υπερτερεί αναφορικά, όχι μόνο ως προς την αντιμετώπιση των προβλημάτων της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών, αλλά και ως προς την επιδιωκόμενη ανεκτικότητα του δημοκρατικού πολίτη απέναντι σε άτομα διαφορετικών εθνικών, εθνοτικών, θρησκευτικών και άλλων ταυτοτήτων.

Σε ένα δεύτερο κεφάλαιο και στα πλαίσια της προσπάθειας κατανόησης του ερευνητικού πεδίου θα γίνει αναφορά στο φαινόμενο της μετανάστευσης και στις επιπτώσεις της παρουσίας των ομάδων των μεταναστών με αναφορά στο ιδιαίτερα σοβαρό θέμα του κινδύνου μετεξέλιξης του μετανάστη σε μειονοτική ομάδα. Αυτό το οποίο οφείλουμε να επισημάνουμε είναι ότι απαιτείται ιδιαίτερος χειρισμός και λήψη πολιτικών με σκοπό την ουσιαστική ένταξη των ομάδων αυτών. Παράλληλα θα εξεταστεί η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας απέναντι στις μειονότητες και τους Μετανάστες και θα παρουσιαστεί μια κριτική αποτίμηση του πλαισίου λειτουργίας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα ακολουθούμενη από επιμέρους προτάσεις για την εκπαίδευση των μεταναστών.

Εν συνεχεία όπως θα αναπτυχθεί στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας θα διαφανεί η ιδιαίτερη σημασία που έχει η διαπολιτισμικότητα για την Ευρωπαϊκή Οικοδόμηση καθώς αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία προώθησης της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας. Η αλληλογνωριμία των πολιτισμών δημιουργεί τις προϋποθέσεις αποδοχής και ανεκτικότητας, στοιχεία απαραίτητα για την επιτάχυνση και ομαλή συνέχεια του εγχειρήματος της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Και αυτό γιατί οι συνεχείς αλλαγές στην πολιτισμική σύνθεση των σύγχρονων κοινωνιών οδηγούν στην αναζήτηση τρόπων αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου. Δημιουργήθηκε δηλαδή μία νέα κατάσταση στον ευαίσθητο χώρο των εκπαιδευτικών θεσμών όπου η κάθε κοινωνία καλείται να ενσωματώσει στο εκπαιδευτικό της σύστημα στρατηγικές αντιμετώπισης των πολιτισμικών και κοινωνικών αποκλίσεων. Απόρροια της προσπάθειας αυτής είναι η καθιέρωση των μοντέλων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τα οποία και

αναδεικνύουν το ρόλο του σχολείου ως φορέα καλλιέργειας της γλώσσας και του πολιτισμού των μαθητών.

Σημαντικά βήματα προς τη κατεύθυνση εκπαίδευσης των Ευρωπαίων μαθητών με γνώμονα το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των αξιών της δημοκρατίας γίνονται και από τη πλευρά του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το Συμβούλιο της Ευρώπης τα τελευταία χρόνια έχει επιδείξει ιδιαίτερη προσοχή σε ζητήματα εκπαίδευσης των πολιτών της Ευρώπης μέσω του σχεδιασμού και εφαρμογής προγραμμάτων και δράσεων όπως την «Εκπαίδευση Δημοκρατίας» και το «2005 Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης» που στόχο έχουν τη προετοιμασία των Ευρωπαίων μαθητών για τη συμβίωσή μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον και την ανάληψη δράσης όσον αφορά τα δημόσια θέματα.

Στο τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου μέρους της εργασίας θα γίνει μια προσπάθεια παρουσίασης της εκπαιδευτικής πολιτικής που ακολουθεί το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών σχετικά με την εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών και θα ακολουθήσει το εγχείρημα απάντησης στο ερώτημα, αν τα σχολεία αυτά μπορούν να ενταχθούν σε κάποιο μοντέλο εκπαίδευσης και ποιο είναι αυτό. Μία υπό συζήτηση σκέψη θα μπορούσε να ήταν η μετεξέλιξη των Ευρωπαϊκών σχολείων για τα παιδιά των κοινοτικών υπαλλήλων κατά τρόπο ώστε να είναι προσβάσιμα σε όλους.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας «θεματοποιείται» η διαπολιτισμική εκπαίδευση και αναπτύσσεται η σχέση της με τις νέες τεχνολογίες

Σε ένα αυτοτελές κεφάλαιο παρουσιάζεται το πρόγραμμα e-twinning η χρήση και εφαρμογή του οποίου επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των μαθητών. Η πρωτοβουλία αυτή θα επιτρέψει σε κάθε ευρωπαϊκό σχολείο να δημιουργήσει παιδαγωγικές εταιρικές σχέσεις με ένα άλλο σχολείο στην Ευρώπη, προάγοντας με τον τρόπο αυτό την εκμάθηση γλωσσών και το διαπολιτιστικό διάλογο και προωθώντας τη συνειδητοποίηση του πολυγλωσσικού και πολυπολιτισμικού ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου

Εν συνεχεία παρουσιάζεται η πρωτοβουλία ψηφιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς η οποία προωθεί τη διάδοση και αλληλοεξέταση των διαφορετικών ανά τον κόσμο πολιτισμών, επιτρέποντας τη πρόσβαση σε εκατομμύρια ανθρώπους. Με τη ψηφιοποίηση πολιτιστικού περιεχομένου παραμερίζονται τα εμπόδια της γλωσσικής εμβέλειας και της περιφερειακής γεωγραφικής θέσης της χώρας και προβάλλονται με ψηφιακά μέσα οι πολιτισμοί. Δημιουργούνται ψηφιακές βιβλιοθήκες και ηλεκτρονικά σημεία πληροφορίας με πολιτιστικό περιεχόμενο και παράλληλα αποκτούν «παγκόσμια» εμβέλεια εκθέματα μουσείων και αναδεικνύεται ο πολιτισμός κάθε χώρας με αναπτυξιακή διάσταση.

Η εργασία ολοκληρώνεται με ένα συμπερασματικό κεφάλαιο στο οποίο επιχειρείται μια συνολική ερμηνεία των ευρημάτων και διατύπωση κάποιων γενικότερων συμπερασμάτων.

Μέρος Α:

Η έννοια της Διαπολιτισμικότητας και η σχέση της με την Εκπαίδευση

Εισαγωγή

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η έννοια του «πολιτισμού» θεωρείται από τις πλέον επίκαιρες και τις πλέον συζητημένες, πολυσήμαντες και εν τέλει αμφιλεγόμενες έννοιες. Αφενός ο έντονος προβληματισμός αναφορικά με θέματα όπως αυτά της παγκοσμιοποίησης, της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της διαρκώς αυξανόμενης μετακίνησης των πληθυσμών στον ευρωπαϊκό χώρο και αφετέρου η διεκδίκηση της έννοιας του «πολιτισμού» ως βασική επιδίωξη των επισημών του ανθρώπου, την καθιστούν ως μία από τις κεντρικότερες παραμέτρους σε σχέση με την αντιμετώπιση προβλημάτων και δοκιμασιών που αναμένεται να ανακύψουν στις κοινωνίες του εικοστού πρώτου αιώνα.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων προσαρμογής των παιδιών των μεταναστών και των ομογενών από τις χώρες του εξωτερικού, των παιδιών δηλαδή που προέρχονται από διαφορετικό εθνικό, γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, αναπτύχθηκαν με τη πάροδο του χρόνου στην εκπαίδευση διαφορετικές και συχνά αντιθετικές μεταξύ τους προσεγγίσεις και φιλοσοφίες. Μια προσπάθεια περιγραφής της διαχρονικής εξέλιξης των κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων για τη διαχείριση και εκπαίδευση της εθνοπολιτισμικής διαφοράς θα αποτύπωνε τη πορεία από την αφομοίωση ως την ένταξη και τη πολυπολιτισμικότητα κατά τρόπο ταλάντευσης και όχι γραμμικό ανάμεσα στο διαχωρισμό και την αφομοίωση. Στις μεγάλες πάντως ευρωπαϊκές χώρες υποδοχής μεταναστών και στις Η.Π.Α. η πολιτική αντιμετώπισης στην εκπαίδευση των αλλοεθνών ή μειονοτικών μαθητών φαίνεται ότι ακολούθησε μια πορεία παράλληλη προς τις επιμέρους ιδιαιτερότητές της. Η πορεία αυτή ξεκινά με τη προσπάθεια πλήρους αφομοίωσης του διαφορετικού για να καταλήξει στη πολιτική ενσωμάτωσης, το πολυπολιτισμικό μοντέλο και το νέο διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης το οποίο και ανοίγει νέες προοπτικές

επιτρέποντας την ένταξη των μειονοτήτων σεβόμενο τη διατήρηση των πολιτισμικών τους ιδιαιτεροτήτων.

Η μετεξέλιξη αυτή των εκπαιδευτικών συστημάτων και ο τρόπος αντιμετώπισης του διαφορετικού στην ουσία αποτυπώνει την εξέλιξη στο επίπεδο των αντιλήψεων και την αναγνώριση της αξίας και σημασίας της πολιτισμικής ποικιλίας. Οι διαφορετικές ομάδες μέχρι πρότινος αντιμετωπίζονταν ως μειονεκτικά άτομα λόγω της πολιτισμικής και κοινωνικής «στέρησης» της επίσημης κουλτούρας και γλώσσας ενώ πλέον το δικαίωμα στη διαφορά αναγνωρίζεται και η ετερότητα θεωρείται απαραίτητο συστατικό στοιχείο οποιασδήποτε δημοκρατικής και υγιούς κοινωνίας.

Είναι βέβαια γεγονός ότι οι έννοιες «πολυπολιτισμικότητα» και «διαπολιτισμικότητα» δεν έχουν ακόμη σαφώς διαφοροποιηθεί εννοιολογικά. Συχνά εμφανίζονται ως ταυτόσημες και άλλοτε διαφοροποιούνται. Πολλοί ερευνητές ωστόσο διαχωρίζουν τους όρους «πολυπολιτισμικότητα» και «διαπολιτισμικότητα», επισημαίνοντας ότι δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημοι ή συνώνυμοι, για να μην οδηγούμαστε σε εννοιολογική σύγχυση ή αποπροσανατολισμό. Παρά ταύτα, αν και τα εννοιολογικά όρια των όρων «πολυπολιτισμικός» και «διαπολιτισμικός» δεν είναι πάντοτε σαφή και ευδιάκριτα, ο πρώτος όρος χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει μια συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα και τη διαδικασία εξέλιξής της, ενώ ο δεύτερος για να δηλώσει μια διαλεκτική σχέση, μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφόρων εθνικών ομάδων.¹

Ουσιώδεις συνιστώσες αυτής της πολιτιστικής στρατηγικής αποτελούν οι αρετές της ισότητας και της ελευθερίας, της ανεκτικότητας και του διαλόγου, των δημοκρατικών αρχών και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

¹ Τη διαφοροποίηση αυτή έχουν υιοθετήσει το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Ένωση στα σχετικά με την προβληματική της πολιτισμικής ετερότητας κείμενά τους.

Αποτελεί πρώτη ανάγκη η εφαρμογή ενός συστήματος εκπαίδευσης αντιτιθέμενο στη ξενοφοβία που ν' αναγνωρίζει την ελεύθερη έκφραση, τον πολιτιστικό πλουραλισμό και την ετερότητα και να προτάσσει την ανοχή προς διαφορετικές από τη κυρίαρχη πολιτισμικές παραδόσεις.

Όταν κάποιος εκτίθεται σε διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμούς, η φαντασία του διεγείρεται και η συνείδηση των εναλλακτικών λύσεων και της αποδοχής ή μη του «διαφορετικού» γίνεται αναπόσπαστο τμήμα του τρόπου σκέψης του. Η μονοπολιτισμική εκπαίδευση σε κάθετη αντίθεση με τη πολυπολιτισμική και διαπολιτισμική προοπτική απαλείφει την αντίληψη των εναλλακτικών λύσεων παρακαλύποντας την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας καθώς αντιμετωπίζει το κόσμο με τα δεδομένα της στενής προοπτικής μιας συγκεκριμένης κουλτούρας απορρίπτοντας οτιδήποτε δε δύναται να προσαρμοστεί σε αυτήν.

Το ζητούμενο όμως και επιτακτική ανάγκη πλέον για τη σημερινή πολυπολιτισμική Ευρωπαϊκή κοινωνία είναι η χάραξη μιας εκπαιδευτικής στρατηγικής, δημιουργικής και διαλεκτικής επικοινωνίας, που να υπερασπίζεται τη πολιτισμική αυτοσυνειδησία και την αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμών.

A. 1 Θεωρίες για την επικοινωνία των πολιτισμών

Μια προσπάθεια περιγραφής της διαχρονικής εξέλιξης των κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων για τη διαχείριση και εκπαίδευση της ετερότητας μπορεί να περιγραφεί ως μια διαδρομή που ξεκινά με τη προσπάθεια πλήρους αφομοίωσης του διαφορετικού για να καταλήξει στη πολιτική ενσωμάτωσης, το πολυπολιτισμικό μοντέλο και το νέο διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης το οποίο και ανοίγει νέες προοπτικές επιτρέποντας την ένταξη των μειονοτήτων σεβόμενο τη διατήρηση των πολιτισμικών τους ιδιαιτεροτήτων.²

A.1.1 Αφομοιωτική Θεωρία

Η πρώτη θεωρία που αναπτύχθηκε για την εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών είναι η αφομοιωτική που στοχεύει στην αποτίναξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών και γλωσσικών στοιχείων και την ευθυγράμμιση των μεταναστών με τη κυρίαρχη κουλτούρα και πολιτισμό, δηλαδή τη κουλτούρα της χώρας υποδοχής. Το μοντέλο αυτό πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του '50 με βασική του θέση ότι το έθνος αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο από εθνική και πολιτισμική άποψη και κυριάρχησε μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '60 με ιδιαίτερη εφαρμογή στη Βρετανία, όπου το ζήτημα των μειονοτικών παιδιών τέθηκε ως κοινωνικό πρόβλημα λόγω της μαζικής εγκατάστασης μεγάλου αριθμού μεταναστών από τις χώρες της Κοινοπολιτείας.³ Σε μια μονοπολιτισμική κοινωνία όπου επικρατεί η αντίληψη περί κοινής παιδείας, γλώσσας και κουλτούρας αναπτύσσεται το αφομοιωτικό μοντέλο το οποίο σαν ένα «χωνευτήριο» πολιτισμών, υποστηρίζει πως όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από την εθνική και πολιτισμική τους προέλευση πρέπει να αποκτήσουν γνώσεις και

² Αλ. Ανδρούτσου, Ν.Ασκουνη, Κμάγος, Σ.Χρηστίδου-Λιοναράκη, «Εκπαίδευση: «Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2001σελ17

³ ibid

ικανότητες που θα τους επιτρέψουν να συμμετάσχουν στον κοινό εθνικό πολιτισμό.

Το μόνο μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού σύμφωνα με το υπό εξέταση εκπαιδευτικό μοντέλο είναι η εκμάθηση της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας υποδοχής⁴ και παράλληλα η παραμέληση της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και κουλτούρας. Πρόκειται στην ουσία για μια στοχευμένη προσπάθεια περιθωριοποίησης και εξάλειψης των γλωσσικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων και με σκοπό οι αλλοδαποί έγχρωμοι μαθητές να μετατραπούν σε «μαθητευόμενους Λευκούς» κατά τα πρότυπα της τότε Αγγλοσαξονικής Κοινωνίας και μη έχοντας άλλη επιλογή.⁵

Τα παιδιά των μεταναστών, σύμφωνα με αυτή τη προσέγγιση, αποτελούν «πρόβλημα» που παρεμποδίζει τη πρόοδο των γηγενών μαθητών και δυσχεραίνει την εκπαιδευτική διαδικασία και γι' αυτόν το λόγο οι διάφορες εθνικές και μεταναστευτικές ομάδες πρέπει να απορροφηθούν από το ντόπιο ομοιογενή πληθυσμό, για να μπορούν να συμμετέχουν ισοδύναμα στη διαμόρφωση και διατήρηση της κοινωνίας.⁶ Για το λόγο αυτό η αφομοιωτική προσέγγιση εφαρμόστηκε στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά κύριο λόγο με την ίδρυση τάξεων υποδοχής, που είχε ως θλιβερό παρεπόμενο το φαινόμενο της γλωσσοκτονίας⁷, αλλά και με τη πολιτική διασποράς των μειονοτικών μαθητών που σκοπό είχε την επιτάχυνση της αφομοίωσης και την ελαχιστοποίηση των

⁴ Χρ. Κάτσικας- Ε.Πολίτου, Τσιγγάνοι, Μειονοτικοί, Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί στην Ελληνική Εκπαίδευση- Εκτός «Τάξης» το «Διαφορετικό» Εκδόσεις Gutenberg Αθήνα 1999 σελ 34

⁵ Αλ. Ανδρούσου, Ν.Ασκουνη, Κμάγος, Σ.Χρηστίδου-Λιοναράκη, «Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο Πάτρα 2001 σελ 18

⁶ Γ.Μάρκου, «Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας, η διαδικασία διεθνοποίησης και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1996, σελ 7

⁷ www.forthnet.gr/integra-komotini/katartisi19.htm

αρνητικών συνεπειών για τους υπόλοιπους μαθητές. Στο πλαίσιο δηλαδή αυτής της προσέγγισης, την ευθύνη για την κοινωνική, οικονομική αλλά και μαθησιακή ανισότητα φέρουν τα ίδια τα «θύματα» καθώς η παρουσία τους ταυτίζεται με τη πτώση του επιπέδου του σχολείου. Για το λόγο αυτό και προς αποφυγή δυσμενών επιπτώσεων στη μαθησιακή ικανότητα και επίδοση των αυτοχθόνων μαθητών, το πρώτο καιρό εφαρμογής του μοντέλου υπήρξαν προσπάθειες «ισομερούς» κατανομής των μαθητών που σκοπό είχε τη διαφύλαξη της ποιότητας και αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης των γηγενών.⁸ Στην αναφερόμενη αυτή εκπαιδευτική στρατηγική οι ευρύτερες κοινωνικές δομές, οι οποίες κατεξοχήν επηρεάζουν την απόδοση των μαθητών, δεν υποβάλλονται σε κριτική και κατ' αυτόν τον τρόπο διογκώνουν τη «πολιτισμική στέρηση και τη «θυματοποίηση» των μειονοτικών παιδιών επιρρίπτοντας στα ίδια τη σχολική τους αποτυχία.

Οι οπαδοί του αφομοιωτικού μοντέλου βλέπουν το σύγχρονο εθνικό κράτος περισσότερο στο πλαίσιο της καθολικότητας και λιγότερο από την οπτική της «σύνθεσης» που περιλαμβάνει εθνικές ομάδες με εθνικούς δεσμούς και παραδόσεις και ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά.⁹ Η εθνότητα και ο εκσυγχρονισμός θεωρούνται ότι αποτελούν δύο διαμετρικά αντίθετες και αντίρροπες δυνάμεις. Στο πλαίσιο αυτό η εθνότητα αντιμετωπίζεται ως ένα προσωρινό φαινόμενο μέσα στη σύγχρονη κοινωνία, αφού εξασθενίζει υπό την επίδραση της τεχνολογικής εξέλιξης και του εκσυγχρονισμού.¹⁰

⁸ Αλ. Ανδρούσου, Ν. Ασκουνη, Κ. Μάγος, Σ. Χρηστίδου-Λιοναράκη, «Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Π σελ 18

⁹ Π. Γεωργογιάννης, «Εκπαίδευση και Διαπολιτισμική Επικοινωνία», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1997, σελ 126

¹⁰ M. Gordon, *Assimilation in American Life. The Role of Race, Religion and National Origins*, New York 1964, - of Review: Milton L. Barron *American Sociological Review*, Vol. 29, No. 6 (Dec., 1964), pp. 939-940

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί το γεγονός ότι η αφομοίωση, αν και στην πιο ολοκληρωμένη της μορφή ταυτίζεται με την απόλυτη ανυπαρξία εθνικών ή φυλετικών χαρακτηριστικών που διαχωρίζουν τη δομή μιας πολυφυλετικής-πολυεθνικής κοινωνίας ¹¹, είναι μια διαδικασία συνεχώς εξελισσόμενη. Αποτελεί υπέρμαχο μεν της ομοιομορφίας και ομοιογένειας στη σύνθεση του κοινωνικού συστήματος κατά τρόπο όμως ώστε η αφομοιωτική διαδικασία να μπορεί να διακρίνεται ανάλογα με το βαθμό ολοκλήρωσής της. Εξάλλου και η ίδια η κυρίαρχη ομάδα αποτελεί ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο μόρφωμα ανταποκρινόμενο στις συγκυρίες και τα δεδομένα της κάθε εποχής. Η μεταβολή των αξιών, ο καθαρά εθνοκεντρικός χαρακτήρας βάσει του οποίου η μειονοτική ομάδα οφείλει να εναρμονιστεί πλήρως με το κυρίαρχο πολιτισμό και με οποιοδήποτε κόστος και σε συνδυασμό με την αποτυχία του αφομοιωτικού μοντέλου ως προς την επίδοση των μαθητών, οδήγησε σε αναθεώρηση αυτής της εκπαιδευτικής προσέγγισης που διήρκεσε έως τα μέσα της δεκαετίας του '60. Κοινή συνείδηση στο επίπεδο της πολιτικής κατέστη η ανάγκη αντικατάστασης της προσέγγισης πλήρους αφομοίωσης και προσαρμογής στα νέα δεδομένα. Κατέστη δηλαδή σαφής η επιθυμία μεταστροφής από μια εκπαιδευτική προσέγγιση που καταδίκαιζε σε μια συναινετική παρουσία στη ζωή και τον πολιτισμό δίχως τη δυνατότητα αντίδρασης ή παρέμβασης και η δημιουργία και αντικατάστασή της με μία νέα εκπαιδευτική τακτική η οποία θα είχε ως γνώμονα το σεβασμό των πολιτιστικών βάσεων και αναφορών των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

¹¹Benjamin S. Bloom, Allison Davis, Robert Hess , Author(s) of Review: Harold N. Stinson «Compensatory Education for Cultural Deprivation» *Peabody Journal of Education*, Vol. 43, No. 3 (Nov., 1965), pp. 180-181 Available at JSTOR

A.1.2 Το μοντέλο της Ενσωμάτωσης

Η αλλαγή αυτή αποτυπώνεται στην έννοια της «ενσωμάτωσης» που έχει πρακτική εφαρμογή στο ομώνυμο μοντέλο εκπαίδευσης. Η νέα αυτή εκπαιδευτική προσέγγιση πρωτοεμφανίζεται κατά τη δεκαετία του '70 και υπόσχεται την «εξασφάλιση της ισότητας των ευκαιριών σε συνδυασμό με τη πολιτισμική ποικιλία σε μια ατμόσφαιρα αμοιβαίας ανοχής».¹²

Στο σημείο αυτό και πριν την ενδελεχέστερη εξέταση του ζητήματος, κρίνεται απαραίτητη η διευκρίνιση ότι αν και το μοντέλο της ενσωμάτωσης αποδίδει εξέχουσα σημασία στη διαφορετικότητα και το σεβασμό των υπολοίπων πολιτισμών, κινείται κατά τα πρότυπα του αφομοιωτικού προτύπου. Οι μειονότητες οφείλουν να προσαρμοστούν-αν όχι απόλυτα έστω μερικά- στη βάση του κυρίαρχου πολιτιστικού μοντέλου.

Ο όρος ενσωμάτωση υποδηλώνει την παραδοχή ότι κάθε μεταναστευτική ομάδα είναι φορέας ενός πολιτισμού δεκτικού σε επιδράσεις από τη χώρα υποδοχής. Ταυτόχρονα όμως ο πολιτισμός αυτός ασκεί επίδραση στη χώρα δέκτη και συμμετέχει στην αναδιαμόρφωσή της κουλτούρας χωρίς να προκαλούνται αναστατώσεις ή άλλες συγκρούσεις με τη κυρίαρχουσα κουλτούρα. Έτσι ενώ με την αφομοίωση σημειώνεται αποκοπή από τις ρίζες του παρελθόντος, αντίθετα με την ενσωμάτωση η υπάρχουσα παράδοση της εθνικής ομάδας αποτελεί μέρος της νέας εθνικής ταυτότητας του μετανάστη¹³. Ο σεβασμός ωστόσο και η ανοχή της πολιτισμικής ετερότητας αφορά σε δευτερευούσης σημασίας στοιχεία όπως τα ήθη, τα έθιμα, η μουσική και οι εορτές τα οποία δεν υποσκάπτουν τις πολιτισμικές αρχές της κυρίαρχης κοινωνικής ομάδας και προωθούν την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των μειονοτικών ομάδων στη κοινωνία μέσω

¹² Αλ. Ανδρούσου, Ν.Ασκουνη, Κ. Μάγος, Σ.Χρηστίδου-Λιοναράκη, «Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο Πάτρα 2001 σελ 18

¹³ Δ.Δημούλης, «Η νομική προστασία των εθνικών μειονοτήτων, στο Κ. Τσιτσελίκης & Δ.Χριστόπουλος (επιμέλεια), το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα, Μια συμβολή των κοινωνικών επιστημών, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1997, σελ 128

προγραμμάτων σχολικής και κοινωνικής ενίσχυσης. Πρόκειται στην ουσία για μια πολιτική ενσωμάτωση δίχως την απαίτηση μιας ηθικής ενσωμάτωσης σε μια συγκεκριμένη μορφή πολιτισμικής ζωής. Θεωρήθηκε ότι η ιστορική αλλά και πολιτισμική γνώση, η καταπολέμηση δηλαδή της άγνοιας θα λειτουργούσε αποτελεσματικά ως προς την αναγνώριση και σεβασμό της ετερότητας και θα απέτρεπε αρνητικές συμπεριφορές.

Συνεπώς η προσέγγιση της ενσωμάτωσης σαφέστατα υπερτερεί σε σχέση με την προαναφερθείσα και προηγηθείσα χρονικά αφομοιωτική εκπαιδευτική πρακτική αφήνοντας τη δυνατότητα στις μειονότητες να διατηρήσουν και να εξελίξουν τη δική τους κουλτούρα και τρόπο ζωής υπό τη σκιά όμως πάντα του κυρίαρχου πολιτισμού της χώρας υποδοχής.

Παρά ταύτα η ισότητα των ευκαιριών, που το μοντέλο αυτό υπόσχεται, στη πραγματικότητα δεν είναι υπαρκτή δεδομένου του γεγονότος ότι οι μειονοτικές ομάδες οφείλουν να προσαρμοστούν στα πρότυπα του κυρίαρχου πολιτισμού από τη στιγμή που η αξιολόγηση γίνεται βάσει αυτών.¹⁴ Επιπλέον το μοντέλο αυτό διακρίνεται από αδιαλλαξία απέναντι στη διαφορετικότητα απαιτώντας από τις εθνικές μειονότητες να εξαλείψουν την πολιτισμική τους ταυτότητα ως ένα τίμημα για τη κοινωνική τους ενσωμάτωση.

A.1.3. Πολυπολιτισμικό Μοντέλο

Τη δεκαετία του 1970 επικράτησε το λεγόμενο πολυπολιτισμικό μοντέλο προς αντικατάσταση των πρακτικών της αφομοίωσης και της ενσωμάτωσης οι οποίες διαίωνιζαν και μεταβίβαζαν τα προβλήματα στις επόμενες γενεές. Γι' αυτό το κέντρο βάρους της εκπαιδευτικής πολιτικής μετατοπίστηκε από τα εθνοκεντρικά μοντέλα στον πολιτισμικό πλουραλισμό και τη λεγόμενη «πολυπολιτισμική εκπαίδευση»

¹⁴ E.Vlachos , "The Assimilation of Greeks in the United States with special reference to the Greek community of Anderson", Indiana, Athens EKEE,1968 PG 189

Ο καθορισμός της πολύπολιτισμικότητας αποτελεί εγχείρημα εξαιρετικά δύσκολο δεδομένων των ποικίλων, διαφορετικών και ασυμβίβαστων μεταξύ τους απόψεων επί του ζητήματος. Πολλές φορές η πολυπολιτισμικότητα συγχέεται με το πλουραλισμό. Στη πραγματικότητα βέβαια αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες δεδομένου ότι η πολυπολιτισμικότητα, εμπεριέχουσα και το πλουραλισμό προσλαμβάνει ευρύτερο περιεχόμενο. Η σύγχυση βέβαια είναι λογική ως αποτέλεσμα της θερμής υποστήριξης των πολυπολιτισμικών πρακτικών από τους θιασώτες κάθε πλουραλιστικής προσέγγισης.

Προς αποφυγή των συγχύσεων αυτών οι Collins και Sandell προτείνουν τη διάκριση τεσσάρων μορφών που μπορεί να προσλάβει η πολυπολιτισμική προσέγγιση διαχείρισης της ετερότητας. Βάσει της κατηγοριοποίησης αυτής σκιαγραφούνται τέσσερις πολυπολιτισμικοί στόχοι ενδεικτικοί των εννοιολογικών περιπλοκών της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας.¹⁵

Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στην επιθετική μορφή της πολυπολιτισμικής προσέγγισης όπου ο κυρίαρχος πολιτισμός επικρίνεται βάσει της αντιπαράθεσής του με μικρότερης εμβέλειας «αγνούς» πολιτισμούς και κουλτούρες. Παρόμοια είναι και η προσέγγιση της «διαφεύγουσας» πολυπολιτισμικότητας (escape multiculturalism) η οποία παραμελεί τη μελέτη του υπάρχοντος και κυρίαρχου πολιτισμού υπέρ άλλων περισσότερο «ζωηρόχρωμων και ενδιαφερόντων».

Η τρίτη, κατά τους Collins και Sandell, μορφή της πολυπολιτισμικότητας η λεγόμενη προσέγγιση «μετασχηματισμού» είναι σαφέστατα συνθετότερη. Συγκεντρώνοντας τα καλύτερα στοιχεία από τις υπάρχουσες στην εκάστοτε κοινωνία κουλτούρες συνθέτει έναν πολιτισμό βασισμένο στον ανθρωπισμό, το πλουραλισμό και τη δημοκρατία. Η επικρατούσα βέβαια μορφή πολυπολιτισμικότητας αποτελεί η προσέγγιση «επισκευής» της ιδιοσυγκρασίας και ιδιαιτερότητας των μειονοτήτων. Σύμφωνα με αυτήν οι αλλοδαποί μαθητές

¹⁵ Peter Smith, «Multicultural Issues: Dilemmas and Hopes», *Art Education*, Vol. 47, No. 4, Cultural University. (Jul., 1994), pg 14.

μαθαίνουν να μελετούν σε βάθος το πολιτισμικό τους υπόβαθρο και να διατηρούν τη προσωπική τους κουλτούρα, ήθη και έθιμα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον διαβίωσης με το κυρίαρχο πολιτισμό να πορεύεται παράλληλα με τους υπόλοιπους¹⁶.

Όποια μορφή πάντως και αν προσλαμβάνει η πολυπολιτισμική εκπαίδευση, αναγνωρίζει τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των μειονοτήτων και μεταναστών και προωθεί τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού πλαισίου, μέσα στο οποίο θα συνυπάρχουν και θα αναπτύσσονται αρμονικά όλοι οι πολιτισμοί, χωρίς αυτό να θέτει υπό αμφισβήτηση τη συνοχή και την ενότητα του κοινωνικού συνόλου.¹⁷ Να σημειωθεί εξάλλου ότι στις περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής πολυπολιτισμικών εκπαιδευτικών προσεγγίσεων είναι εξαιρετικά δύσκολο το εγχείρημα κατάταξης σε μια από τις αναφερθείσες κατηγορίες. Η πρακτική έχει αποδείξει την σύνθεση των στόχων και το συνδυασμό των πρακτικών των τεσσάρων μοντέλων τα οποία και συνθέτουν εν τέλει ένα ενιαίο πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό σύστημα. Στόχος του εν λόγω εκπαιδευτικού μοντέλου είναι η άμβλυνση των εθνικών προκαταλήψεων, η αποδοχή και ο αμοιβαίος σεβασμός των πολιτισμικών διαφορών, ο οποίος μπορεί να προέλθει από τη καλύτερη γνωριμία των παραδόσεων και των πολιτιστικών στοιχείων των λαών. Δίπλα στον κυρίαρχο πολιτισμό της χώρας υποδοχής στέκονται ισότιμα οι άλλοι πολιτισμοί, χωριστά ο καθένας και όλοι μαζί ως σύνολο.¹⁸

Η πολυπολιτισμική προσέγγιση της εκπαίδευσης δεν απορρίπτει ασφαλώς την ανάγκη ύπαρξης σε μια δεδομένη κοινωνία ενός κοινού πολιτισμού, ο οποίος είναι αναγκαίος για την επιβίωση και τη συνοχή της. Δέχεται, όμως, ότι ο κοινός αυτός πολιτισμός μπορεί να είναι πιο ευέλικτος σε

¹⁶ Ibid pg 15

¹⁷ Μάρκου (επιμέλεια), «Διαπολιτισμική εκπαίδευση, Επιμόρφωση εκπαιδευτικών: μια εναλλακτική πρόταση», Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής Πανεπιστημίου Αθηνών 1997 σελ 28

¹⁸ Γεωργιάννης Π., «Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης», Κοινωνικοψυχολογικές προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση – Διαπολιτισμική Αγωγή, GUTENBERG 1999 σελ 49

σύγκριση με αυτόν του παρελθόντος και περισσότερο απαλλαγμένος από τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα προηγούμενων εποχών.

Σύμφωνα με τη προσέγγιση αυτή, στο τομέα της εκπαίδευσης αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα γνώσης από το παιδί του εθνικού του πολιτισμού και της εθνικής του παράδοσης.¹⁹ Έτσι δημιουργούνται εκπαιδευτικά προγράμματα, που συγκροτούν ένα αρκετά ετερογενές σύνολο ως προς τα χαρακτηριστικά και τα μέσα που χρησιμοποιούν και τα οποία λαμβάνουν υπόψη τις γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των παιδιών των μεταναστών. Τα προγράμματα αυτά είναι δομημένα κατά τρόπο ώστε να προωθούν το σεβασμό και την ανοχή της όποιας ετερότητας, εθνικής, φυλετικής, θρησκευτικής κ.α.

Συγκεκριμένα στις Η.Π.Α η πολυπολιτισμική εκπαίδευση έλαβε τη μορφή παρεμβάσεων που είχαν ως στόχο την ένταξη των μειονοτικών μαθητών στη δεδομένη κοινωνική πραγματικότητα και στο κυρίαρχο πολιτισμό μέσα από δίγλωσσα προγράμματα. Σύμφωνα με τη κυρίαρχη κατά την εποχή αντίληψη τα προγράμματα αυτά θεωρήθηκαν ως τα καταλληλότερα για τη καλλιέργεια θετικής ταυτότητας. Αναγνωρίζοντας τη συμβολή των μειονοτήτων προώθησαν την ανάπτυξη της επικοινωνίας και αλληλοκατανόησης ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές. Οι παρεμβάσεις αυτές στόχευαν αποκλειστικά σε μια διαφοροποιημένη παιδαγωγική μέσω της συγκρότησης διαφορετικών αναλυτικών προγραμμάτων και παραγωγή διαφορετικού παιδαγωγικού υλικού ανάλογα με τη προέλευση της εκάστοτε εθνοπολιτισμικής ομάδας μαθητών και όριζαν ως στόχο της εκπαίδευσης των μειονοτήτων τη προσπάθεια συνειδητοποίησης των ανισοτήτων και αδικιών που τους πλήττουν και τη παρακίνηση για ανάληψη ειρηνικών δράσεων εναντίωσης σε αυτές²⁰.

Σε ότι αφορά τη Βρετανία, βασικό κείμενο αναφοράς αυτής της προσέγγισης αποτελεί η περίφημη έκθεση Swann (1985), αποκαλούμενη επίσημα

¹⁹ Ibid pg 48

²⁰ Ελ. Ανδρουτσου, Ν.Σκούνη, Κ. Μάγος, Σ. Χρηστίδου –Λιοναράκη, «Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες», Εθνοπολιτισμικές Διαφορές και Εκπαίδευση Τόμος Β'Ελληνικό, Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2001 σελ 17-18

«εκπαίδευση για όλους» η οποία έφερε στην επιφάνεια το ζήτημα της επιλογής και οργάνωσης των στρατηγικών εκείνων που προσφέρουν τις καλύτερες δυνατότητες για τη δημιουργία ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε όλους τους μαθητές, ανάλογα με το επίπεδο μάθησης που βρίσκονται. Πρόκειται για έκθεση εμπειρογνομώνων που δημοσιεύθηκε το 1985 με εντολή της βρετανικής κυβέρνησης και αφορούσε την εκπαίδευση των παιδιών από εθνικές μειονότητες. Η έκθεση υποστήριζε έκδηλα την εφαρμογή του πολυπολιτισμικού εκπαιδευτικού συστήματος για όλα τα σχολεία και παρείχε σαφή στοιχεία όσον αφορά το έθνος και την εκπαιδευτική διαδικασία τονίζοντας ότι ο ρατσισμός είχε μια αιτιώδη επίδραση στην εκπαιδευτική εμπειρία των έγχρωμων μαθητών.²¹ Οι συστάσεις της έκθεσης τελικά δε βρήκαν την αναμενόμενη υποστήριξη από τη κεντρική κυβέρνηση παρείχαν όμως το έναυσμα για συζητήσεις και διασκέψεις γύρω από το ζήτημα των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών και τους τρόπους αντιμετώπισής τους. Παρά το γεγονός ότι η έκθεση, εξετάζοντας τη χαμηλή σχολική επίδοση των μαθητών ξεχωριστά για κάθε μειονοτική ομάδα, αναγνωρίζει τη σημασία των κοινωνικοοικονομικών παραγόντων και του ρατσισμού, η βασική ερμηνεία που δίνει, βρίσκεται τελικά «παγιδευμένη» σε μια λογική που ανάγει τα προβλήματα αποκλειστικά σε πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Συγκεκριμένα η έκθεση Swann εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να αποκριθεί στις περιπτώσεις εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό μειονοτήτων. Η έκθεση εξηγεί τις έννοιες του αυτονομισμού²², της αφομοίωσης²³ και του πλουραλισμού και καταξιώνει τον τελευταίο ως καταλληλότερο στην εφαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας. Το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα σύμφωνα με τους συντάκτες της είναι η οικοδόμηση μιας δημοκρατικής, πλουραλιστικής

²¹ <http://www.hants.gov.uk/scrmxn/m01818.html>

²² Τμήμα της κοινωνίας που δρα ανεξάρτητα από τις εθνικές γραμμές και τη κυρίαρχη κοινωνική ομάδα.

²³ Εθνικές μειονότητες που απορροφώνται πλήρως από το πολιτισμό της πλειοψηφίας του οποίου γίνονται ουσιαστικά μέρος του.

κοινωνίας, η διατήρηση και ενεργός υποστήριξη των πολιτισμών, των ηθών και εθίμων κάθε μειονότητας και η αποδοχή των αξιών της Βρετανικής κοινωνίας στο σύνολο τους.²⁴

Ο μεταρρυθμιστικός νόμος του 1988 στην Αγγλία βασιζόμενος στην έννοια της αφομοίωσης και προωθώντας το αντίστοιχο εκπαιδευτικό μοντέλο, έθεσε τέλος στην έννοια «εκπαίδευση για όλους» που εισήγαγε η έκθεση Swann. Πολυπολιτισμικές εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες δεν είχαν πλέον καμία θέση μέσα στα σχολεία που έπρεπε τώρα να υιοθετήσουν ένα πρόγραμμα σπουδών βασισμένο στη παραδοχή ότι κάθε μαθητής είναι ίδιος και συνεπώς θα έπρεπε να εκλείψουν πρακτικές διαφορετικού εκπαιδευτικού προσανατολισμού.

Πάρα ταύτα η εσωτερική πολιτική της Μ. Βρετανίας απέναντι στις εθνικές μειονότητες βασιζόταν μέχρι τώρα στην έκθεση του 2000 για το μέλλον μιας “Πολυεθνικής Μ. Βρετανίας” που εκπονήθηκε από ειδική επιτροπή και υπό τις οδηγίες του Λόρδου Bhikhu Parekh. Η έκθεση απαριθμούσε έξι θεμελιώδεις κανόνες μιας προσανατολισμένης προς τη πολυπολιτισμικότητα πολιτικής. Η εν λόγω έκθεση κατ’ αρχήν διακήρυσσε την αρχή της ισότητας των ατόμων ανεξάρτητα από το χρώμα του δέρματος, του φύλου, της εθνικής προέλευσης, θρησκείας, ηλικίας και σεξουαλικού προσανατολισμού. Κατά δεύτερον τόνιζε το πολυθρησκευτικό, πολυεθνικό και πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Μ.Βρετανίας και κατέληγε στην ανάγκη για αποδοχή της ετερότητας και την αποφυγή οποιασδήποτε διάκρισης. Η κοινωνία σύμφωνα με την έκθεση οφείλει να λειτουργεί κατά τρόπο ώστε να οικοδομείται ένα κοινό συναίσθημα παράλληλα με την ύπαρξη και διατήρηση των διαφόρων ταυτοτοτήτων. Προς την επίτευξη του στόχου αυτού η πολιτεία και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο οφείλουν να σεβαστούν τις διαφορές μεταξύ πολιτισμών και κουλτούρας κάθε λαού, να αποδεχτούν την ετερότητα και τη μοναδικότητα κάθε εθνικής μειονότητας και

²⁴ «Education for all: The Swann report, report of the county education officer» schools sub-committee, 10th June 1986

<http://www.hants.gov.uk/scrmxn/m01725.html>

να επιλύσουν ομαλά τις αναπόφευκτες συγκρούσεις μεταξύ των παράλληλα αναπτυσσόμενων πολιτισμών. Τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα σημαντικά από τη στιγμή που ο ρατσισμός μπορεί να αναπτυχθεί σε διάφορους τομείς της καθημερινότητας και σε σχέση με το πολιτισμό, την υπηκοότητα, τον τρόπο ζωής αλλά και την ισότητα.

Θεωρήθηκε δηλαδή από τη πολιτική ηγεσία ότι πολιτικοί κανόνες ακολουθούμενοι τις διαπιστώσεις της εν λόγω έκθεσης θα οδηγούσαν στην ένταξη των εθνικών μειονοτήτων στο Βρετανικό πολιτισμό και κοινωνία. Από μια άλλη όμως οπτική η Βρετανική πολιτική έναντι των εθνικών μειονοτήτων αντιμετωπίζεται ως ένα ακραίο παράδειγμα της πολυπολιτισμικότητας που οδήγησε στη γκετοποίηση της κοινωνίας και το διαχωρισμό μεταξύ των μελών της. Η ανοχή είχε προσδιοριστεί λανθασμένα προωθώντας την άρνηση απόκτησης της Βρετανικής ταυτότητας και οικοδομημένη στη λογική της ομαλής συμβίωσης δια μέσου της εντολής « Μην ενοχλείτε και μη βλάπτετε αλλήλους»²⁵.

Το πολυπολιτισμικό μοντέλο σηματοδοτεί μια τομή προς τα προηγούμενα, καθώς αποβλέπει όχι μόνο στην παρέμβαση στις μεταναστευτικές και μειονοτικές ομάδες, αλλά και σε αλλαγές από μέρους της πλειοψηφικής κοινωνίας στη στάση και συμπεριφορά της προς τις αναφερθείσες ομάδες.

Εντούτοις η πολυπολιτισμική εκπαίδευση έχει επικριθεί σοβαρά για τον τρόπο με τον οποίο επιδιώκει να υλοποιήσει τους στόχους της καθώς εστιάζει υπερβολικά στις εξωτερικές πτυχές του πολιτισμού, με έμφαση στις πολιτιστικές εκδηλώσεις, τις θρησκευτικές διακοπές, τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα υπερτονίζοντας με αυτό τον τρόπο τη διαφορετικότητα. Το γεγονός όμως αυτό δυσχεραίνει την αλληλεπίδραση των πολιτισμών καθώς τονίζονται υπερβολικά

²⁵Kazimierz Sobotka, *"Identity, Culture and Democracy"* at Leonce Bekemans, Maria Karasinska- Fendler, Marco Mascia, Antonio Papisca, Constantine A. Stefanou, Peter G. Xuereb *"Intercultural Dialogue and Citizenship, Translating Values into Actions, A common Project for Europeans and their Partners"*, Marsilio Editory Venice 2007 pg 60-61

οι εθνικές διαφορές.²⁶ Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι η πολιτισμικά πλουραλιστική προσέγγιση υπήρξε ανεπαρκής και ίσως και παραπλανητική, από τη στιγμή που αγνόησε ή στη καλύτερη περίπτωση δεν έλαβε υπόψη της την παράμετρο της ισχύος που εισάγει η αντιρατσιστική προσέγγιση²⁷.

A.1.4. Το Αντιρατσιστικό μοντέλο

Το αντιρατσιστικό μοντέλο, για πολλούς θεωρητικούς απλή παραλλαγή της πολυπολιτισμικής εκπαιδευτικής προσέγγισης, αναπτύχθηκε στα μέσα και το τέλος της δεκαετίας του 1980 αρχικά στη Μεγάλη Βρετανία, την Ολλανδία και αργότερα την Αμερική, ως απάντηση στα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις της λευκής επικρατούσας τάξης.

Πρόκειται στην ουσία για προγράμματα ευαισθητοποίησης απέναντι στο ρατσισμό και τη ξενοφοβία που επικρίνουν τόσο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο όσο και τις δομές που γεννούν και αναπαραγάγουν την άνιση μεταχείριση των μεταναστευτικών ομάδων. Από την αντιρατσιστική οπτική το κράτος προβάλλεται ως η κυριότερη πηγή θεσμικού ρατσισμού, καθώς δεν στέκεται σαν ουδέτερος διαιτητής ανάμεσα στις ανταγωνιστικές αντιλήψεις και συμφέροντα. Για το λόγο αυτό η εν λόγω προσέγγιση συνηγορεί υπέρ της αλλαγής των δομών του εκπαιδευτικού συστήματος που ευνοούν τις φυλετικές διακρίσεις εις βάρος των μεταναστών μαθητών. Στην ουσία το μοντέλο αυτό προωθεί την ισότητα

²⁶ Adenike Yesufu, «Global Education, Multicultural Education, Intercultural Education, Antiracist Education, Diversity Education Are they all Roads leading to the Same Destination?»International Journal of Diversity in Organizations, Communities and Nations, Volume 4, Article: DC04-0126-2004 pg 11

²⁷ Γ. Νικολάου, «Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Από την ομοιογένεια στην πολυπολιτισμικότητα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σελ 17.

των ευκαιριών για όλους τους μαθητές, και τη χειραφέτηση από ρατσιστικά πρότυπα.²⁸

Σε αντίθεση με μονοπολιτισμικά προγράμματα που εστιάζουν τη προσοχή τους περισσότερο σε θεσμούς και δομές της κοινωνίας, και σύμφωνα με τα πρότυπα της διαπολιτισμικότητας, η αντιρατσιστική λογική εστιάζει στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μειονοτικών ομάδων. Συνεπώς το αντιρατσιστικό μοντέλο αντιμετωπίζει το πρόβλημα στην ολότητά του, δίνοντας έμφαση στις αιτίες που προκαλούν την ανισότητα και προβάλλοντας την ανάγκη για αναθεώρηση των κρατικών δομών και θεσμών. Η αντιρατσιστική προσέγγιση αναγνωρίζει το ρατσισμό ως υποπροϊόν των κυρίαρχων κοινωνιών και εξετάζει τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις αυτές που δημιουργούν συμπεριφορές διαχωρισμού και αποκλεισμού.

Παρά ταύτα, πολλάκις η αντιρατσιστική οπτική της εκπαίδευσης έχει καταστεί κατακριτέα για την εστίαση στις διαφορές και την ετερότητα παρά τις ομοιότητες και κοινές αξίες των λαών. Αυτό γίνεται διότι εξετάζει το ζήτημα του ρατσισμού ως σύνολο και όχι βάσει των αιτιών που τον προκαλούν. Το 1995, ο Sivanandan ενεργό πολιτικό στέλεχος της Αγγλίας τόνιζε ότι το αντιρατσιστικό μοντέλο δε μεριμνά για τον πολιτισμό αλλά δρα αποκλειστικά και μόνο κατά του ρατσισμού. Ο πολιτισμός επομένως και η πολιτιστική συνειδητοποίηση και αλληλεγγύη μεταξύ των λαών δε διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην Αντιρατσιστική εκπαίδευση.²⁹

²⁸ Racism and Education by Barry Troyna Author(s) of Review: Stephen May *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 15, No. 3 (1994), pp. 425-428

²⁹ Adenike Yesufu, «Global Education, Multicultural Education, Intercultural Education, Antiracist Education, Diversity Education Are they all Roads leading to the Same Destination?» *International Journal of Diversity in Organizations, Communities and Nations*, Volume 4, Article: DC04-0126-2004 pg 11

A.1.5. Το μοντέλο της Παγκόσμιας εκπαίδευσης

Αρκετά σύγχρονη είναι και η ανάπτυξη της λεγόμενης Παγκοσμιοποιημένης ή σφαιρικής εκπαίδευσης η οποία διακρίνεται σαφώς από τα υπόλοιπα εκπαιδευτικά προγράμματα διαπολιτισμικής κατάρτισης. Έχοντας τις ρίζες της στην Ευρώπη³⁰, η σφαιρική εκπαίδευση προωθεί τους στόχους της μέσω της προώθησης της εκτίμησης και συνειδητοποίησης του συνόλου του Παγκόσμιου πολιτισμού και δίνοντας έμφαση στη κατανόηση των ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των λαών σε συνδυασμό με την εις βάθος κατανόηση των παγκόσμιων ζητημάτων και γεγονότων. Οι στόχοι και η παγκόσμια προοπτική της πολλές φορές κατευθύνει τους μελετητές στο να την ταυτίσουν με έννοιες όπως η διεθνοποίηση και η παγκοσμιοποίηση κάτι το οποίο οδηγεί στην απώλεια του αρχικού σκοπού του εκπαιδευτικού αυτού είδους διαπολιτισμικής κατάρτισης.³¹

Η παγκόσμια – σφαιρική εκπαίδευση αποδίδει κύρος και αξιοπιστία στα προγράμματα σπουδών των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εστιάζει στα προβλήματα και τις ανάγκες της σημερινής εποχής. Παράλληλα η ευρύτητα της έννοιας επιτρέπει την προσαρμογή της στους κατά περίπτωση εκπαιδευτικούς στόχους, γεγονός που έχει οδηγήσει στην αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας και «αγνότητας» των επιδιωκόμενων στόχων. Για παράδειγμα πολλά κολέγια εξισώνουν την έννοια και το σκοπό της παγκοσμιοποιημένης εκπαίδευσης στη μελέτη της παγκόσμιας ιστορίας, τη διερεύνηση των κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών φαινομένων, τη μελέτη της παγκόσμιας λογοτεχνίας, του χορού, της μουσικής, της θρησκείας και της

³⁰ Αναπτύχθηκε μετά από μελέτες ευρωπαϊκών πανεπιστημίων μετά το τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου ως απάντηση στις ανάγκες ενός ολοένα και περισσότερο πλουραλιστικό, αλληλεξαρτούμενου και μεταλλασσόμενου κόσμου

³¹ Adenike Yesufu, «Global Education, Multicultural Education, Intercultural Education, Antiracist Education, Diversity Education Are they all Roads leading to the Same Destination?»International Journal of Diversity in Organizations, Communities and Nations, Volume 4, Article: DC04-0126-2004 pg7

κουλτούρας των διαφόρων εθνών στη κατανόηση της οποίας μπορεί να συμβάλλει και η μελέτη των ξένων γλωσσών . Πέρα όμως από τη γνώση σημαντικός αριθμός μελετητών θεωρεί ότι η παγκόσμια γνώση και συνειδητοποίηση επιτυγχάνεται μέσω της διασύνδεσης της εκπαίδευσης με τα παγκόσμια προβλήματα όπως η εθνική ασφάλεια, η μείωση της ένδειας, η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η οικολογική ευημερία. Η σφαιρική εκπαίδευση καθοδηγείται επίσης κατά ένα μεγάλο μέρος της από ομάδες συμφερόντων όπως τα Ηνωμένα Έθνη και άλλοι Διεθνείς Οργανισμοί , η Παγκόσμια Τράπεζα, η εκκλησία και πλήθος Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που πιέζουν για τη μελέτη των παγκόσμιων ζητημάτων και σύζευξη προς τη «παγκόσμια» ημερήσια διάταξη εκπαίδευσης από ανθρωπιστικής ή οικονομικής πλευράς. Η διαφορά όμως αυτή των στόχων παρακίνησης και επίκλησης της παγκόσμιας και διεθνοποιημένης εκπαίδευσης εκτός από έλλειψη σαφήνειας δημιουργεί σειρά ερωτημάτων σχετικά με την επίτευξη των στόχων αλληλεγγύης και διαπολιτισμικών χαρακτηριστικών³².

Σίγουρα η πολιτιστική αλληλεπίδραση όχι μόνο μας καθιστά ενήμερους για τα χαρακτηριστικά των υπολοίπων πολιτισμών αλλά αποτελεί το καλύτερο σύγχρονο μέσο για την επίλυση των συγκρούσεων και την αποφυγή διαφωνιών μεταξύ πολιτιστικών, εθνικών και θρησκευτικών ομάδων, όμως θα πρέπει να διατηρηθεί κατάλληλη ισορροπία μεταξύ του διεθνούς και τοπικού πολιτισμού ώστε να μην καταλήξουμε σε φαινόμενα ομογενοποίησης και καταπολέμησης των ετεροτήτων. Για το λόγο αυτό η διεθνής παγκόσμια εκπαίδευση θα πρέπει να συνοδεύεται ή να δρα ενσωματωμένη σε προγράμματα πολυπολιτισμικών ή διαπολιτισμικών μοντέλων εκπαίδευσης.

³² Ibid pg9

A.1.6. Η νέα διαπολιτισμική προσέγγιση

Οι συζητήσεις σχετικά με την πολυπολιτισμική αλλά και τα υπόλοιπα μοντέλα εκπαίδευσης όπως περιγράφηκαν παραπάνω έχουν βοηθήσει στη σύνθεση μιας νέας παιδαγωγικής μεθόδου, του μοντέλου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Απέναντι από το «φιλελεύθερο» τύπο «ήπιας» πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης και του αντιρατσιστικού μοντέλου, η νέα διαπολιτισμική θεωρία αντιτίθεται μια πολυπολιτισμική εκπαίδευση βασισμένη στον προσδιορισμό των ομάδων και των κοινωνικών προβλημάτων, για να εισάγει την απελευθέρωση αλλά και την κατάκτηση των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων.³³

Σε αυτό το πρότυπο, το σχολείο προετοιμάζει τους μαθητές για τη μετέπειτα ένταξή τους σε μια κοινωνία όπου η πολιτιστική ποικιλομορφία αναγνωρίζεται ως κοινός πλούτος και φυσικό αποτέλεσμα της πολυπολιτισμικότητας. Ο πολιτιστικός δηλαδή πλουραλισμός αναγνωρίζεται ως κοινωνική πραγματικότητα η οποία συμβάλλει στην καθιέρωση αρμονικών διαπολιτισμικών σχέσεων μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας.³⁴

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, που εισήχθη στην Ευρώπη στη δεκαετία του '80, αντιπροσώπευσε μια μεγάλη αλλαγή στο εκπαιδευτικό σύστημα και μια πραγματική επανάσταση στη σημερινή πολυεθνική και πολυπολιτισμική κοινωνία.. Το «νέο», το «ξένο» και το «διαφορετικό» σύμφωνα με το διαπολιτισμικό μοντέλο δεν αποτελούν απειλή στην πολιτιστική ταυτότητά αλλά ευκαιρία για εμπλουτισμό³⁵. Το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης προσφάτως εμφανιζόμενο στις σχολικές πρακτικές προωθεί μια νέα αντίληψη για την εκπαίδευση των μεταναστών, η οποία είναι σαφώς πιο δημοκρατική και

³³ Alvarez, Irene and Lorenzo, Maria Multicultural and intercultural education, "Multiculturalism in Western Europe and North America", pg 7
www.tolerance.cz/courses/papers/papers2003/Alvarez.doc

³⁴ Ibid pg7

³⁵ AGOSTINO PORTERA, «Multiculture, Identity, Educational Need and Possibilities of (Intercultural) Intervention», *European Journal of Intercultural Studies*, Vol. 9, No. 2, 1998 pg1

φιλελεύθερη από τις προγενέστερες, καθώς προωθεί μια διαλεκτική σχέση και μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων διαφόρων εθνικών ομάδων. Το ζητούμενο πλέον είναι μια εκπαιδευτική στρατηγική δημιουργικής και διαλεκτικής επικοινωνίας που να υπερασπίζεται τη πολιτισμική αυτοσυνειδησία και την αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμών.³⁶ Εκτός την εστίασή της στα παγκόσμια ζητήματα όπως οι φυλετικές διακρίσεις, η ένδεια, το περιβάλλον κ.α. παρέχει ποικίλες δυνατότητες για αξιοποίηση της πληροφορίας και ανάπτυξη κριτικής σκέψης³⁷.

Το Διαπολιτισμικό Εκπαιδευτικό μοντέλο διακηρύσσει επίσης την αμοιβαία αναγνώριση και συνεργασία. Διεθνείς Οργανισμοί όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Unesco και η Ε.Ε., χρησιμοποιούν τον όρο διαπολιτισμικότητα όχι μόνο ως αρχή που διαπερνά το σχολικό πρόγραμμα, αλλά και ως δράση για την επίτευξη της ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση και την κοινωνία³⁸.

Βασικά χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης όπως αυτά αναφέρονται στη τελική έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκπαίδευση και τη πολιτισμική ανάπτυξη των μεταναστών αποτελούν η διεύρυνση των κοινωνικοκεντρικών και εθνοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου και η επανεξέταση και αναθεώρηση των εκπαιδευτικών πρακτικών έτσι ώστε να διευρύνονται οι υφιστάμενοι εκπαιδευτικοί στόχοι του σχολείου και η άμεση εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής να αποτελεί πεδίο αναφοράς. Οι αρχές δε από τις οποίες διέπεται το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης

³⁶ Α. Μακρυδημήτρης, «Πολίτες των εθνών – έθνη των πολιτών. Προαπαιτούμενα για μια πολιτική πολιτισμικής ιδιοπροσωπίας σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης και ενόψει της οικουμενικότητας του ανθρώπινου πνεύματος, σελ 9

³⁷ Adenike Yesufu, «Global Education, Multicultural Education, Intercultural Education, Antiracist Education, Diversity Education Are they all Roads leading to the Same Destination?» International Journal of Diversity in Organizations, Communities and Nations, Volume 4, Article: DC04-0126-2004 pg 11

³⁸ Γ. Μάρκου, « Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, Αφετηρία, στόχοι, προοπτικές, τόμος Ι, Εκδόσεις του Ιδίου, Αθήνα 1995, σελ 271

συνοψίζονται στην προώθηση της ισοτιμίας όλων των πολιτισμών και τη παροχή ίσων ευκαιριών, τη κατανόηση της διαφορετικότητας και την απαλλαγή από εθνικά και ρατσιστικά στερεότυπα και προκαταλήψεις που παρεμποδίζουν την επικοινωνία και ειρηνική συμβίωση των λαών³⁹. Για το σκοπό αυτό κρίνεται αναγκαία η προσπάθεια γεφύρωσης του συνόλου των πολιτισμών και η συμμετοχή όλων στο κυρίαρχο πολιτισμικό πρότυπο κάτι που θα αποφέρει τη βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ μελών διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων. Προς αποφυγή οποιασδήποτε παρανόησης να διευκρινιστεί ότι η αναφορά στο κυρίαρχο πολιτισμό δεν υπονοεί την ανωτερότητα του από τη στιγμή που δεν υφίσταται αξιολογική σύγκριση των πολιτισμών καθώς αυτοί νοούνται ισότιμοι μεταξύ τους.⁴⁰

Η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης γρήγορα έγινε αισθητή από την Ε.Ε. η οποία προσφάτως την εισήγαγε στα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση προωθεί μια πολυπολιτισμική και πολυεθνική προοπτική της εκπαίδευσης μέσα από διεπιστημονικά και διαπολιτισμικά προγράμματα σπουδών που στόχο έχουν την πύκνωση των επαφών μεταξύ των σχολικών μονάδων της Ευρώπης. Στόχος αποτελεί η ανάπτυξη του επιπέδου συνεργασίας αφενός μεταξύ των σχολείων, των δασκάλων και μαθητών και αφετέρου μεταξύ του συνόλου της σχολικής κοινότητας συμπεριλαμβανομένων και των γονέων.⁴¹

Με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση αφυπνίζεται η περιέργεια των μαθητών για άλλες κοινωνίες και πολιτισμούς, δίνεται ώθηση στη φαντασία τους και συνειδητοποιούν ότι οι κοινωνίες μπορούν να οργανωθούν με ποικίλους

³⁹ Alvarez, Irene and Lorenzo, Maria Multicultural and intercultural education, "Multiculturalism in Western Europe and North America", pg 7

www.tolerance.cz/courses/papers/papers2003/Alvarez.doc

⁴⁰ Π. Γεωργογιάννης, «Εκπαίδευση και Διαπολιτισμική Επικοινωνία», εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1997, σελ 129

⁴¹ Lahdenperä, Pirjo, 2000, "From Monocultural to Intercultural Educational Research" in *Intercultural Education*, Vol.11, No. 2, pp. 205

τρόπους, από τους οποίους ο οικείος δεν είναι παρά ένας και όχι απαραίτητα ο καλύτερος. Η συμβολή δηλαδή των προγραμμάτων εστιάζεται στην έκθεση των μαθητών σε διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμούς και στη συνειδητοποίηση ύπαρξης εναλλακτικών λύσεων, αναπόσπαστο τμήμα της κριτικής σκέψης.⁴²

Κύριο δηλαδή χαρακτηριστικό των διαπολιτισμικών προγραμμάτων είναι η συνεργασία εθνοτικών ομάδων με διαφορετικά πολιτιστικά υπόβαθρα και καταβολές αλλά και η ενεργός συμμετοχή των μεταναστών που διαβιούν σε μια κοινωνία. Οι διεπιστημονικές και διαπολιτισμικά διαμορφωμένες ερευνητικές προσπάθειες απαιτούνται ώστε να «φωτίσουν» το σχολείο και το εκπαιδευτικό σύστημα με διαφορετικές απόψεις και να ενισχύσουν τη πλουραλιστική προοπτική του⁴³.

Εντούτοις, παρά τη συμβολή και τους επιδιωκόμενους σκοπούς της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, μελέτες σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά οικονομικής και κοινωνικής υστέρησης των μεταναστών σε σχέση με τους γηγενείς κατοίκους μιας χώρας που εγείρουν ερωτηματικά σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής μοντέλων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα Ευρωπαϊκά σχολεία.⁴⁴ Οι πιο συντηρητικοί αντιτίθενται στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ισχυριζόμενοι ότι βλάπτει το εκπαιδευτικό σύστημα, υποτάσσοντάς το στις απαιτήσεις των μεταναστών και ότι αντιμάχεται το βασικό σκοπό της εκπαίδευσης, δηλαδή το να εισάγει μελλοντικούς πολίτες σε ένα κοινό δημόσιο πολιτισμό, χωρίς τον οποίο μια

⁴² J. Corlett, "Anthropology in British Education", Royal Anthropological Institute News, 59, 1983, pg 16-19, find in JSTOR

⁴³ Lahdenperä, Pirjo, 2000, "From Monocultural to Intercultural Educational Research" in *Intercultural Education*, Vol.11, No. 2, pg. 206

⁴⁴ AGOSTINO PORTERA, «Multiculture, Identity, Educational Need and Possibilities of (Intercultural) Intervention», *European Journal of Intercultural Studies*, Vol. 9, No. 2, 1998 pg2

κοινωνία δεν μπορεί να παραμείνει ενωμένη.⁴⁵ Η επίκριση αυτή είναι προφανώς λανθασμένη από τη στιγμή που η εκπαίδευση συνδέεται με ένα πολύ ευρύτερο και αντικειμενικό σκοπό από το εισάγει τους μαθητές σε ένα κοινό πολιτισμό. Εξάλλου, η υποστήριξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως ήδη έχει διαφανεί, δε συνεπάγεται την άρνηση της ανάγκης για ένα κοινό πολιτισμό.

Ορισμένοι επίσης παιδαγωγοί στέκονται επιφυλακτικοί απέναντι στη διαπολιτισμική παιδαγωγική και την εφαρμογή της σε μετανάστες και μειονότητες κατά τον ίδιο τρόπο, επειδή φοβούνται μήπως ενισχύσει τις φυγόκεντρες τάσεις των μειοψηφικών ομάδων του πληθυσμού⁴⁶, νομιμοποιώντας την περιχαράκωση και προβάλλοντας τη διατήρηση της διαχωριστικής γραμμής «εμείς- οι άλλοι», ως ηθική αξία⁴⁷. Ισχυρίζονται ότι η πολυπολιτισμική και διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι κοινωνικά διαχωριστικές, καθώς επιτείνουν την πολιτισμική αυτοσυνειδησία των εθνικών μειονοτήτων και ως εκ τούτου εμποδίζουν την ενσωμάτωσή τους στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ο ισχυρισμός αυτός βέβαια από πολλούς θεωρητικούς κρίνεται ανυπόστατος καθώς η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν υπονομεύει τη κοινωνική συνοχή και ενσωμάτωση, αλλά μάλλον προσφέρει μια διαφορετική οπτική της. Αποτελεί μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και την επίτευξη της μέγιστης δυνατής κοινωνικής και οικονομικής ένταξης και ζητεί μια χαλάρωση της πολιτισμικής αυστηρότητας, ώστε να δημιουργηθεί χώρος για την ανάπτυξη των εθνικών μειονοτήτων, χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο η ενότητά της. Μια λύση θα

⁴⁵ Γ. Νικολάου, «Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Από την ομοιογένεια στην πολυπολιτισμικότητα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σελ 17

⁴⁶ S. Modjil, G. Verma, K. Malick, C. Modjil, «Πολυπολιτισμική εκπαίδευση, Προβλήματα και Προοπτικές (επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Αθ. Ζώνιου – Σιδέρη και Π.Χαραμής,) εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997, σελ 50-51

⁴⁷ Λάβδας Κ., «Η πολυπολιτισμικότητα και η Θεωρητική Κληρονομιά του Εθνικού Κράτους», Επιστήμη και Κοινωνία, τεύχος 2-3, 1999 σελ 27-52

μπορούσε να είναι η εφαρμογή Διαπολιτισμικών προγραμμάτων παράλληλα με δράσεις εξατομικευμένες στις ανάγκες και απαιτήσεις των μειονοτήτων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα των ερευνών ως ανωτέρω, κρίνεται σκόπιμη η εξής διευκρίνιση. Ένα κοινωνικά και συναισθηματικά στερημένο πρόσωπο έχει δυσκολία στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων και των ικανοτήτων του με φυσικό αποτέλεσμα την οικονομική του υστέρηση και την αδυναμία κοινωνικής καταξίωσης.

Να τονιστεί εξάλλου ότι στο πολυπολιτισμικό πλαίσιο των σημερινών κοινωνιών υφίστανται συγκρούσεις και πολιτιστικές διαφορές που δε μπορούν εύκολα να λυθούν μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος. Χρειάζεται μια πολύπλευρη ανάλυση, η συνεργασία διάφορων κοινωνικών οργάνων και η εξέταση πολλαπλών πτυχών της καθημερινής ζωής. Συνεπώς η διαπολιτισμική εκπαίδευση πέραν της παραδοσιακής μάθησης, προωθεί μια συγκριτική εκπαιδευτική πρακτική που συνδυάζει τομείς όπως η φιλοσοφία, η κοινωνιολογία, εθνολογία κ.α. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η διαπολιτισμική εκπαίδευση στη βαθύτερη έννοιά της λαμβάνει τη μορφή μιας εκπαίδευσης των συναισθημάτων, της κατανόησης και του διαλόγου βασισμένη σε αξίες όπως ο πλουραλισμός, η νομιμότητα και η ειρηνική επίλυση συγκρούσεων.

Αντιτιθέμενη στην ανάπτυξη εθνικού πατριωτισμού και διαχωρισμού των μεταναστών, η προοπτική του πολιτιστικού πλουραλισμού και η διαπολιτισμική χροιά των σχολικών προγραμμάτων και του συνόλου του εκπαιδευτικού έργου αναπτύσσουν στους μαθητές τη γνώση και το σεβασμό απέναντι στις ετερότητες και τη κοινή συνείδηση για μια από κοινού «κατασκευή» της κοινωνίας όπου οι πολιτιστικές διαφορές θεωρούνται «κοινός πλούτος» και όχι παράγοντας τμηματοποίησης και γκετοποίησης⁴⁸. Οι διάφορες πολιτιστικές ταυτότητες διαλέγονται μεταξύ τους ανοιχτά και δημιουργικά, με αμοιβαία συνοχή και

⁴⁸ Alvarez, Irene and Lorenzo, Maria Multicultural and intercultural education, "Multiculturalism in Western Europe and North America", pg 7
www.tolerance.cz/courses/papers/papers2003/Alvarez.doc

σεβασμό, γεφυρώνοντας χάσματα και αντιθέσεις. Αντί να συγκρούονται, προτιμούν να διαλέγονται και αντί να απορρίπτον, εμπλουτίζονται και εξελίσσονται ποιοτικά προσεγγίζοντας το στόχο «πολιτισμού των πολιτισμών», του πολιτισμού της ειρήνης και της κοινωνικής συνοχής⁴⁹

⁴⁹ Ευάγγελος Βενιζέλος, «Για έναν πολιτισμό των πολιτισμών, Ελληνικότητα και οικουμενικότητα, Εκδόσεις Καστανιώτη(β' έκδοση), Αθήνα 2002, σελ 15

A.2 Μια διαπολιτισμική πολιτική διαχείρισης των μεταναστών

Η έννοια της διαπολιτισμικότητας συνδέεται έντονα με τη σημερινή πραγματικότητα των κοινωνικών διαφορών και της πολυπλοκότητας των ανθρωπίνων σχέσεων ανάμεσα σε πληθυσμιακές ομάδες. Η έννοια του ρατσισμού, της διαφορετικότητας ή αλλιώς ετερότητας αναδεικνύουν τη σημασία της έννοιας της διαπολιτισμικότητας και δη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης⁵⁰.

Είναι γεγονός ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα των δυτικών χωρών εδώ και μερικές δεκαετίες καλούνται να διαχειριστούν έναν όλο και αυξανόμενο ανομοιογενή πληθυσμό ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία ή την εθνότητα. Η ανομοιογένεια αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη προσωρινή ή μόνιμη εγκατάσταση οικονομικών μεταναστών και προσφύγων στις δυτικές κοινωνίες αλλά και στη μετακίνηση πολιτών μέσα στους κόλπους της Ε.Ε.⁵¹

Το ζήτημα αυτό χρήζει ιδιαίτερης μελέτης και προσοχής σε μια περίοδο, κατά την οποία η προσέγγιση λαών και πολιτισμών είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλη φορά και ως εκ τούτου η δημόσια πολιτική διαχείρισης της ετερότητας μέσω των εκπαιδευτικών συστημάτων προβάλλει ως επιτακτική ανάγκη.

Επίσης η εποχή μας χαρακτηρίζεται από βαθιά μεταμόρφωση και ριζικούς μετασχηματισμούς, που προκαλούνται από κοσμοϊστορικά γεγονότα. Ένα από τα κυρίαρχα φαινόμενα είναι αυτό της παγκοσμιοποίησης. Η διεθνοποίηση των αγορών, της κυκλοφορίας των κεφαλαίων και της παραγωγής, ο περιορισμός της απασχόλησης στις ανεπτυγμένες χώρες και η αποσύνδεσή της από τη διαδικασία της οικονομικής μεγέθυνσης οδήγησε σε μια νέα διάρθρωση

⁵⁰ Gundara Jagdish S. *"Interculturalism Education and Inclusion"*, London Paul Chapman 2000 , preface pgs vii-x

⁵¹ Ελ. Ανδρούτσου, Ν.Σκούνη, Κ. Μάγος, Σ. Χρηστίδου –Λιοναράκη, *"Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες"*, Τόμος Β Εθνοπολιτισμικές Διαφορές και Εκπαίδευση, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2001 σελ 29

και ένταση τον παγκόσμιο ανταγωνισμό. Αλλά και η εντεινόμενη διεθνοποίηση στους τομείς της τεχνολογίας και της επιστήμης, η ανάπτυξη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, η διασπορά των πολιτισμικών στοιχείων σε παγκόσμια κλίμακα και η ενίσχυση της κινητικότητας των ανθρώπων είναι βασικές ενδείξεις μιας αναπότρεπτης πορείας προς την οικουμενική κοινότητα, μια κοινότητα που τη διακρίνει η πολυμορφία και η συμπληρωματικότητα.

Η προσπάθεια δηλαδή για υπέρβαση του έθνους κράτους άρχισε να αποδίδει καρπούς στην εποχή μας. Υπάρχουν μάλιστα κοινωνικοί επιστήμονες οι οποίοι πρεσβεύουν ότι στην εποχή μας το έθνος – κράτος συρρικνώνεται ολοένα και περισσότερο και η έννοια της πατρίδας – με τη σημασία της γεωγραφικά και πολιτικά συντεταγμένης ομάδας της οποίας τα μέλη διατηρούν από κοινού την αίσθηση της κοινότητας – είναι πια αναχρονιστικός μύθος. Υποστηρίζουν ότι έχουμε μεταβεί από την «εθνόπολη» στην «κοσμόπολη»⁵²

Πέρα δηλαδή από την καθαρά οικονομική της διάσταση, η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει το πολιτισμικό πρόσωπο των κοινωνιών με δύο τρόπους. Πρώτον η εντονότερη διεθνής διακίνηση ιδεών, προτύπων τρόπου ζωής και πολιτιστικών προϊόντων ευνοεί τις τάσεις της διεθνούς πολιτισμικής αλληλεπίδρασης. Δεύτερον, η συνεχώς αυξανόμενη τάση για διεθνοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας διαμόρφωσε νέες κοινωνικοοικονομικές ανάγκες, προκάλεσε έντονη γεωγραφική κινητικότητα και δημιούργησε μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα. Η ανάμιξη των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων που προκαλείται εντός των κοινωνιών που υποδέχονται μετανάστες, εξασθενίζει σε μικρό ή μεγάλο βαθμό τη πολιτισμική τους ομοιογένεια. Η παγκοσμιοποίηση λοιπόν ευνοεί τον πολιτιστικό και πολιτισμικό ιμπεριαλισμό και την πολιτιστική διείσδυση στοιχείων από οικονομικά, πολιτικά και στρατιωτικά ισχυρούς πόλους σε λιγότερο ισχυρούς ή εξαρτημένους εθνικούς χώρους. Με άλλα λόγια στην εποχή μας δε κινδυνεύουν να απολέσουν την

⁵² W. Kymlicka, "Multicultural Citizenship. A liberal theory of minority rights, Clarendon Press, Oxford 1995, pg 1

πολιτιστική τους ταυτότητα μόνο οι μετανάστες και άλλες μειοψηφικές ομάδες που διαβιούν μέσα στα γεωγραφικά πλαίσια ενός κράτους, αλλά και εθνικά κράτη τα οποία δέχονται καταγισμό επιρροών πολιτιστικού περιεχομένου από κυρίαρχα πρότυπα άλλων κρατών με ηγετική θέση στη παγκόσμια σκακιέρα. Την ομογενοποίηση αυτή εξάλλου επιτείνουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ο τουρισμός, ο αθλητισμός, το εμπόριο κ.α. τα οποία έχουν διευκολύνει και διευρύνει την επικοινωνία μεταξύ των κρατών και τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Ορισμένοι μάλιστα αναρωτιούνται αν έχει πλέον νόημα να μιλάμε για εθνική παιδεία σε μια υπερεθνική εποχή, όπου το εθνικό κράτος βρίσκεται σε υποχώρηση και όπου δεν είναι πλέον δυνατόν να προτείνονται οι εθνικές αξίες, όταν έχουν επικρατήσει οι οικουμενικές. Ιδιαίτερα δε σε μια εποχή όπου τα μεταναστευτικά ρεύματα προς το σύνολο της Ευρώπης, τόσο ως αποτέλεσμα οικονομικών παραγόντων όσο και ως αποτέλεσμα διακρατικών διενέξεων ή και εσωτερικών αναταραχών αποτελούν σημαντικά ζητήματα της ημερήσιας διάταξης των διεθνών σχέσεων.⁵³

Η μετανάστευση βέβαια, αναμφισβήτητα αποτελεί ένα διυστορικό φαινόμενο δεδομένου του γεγονότος της ύπαρξης πολλαπλών περιστατικών αναγκαστικών και μη πληθυσμιακών μετακινήσεων. Όμως οι συγκεκριμένες αιτίες και μορφές που αυτή προσλαμβάνει μεταβάλλονται με το χρόνο και διαφέρουν μεταξύ χωρών και περιοχών. Στο ρου της Ιστορίας, οι πληθυσμοί μετανάστευαν όταν ο τόπος διαμονής τους δεν προσέφερε πλέον πόρους και ευκαιρίες για εκπλήρωση των αναγκών και προσδοκιών τους είτε λόγω αιτιών απωθητικών που τους ωθούν να εγκαταλείψουν το μέρος στο οποίο διαβιούν.⁵⁴ Στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι τόσο τα χαρακτηριστικά του προβλήματος στη πολυσημαντική και πολυεπίπεδη διαπλοκή τους όσο και οι

⁵³ Αγορά χωρίς Σύνορα στο Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, «Μετανάστευση και εξωτερική πολιτική της Ελλάδας», Τόμος 6 (4) 2001 σελ 23

⁵⁴ Andreanni Caroline, «Οι μεταναστεύσεις τον 19^ο και 2^ο αιώνα: Μια συμβολή στην Ιστορία του Καπιταλισμού», στο «Η Μαύρη Βίβλος του Καπιταλισμού», Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη 2002 σελ 612

στόχοι αλλά και τρόποι αντιμετώπισής τους διαφοροποιούνται στο χρόνο. Ταυτόχρονα διαφοροποιούνται και τα ενδιαφέροντα και οι στάσεις απέναντι στο πρόβλημα και στη πολιτική.

Οι σημερινές κοινωνίες είναι σε μεγάλο βαθμό πολυπολιτισμικές και πολυγλωσσικές, χαρακτηριστικά που παρατηρούνται σε κράτη με σημαντικό αριθμό μειονοτήτων που διαβιούν εντός των συνόρων τους. Εντούτοις το πεδίο των χαρακτηριστικών αυτών πρόσφατα έχει επεκταθεί και καλύπτει και χώρες με μεγάλες μεταναστευτικές κοινότητες.⁵⁵ Μετά το δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο σημειώθηκαν έντονα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Αυστραλία, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τη Δυτική Ευρώπη. Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και οι πολιτικές εξελίξεις στα Βαλκάνια, προσέθεσαν τις τελευταίες δεκαετίες μεγάλα κύματα μεταναστών στη χώρα μας αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ως εκ τούτου οι περισσότερες χώρες της Ευρώπης και της υφελίου είναι ανομοιογενείς. Σύμφωνα δε με πρόσφατες εκτιμήσεις, τα 184 ανεξάρτητα κράτη του κόσμου περιλαμβάνουν στους κόλπους τους πάνω από 600 ζωντανές γλωσσικές ομάδες και 5000 εθνικές ομάδες.

Το γεγονός αυτό δημιουργεί πλήθος προβληματικών καταστάσεων πολύ ή λιγότερο εντόνων, τόσο για τους μετανάστες όσο και για τους γηγενείς. Τα σημαντικότερα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν για την ομαλή τους ένταξη στο νέο περιβάλλον είναι η γλώσσα, η εκπαίδευση, η εργασία και γενικότερα η κοινωνική αποδοχή και ενσωμάτωση. Σοβαρότερο δε όλων των προβλημάτων τους είναι η αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, όπου υπάρχουν και με όποια μορφή και αν εκδηλώνονται.

⁵⁵ Constantine A. Stefanou, Iro Nikolakopoulou, *“Governing a multicultural Europe policy Challenges and Responses”*, at Leonce Bekemans, Maria Karasinka – Fendler, Marco Mascia, Antonio Papisca, Constantine A. Stefanou, Peter G. Xuereb, *“Intercultural Dialogue and Citizenship, Translating Values into Actions, A common Project for Europeans and their Partners”*, Marsilio Editor Venice February 2007, pgs 199-200

Από την άποψη της δημόσιας πολιτικής, η στρατηγική διαχείρισης των μειονοτήτων είναι βασισμένη στην ανάγκη διαφύλαξης της ετερότητας ενώ η μεταχείριση των μεταναστών είναι βασισμένη σε μια ανάγκη να εξασφαλιστεί η πλήρης ένταξή τους στη νέα τους «πατρίδα». Το πρόβλημα αυτό δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο το εκπαιδευτικό σύστημα της Ευρώπης που αντιμετωπίζει τις τελευταίες δεκαετίες ένα πρωτόγνωρο φαινόμενο. Πρόκειται για τη πληθώρα των παιδιών μεταναστών που φοιτούν στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αποτέλεσμα των ισχυρών μεταναστευτικών ρευμάτων που έχουν κατάληξη στη γηραιά ήπειρο. Οι προαναφερθείσες υποθέσεις συνεπάγονται και σημαντικές επιπτώσεις όσον αφορά την πολιτική εκπαίδευσης που θα ακολουθήσει κάθε κράτος με σκοπό την ορθότερη διαχείριση των μεταναστευτικών ομάδων και τη παροχή εκπαίδευσης σε αυτές. Ιδιαίτερα αισθητό γίνεται το πρόβλημα κατά την εξέταση του ζητήματος αναφορικά με την Ελλάδα. Οι εντυπώσεις που προκαλεί η ευδιάκριτη παρουσία μεταναστών είναι πιο έντονες, αν αναλογιστεί κανείς ότι μέχρι τη δεκαετία του 70 η Ελλάδα ήταν ουσιαστικά η αφετηρία ισχυρών μεταναστευτικών ρευμάτων, τόσο προς χώρες της Ευρώπης όσο και προς άλλες ηπείρους (κυρίως την Αμερική και της Αυστραλία). Η εξέλιξη αυτή της Ελλάδας από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών⁵⁶, έχει προκαλέσει κραδασμούς σε όλα τα επίπεδα της ελληνικής κοινωνίας συμπεριλαμβανομένου και του εκπαιδευτικού συστήματος, ένα σύστημα που κατά παράδοση υπήρξε εθνοκεντρικό, δύσκαμπτο και κατευθυνόμενο κατά βάση από μονοπολιτισμικές αντιλήψεις και πρακτικές.

Το γεγονός όμως της μετατροπής της ελληνικής αλλά και ευρωπαϊκής κοινωνίας σε πολύ-πολιτισμική καθιστά επιτακτική την ανάγκη για συζήτηση και δράση σε θέματα που αφορούν τους ποικίλους αποκλεισμούς ή μάλλον

⁵⁶ L. Tsoukalis, "Globalization and Regionalism: A double challenge for Greece", Hellenic Foundation for European and foreign policy (ELIAMEP), The Hellenic Observatory of the European Institute at the London School of Economics and Political Science, Athens 2001 pg71

σαφέστερα τις ποικίλες προσπάθειες ένταξης των μεταναστών στη κοινωνική ζωή και στα πυκνά δίκτυα διαπροσωπικών σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα σ' αυτούς και τους γηγενείς καθώς και ανάμεσα στους ιδίους και τους κρατικούς φορείς ή οργανώσεις. Σύμφωνα με τη θεωρία επί- πολιτισμού από το χώρο της κοινωνικής ψυχολογίας, ο Berry διακρίνει τέσσερις επιλογές προσαρμογής των μεταναστών στις νέες συνθήκες της χώρας υποδοχής. Οι εκδοχές αυτές είναι η ενσωμάτωση, η αφομοίωση, ο διαχωρισμός και η Περιθωριοποίηση.

Τυπολογία Berry

- α) διαχωρισμός
- β) αφομοίωση
- γ) περιθωριοποίηση
- Δ) ένταξη

Οι επιλογές αυτές διαμορφώνονται με βάση δύο προσδιοριστικούς παράγοντες, την επιθυμία ή μη του μετανάστη για απόκτηση εθνικής ταυτότητας αλλά και τα χαρακτηριστικά της χώρας υποδοχής ως προς την αντιμετώπιση των μεταναστών.⁵⁷

Στη περίπτωση για παράδειγμα της αφομοίωσης του μετανάστη παρατηρείται παράλληλη επιθυμία μετανάστη και ημεδαπού για απόκτηση από το πρώτο εθνικής ταυτότητας και πλήρους υιοθέτησης των εθίμων και χαρακτηριστικών της νέας πατρίδας. Αντιθέτως η τακτική της ενσωμάτωσης απαιτεί από το μετανάστη τη προσαρμογή του στους νόμους της χώρας, τον αφήνει όμως ελεύθερο να διατηρήσει τα προσωπικά – εθνοτικά χαρακτηριστικά της χώρας προέλευσης δίχως να τον αποκλείει από το κοινωνικό περίγυρο.

⁵⁷ Fons van de Vijver, Kwok Leung, «*Methods and data analysis for cross-cultural research*» Thousand Oaks, Calif. : Sage , c1997pg 38

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Berry ⁵⁸ο τύπος του διαχωρισμού (separation) είναι δυνατόν να έχει τη μορφή της ηθελημένης αποχώρησης της μειονοτικής ομάδας από την ευρύτερη κοινωνία, αλλά μπορεί να πάρει και τη μορφή της επιβεβλημένης αποχώρησης της μειονοτικής ομάδας από την ευρύτερη κοινωνία.

Στην πρώτη περίπτωση έχει την έννοια του εθνοκεντρισμού, όπου η ίδια η μειονοτική ομάδα επιδιώκει την ανεξάρτητη, αυτόνομη ύπαρξή της σε σχέση με την κυρίαρχη ομάδα και την ευρύτερη κοινωνία. Εδώ εκφράζεται η επιθυμία της ίδιας της μειονοτικής ομάδας (χωρίς να πρόκειται πάντοτε για μια συνειδητή διαδικασία) να διατηρήσει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής της και να υπάρξει μακριά από τον τρόπο ζωής της κυρίαρχης ομάδας.

Στη δεύτερη περίπτωση η κυρίαρχη ομάδα, ασκώντας το κύρος και την ισχύ της, που απορρέουν από τη θέση της, επιβάλλει στη μειονοτική ομάδα τη μη συμμετοχή της στα δρώμενα της ευρύτερης κοινωνίας. Πρόκειται για μια de facto κατάσταση, όπου κάθε αυτενέργεια του μειονοτικού ατόμου για αλλαγή της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων είναι καταδικασμένη.

Το αφομοιωτικό μοντέλο του Berry έχει στόχο την πολιτισμική ομοιομορφία. Η αφομοίωση εκφράζεται με τη μορφή της απορρόφησης μιας μη κυρίαρχης ομάδας από την εγκαθιδρυμένη κυρίαρχη τάξη πραγμάτων ή με τη μορφή της συγχώνευσης ομάδων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά, για να σχηματίσουν μια νέα κοινωνία. Η αδυναμία κάθε ατόμου να συμβιβαστεί με την εθνική του ταυτότητα και η σύγχρονη ολοκληρωτική του ταύτιση με το κοινωνικοπολιτισμικό σύστημα της χώρας υποδοχής έχει λιγότερο θετικά και περισσότερο αρνητικά αποτελέσματα. Ένα από τα λίγα θετικά είναι η γρήγορη

⁵⁸Eduardo Manchón-Aguilar, "Acculturation strategies of adolescents among different ethnic groups in Norway" University of Bergen Christiesgate, 13, N-5015 Bergen, Norway pgs 3-4
Available at <http://www.ainda.info/immigrants.doc>

εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής⁵⁹ ενώ στα αρνητικά συγκαταλέγονται η ανωνυμία, η απώλεια της ατομικότητας, η στέρηση της πρωταρχικής κοινωνικής ταυτότητας, που είναι στοιχεία σημαντικά για την ψυχολογική ισορροπία του ατόμου από τη στιγμή που χάνει την ατομική του ταυτότητα.

Η «περιθωριοποίηση» χρησιμοποιείται ως όρος για να χαρακτηριστεί η κατάσταση εκείνη, στην οποία τόσο το άτομο όσο και η ομάδα έχουν χάσει κάθε σημείο επαφής με τον παραδοσιακό τους πολιτισμό, χωρίς όμως να αναπληρώνουν το κενό αυτό με τον πολιτισμό της κυρίαρχης ομάδας.

Η διατήρηση από μέρους του ατόμου της εθνικής του γλώσσας και ταυτότητας και οι παράλληλες προσπάθειες να αποτελέσει αναπόσπαστο μέλος της ευρύτερης κοινωνίας στοιχειοθετούν εκείνο τον τύπο συμπεριφοράς που ο Berry ονόμασε «ένταξη». Συγκεκριμένα, ο όρος ένταξη υποδηλώνει την παροχή στη μειονοτική από την κυρίαρχη ομάδα μορφωτικών και επαγγελματικών ευκαιριών, τη δυνατότητα επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μαζί της και παράλληλα την καλλιέργεια της γλώσσας και του πολιτισμού της μειονότητας. Αποτέλεσμα μιας τέτοιας συμπεριφοράς της κυρίαρχης ομάδας προς τη μειονοτική είναι το άτομο-μέλος μιας μειονότητας να κοινωνικοποιηθεί και να αναπτύξει μια διαπολιτισμική ταυτότητα που είναι η πιο υγιής μορφή συνύπαρξης με την κυρίαρχη κοινωνία.

Η επίσημη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και η αντίδραση της Ελληνικής πολιτείας μπροστά στη νέα αυτή πραγματικότητα είναι η ένταξη ή η ενσωμάτωση τουλάχιστον ενός μεγάλου μέρους των μεταναστών. Στόχος αποτελεί η περιστολή του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω του θεσμικού πλαισίου που διαμορφώνεται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και μέσω των προγραμμάτων που η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί με στόχο την ισότιμη ένταξη ή την ενσωμάτωση των μεταναστών στις Ευρωπαϊκές χώρες.

⁵⁹ Cummins, Jim (1981): Bilingualism and Minority-Language Children. OISE Press, Ontario pg 15 find in JSTOR

Παράλληλα γρήγορα διαφάνηκε η ιδιαίτερη σημασία των εκπαιδευτικών θεσμών στην ομαλότερη ένταξη των μεταναστών και τη καταπολέμηση των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού. Από τη μια πλευρά, θεωρείται ότι μέσω της διαδικασίας κοινωνικοποίησης η εκπαίδευση μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των νέων ανθρώπων σε μια φάση κατά την οποία ο χαρακτήρας διαπλάθεται εύκολα, με στόχο τη διευκόλυνση της αποδοχής της ετερότητας και της αμοιβαίας κατανόησης ανάμεσα σε άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης. Από την άλλη πλευρά, τα μορφωτικά εφόδια που ενδέχεται να αποκτήσουν τα παιδιά των μεταναστών, σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται πολύ συχνά «εποχή της γνώσης», θεωρούνται ως αναγκαία προϋπόθεση για την ένταξη εν συνεχεία στην αγορά εργασίας και την εξασφάλιση πρόσβασης σε ποικίλα δημόσια και κοινωνικά αγαθά και την ουσιαστική συμβολή τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής.

Ο προβληματισμός που αφορά την αντιμετώπιση μαθητών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών θεσμών δεν αποτελεί πρόσφατο φαινόμενο. Η ενίσχυση όμως του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα των σύγχρονων κοινωνιών, που προέρχεται από την αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των κοινωνιών σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει αναδείξει τα σχετικά θέματα σε προβλήματα μείζονος σημασίας και η τάση αυτή φαίνεται ότι θα ενισχυθεί στο μέλλον. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαία η συστηματική ενασχόληση με αυτά, η αναλυτική μελέτη τους και η συνεχής και οργανωμένη παρέμβαση σε όλα τα επίπεδα ήδη από τα σχολικά χρόνια, με στόχο την αντιμετώπισή τους. Το σχολείο εξάλλου ως κοινωνικοπολιτικός θεσμός συνιστά «εν δυνάμει» φυσικό μηχανισμό παραγωγής και ανά-παραγωγής πολιτισμού⁶⁰ κάτι το οποίο γίνεται ιδιαίτερα σημαντικό στη σημερινή πολυπολιτισμική κοινωνία.

⁶⁰Kaza Pinelopi, Civilization as an element of quality in modern school education, Πρακτικά Παγκοσμίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας: Balian society for pedagogy and education, τομ.5 Kyriakidis Broth., Thessaloniki 2005 σελ 523

Μια αποτυχημένη προσπάθεια ενσωμάτωσης των μεταναστών θα μπορούσε να επιφέρει σοβαρότατα ζητήματα σταθερότητας και ασφάλειας για το σύνολο της Ευρώπης. Η ρευστότητα που θα ακολουθούσε την ανομοιογένεια που δημιουργεί η ύπαρξη μειονοτήτων θα συνέβαλε καταλυτικά στον ασταθή και ανήσυχο χαρακτήρα, το θρησκευτικό φανατισμό και τη μετεξέλιξη των μεταναστών σε μειονοτικές ομάδες, όρος ο οποίος τα τελευταία χρόνια έχει «χρωματιστεί» πολιτικά συνδεόμενος πολλάκις με κινήματα αυτονομίας και αυτοδιάθεσης εθνικών μειονοτήτων.

Συνεπώς γίνεται ιδιαίτερα εμφανής η ανάγκη για μια διαπολιτισμική εκπαίδευση που θα εντάσσει τις μειονοτικές ομάδες κατά τρόπο ώστε να αναπτύσσουν τα δικά τους πολιτισμικά πρότυπα παράλληλα όμως με τη πολιτιστική κληρονομιά της κυρίαρχης ομάδας. Οι πολιτισμοί εξάλλου δεν είναι στατικοί, αλλά δυναμικές οντότητες που εξελίσσονται μέσα στο χώρο και στο χρόνο. Αλλάζουν όπως ένας ζωντανός οργανισμός και μέσα από τις διαπολιτισμικές συναντήσεις⁶¹.

Ας μη ξεχνάμε εξάλλου ότι η άγνοια είναι και η βασική γενεσιουργός αιτία των στερεοτύπων, η σύγχυση δηλαδή και ο φόβος απέναντι στη διαφορετικότητα των κοινωνικών βιωμάτων. Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα είναι προϊόντα ιστορικών, οικονομικών και πολιτικών καταστάσεων και συνεπώς μπορούν να αντιμετωπιστούν βάσει ενός εκπαιδευτικού συστήματος σεβόμενου της ετερότητας. Οι ομάδες δεν αποκτούν αξία ή απαξιώνονται βάσει κάποιας βιολογικής ή φυλετικής προσέγγισης αλλά στη βάση μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης, του ξένου, της διαφορετικής κουλτούρας.⁶²

⁶¹ Α.Αζίζι-Καλαντζή, Α.Ζώνιου Σιδέρη, Α.Βλάχου, Προκαταλήψεις και Στερεότυπα, Δημιουργία και Αντιμετώπιση, ΥΠΕΠΘ –Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1966 σελ 4

⁶² Τ.Ταίηλορ, «Πολυπολιτισμικότητα», εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 1997, σελ 14-15

Συνεπώς οι πολιτιστικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα μέλη ακόμα και της ίδιας κοινωνικής ομάδας μπορούν να επηρεάσουν την επικοινωνία και πολλές φορές να τη δυσχεράνουν.

Χαρακτηριστική είναι η διαπίστωση που συνάγεται από την ανάγνωση των στατιστικών της Eurostat όπου παρουσιάζεται η μεταβολή του Ευρωπαϊκού πληθυσμού για το 2004 δίχως τη καθαρή μετανάστευση. Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι η Ελλάδα σαφέστατα θα παρουσίαζε μείωση του συνόλου του πληθυσμού της δίχως τη συμπερίληψη των αλλοδαπών πληθυσμών.⁶³ Με βάση τη παραδοχή αυτή, γίνεται εύκολα αντιληπτή η επικινδυνότητα εφαρμογής πρακτικών περιθωριοποίησης και διαχωρισμού των μεταναστών καθώς και των ακολουθούμενων αρνητικών συνεπειών. Εξάλλου οι μετανάστες συμβάλλουν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη κάθε χώρας και παράλληλα ο τρόπος αντιμετώπισής τους αποτελεί δείκτη ποιότητας της δημοκρατίας. Λόγοι κοινωνικοί, οικονομικοί, αλλά και ανθρωπιστικοί «επιβάλλουν» τη χορήγηση σε αυτούς δικαιωμάτων και καθιστούν αναγκαία τη χάραξη συνεκτικής πολιτικής για την ομαλή και επιτυχή ενσωμάτωσή τους. Η επιτυχής ενσωμάτωση αυτών αυτόματα θα χαράξει τη πορεία προς μια ισότιμη συμμετοχή των μεταναστών στη κοινωνική – οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας υποδοχής με ταυτόχρονο όμως αλληλοσεβασμό των διαφορετικών πολιτιστικών προτύπων. Ειδικά προγράμματα ένταξης παρέχουν κίνητρα για απόκτηση ικανοτήτων και εκμάθηση της γλώσσας της χώρας δέκτη που στόχο έχουν την ομαλή επαγγελματική και οικονομική ένταξή τους.⁶⁴

⁶³ www.europa.eu.int

⁶⁴ European Commission, “Handbook on Integration for policy-makers and practitioners”, Directorate – General Justice, Freedom and Security pgs 14-31

A.3. Η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας απέναντι στις Μειονότητες και τους Μετανάστες.

Η εκπαίδευση αποτελεί μια σημαντική εξελικτική διαδικασία για την ομαλή ένταξη των αλλοδαπών ομάδων πληθυσμών. Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων είναι ο κατ' εξοχήν αρμόδιος φορέας που έχει την ευθύνη χάραξης των εκπαιδευτικών πολιτικών τόσο σε σχέση με τους γηγενείς αλλά και μετανάστες μαθητές της χώρας μας. Αποφασίζει λοιπόν με βάση την αξιολόγηση των αξιών, ελέγχοντας καταρχάς για το αν είναι ή όχι θεμιτές και κατά πόσο αυτές είναι συμβατές με τον Κώδικα της Σύγχρονης ελληνικής έννομης τάξης, το Σύνταγμα. Βέβαια στην απόφασή του περί διαμόρφωσης και εφαρμογής εκπαιδευτικού συστήματος το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων οφείλει να λάβει υπόψη του και τις διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις που προστατεύουν τα εκπαιδευτικά δικαιώματα μεταναστών ή μειονοτήτων και γενικότερα των μη προνομιούχων κάθε εκπαιδευτικού συστήματος. Είναι γνωστό εξάλλου ότι το διεθνές δίκαιο υπερέχει έναντι του εθνικού δικαίου⁶⁵.

Η πολιτική που έχει ακολουθήσει έως σήμερα η ελληνική Πολιτεία για την εκπαίδευση των μη προνομιούχων μαθητών του εκπαιδευτικού μας συστήματος έχει περάσει από διάφορα στάδια και διαβαθμίσεις. Αρχικά το ενδιαφέρον του ελληνικού κράτους εστιάστηκε στην εκπαίδευση των ομογενών που επέστρεφαν στα πατρία εδάφη καθώς έγινε ορατό ένα μεγάλο κύμα παλιννόστησης προς τη χώρα μας και στη συνέχεια συμπεριέλαβε και τους αλλοδαπούς μαθητές.

Τα τελευταία χρόνια, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι η Ελλάδα ακολουθώντας τα βήματα των υπολοίπων Ευρωπαϊκών κρατών και

⁶⁵ Ε. Ρούκουνας, Διεθνές Δίκαιο. Τεύχος πρώτο. Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου. Τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, β' έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή 1997 σελ 60-64

αφουγκραζόμενη τις ανάγκες μιας ολοένα και περισσότερο πολυπολιτισμικής ελληνικής κοινωνίας προσπαθεί να εφαρμόσει το Διαπολιτισμικό πρότυπο εκπαίδευσης για την ομαλή και όσο το δυνατόν ταχύτερη ένταξη των μεταναστών. Θεωρήθηκε δηλαδή ότι η γνώση, η αποδοχή και ο σεβασμός του διαφορετικού, η κατάργηση των στερεοτύπων και προκαταλήψεων αλλά και η αλληλοκατανόηση, ο διάλογος μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών θα οδηγήσει στην ισότιμη, δημιουργική και ειρηνική συνύπαρξη σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Πρόκειται στην ουσία για μια προσπάθεια του ελληνικού κράτους να διαχειριστεί τα μεταναστευτικά ρεύματα κατά τρόπο ώστε να εξαλειφθεί κάθε πιθανότητα μετατροπής των μεταναστών αυτών σε μειονοτικές ομάδες.

Για το λόγο αυτό παράλληλα με την εισαγωγή των Διαπολιτισμικών σχολείων και την εφαρμογή προτύπων διαπολιτισμικής διδασκαλίας, η ελληνική κυβέρνηση αναπτύσσει δράσεις και πιλοτικά προγράμματα που φανερώσουν τη σαφή επιθυμία του ελληνικού κράτους για διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μειονοτήτων και τη προσπάθεια εξατομίκευσης της εκπαίδευσης στις ανάγκες κάθε ομάδας μεταναστευτικής ή μειονοτικής προς αποφυγή αντιδράσεων και φυγόκεντρων τάσεων. Έχουν αναγνωριστεί δηλαδή οι διαφορετικές ανάγκες των ομάδων που μπορούν να χαρακτηριστούν ως "μη προνομιούχες" του εκπαιδευτικού συστήματος και έχουν διαμορφωθεί διαφορετικά προγράμματα για κάθε μια από αυτές. Συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια η διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική στη χώρα μας εκφράζεται μέσα από χωριστά προγράμματα και κάτω από την αιγίδα της Ε.Ε. και συγκεκριμένα με επιχορηγήσεις Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης.

Θεωρητικά τα παιδιά των μεταναστών στις χώρες υποδοχής και συγκεκριμένα στην Ελλάδα έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για εκπαίδευση με τα παιδιά των ημεδαπών. Σύμφωνα με τη παρούσα νομοθεσία⁶⁶ όλοι οι ανήλικοι υπήκοοι τρίτων χωρών, που διαμένουν στην επικράτεια υπάγονται στην

⁶⁶ Νόμος 3386/2005 «Είσοδος και διαμονή υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» (ΦΕΚ Α'212)

υποχρεωτική εκπαίδευση όπως και οι ημεδαποί έχοντας πλήρη πρόσβαση σε όλες τις δραστηριότητες της σχολικής και εκπαιδευτικής κοινότητας και για την εγγραφή τους απαιτούνται τα αντίστοιχα με τα απαιτούμενα για τους ημεδαπούς δικαιολογητικά. Η νομοθεσία προβλέπει επίσης την ύπαρξη ιδιαίτερων περιπτώσεων για άτομα προερχόμενα από περιοχές όπου επικρατεί έκρυθμη κατάσταση, που έχουν ήδη την ιδιότητα του πρόσφυγα ή έχουν υποβάλει αίτηση χορήγησης ασύλου καθώς επίσης και για τους μετανάστες που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα δίχως να έχει ρυθμιστεί η νόμιμη διαμονή τους. Η εγγραφή των παιδιών που υπάγονται στις παραπάνω κατηγορίες μπορεί να γίνει ακόμη και με ελλιπή δικαιολογητικά δεδομένων των δυσκολιών για την εξεύρεσή τους. Ο Έλληνας νομοθέτης αναγνωρίζει τη σημασία και το ρόλο της εκπαίδευσης και ενθαρρύνει την ένταξη των αλλοδαπών σε αυτήν. Μέσω της εκπαίδευσης καλούνται οι πληθυσμοί που κατοικούν στη χώρα αυτή να αποδεχθούν τις αξίες του ελληνικού πολιτισμού.

Με σκοπό την ομαλή ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία η ελληνική κυβέρνηση από τις αρχές της δεκαετίας του '90 προχώρησε στην ίδρυση των πρώτων τάξεων υποδοχής. Είναι η εποχή που εμφανίζεται στον ελλαδικό χώρο η έννοια της Διαπολιτισμικότητας και η οποία συνδέεται αρχικά με τη σύνταξη των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών στο ελληνικό σχολείο και τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο. Η πολιτεία παίρνει τα πρώτα μέτρα εκπαιδευτικής πολιτικής που αφορούν στην Ίδρυση «Τάξεων Υποδοχής» και Φροντιστηριακών τμημάτων για την υποδοχή και υποστήριξη των παλιννοστούντων μαθητών ούτως ώστε να ενταχθούν ομαλά στο ελληνικό σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον και στον ελληνικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς. Από το σχολικό έτος 1980-1981 λειτουργούν 17 τάξεις υποδοχής με 250 παλιννοστούντες μαθητές από τη Γερμανία στους νομούς Θεσσαλονίκης και Σερρών και το 1983 με την Εγκύκλιο ΙΕ /32/06-10-1983 ΥΠ.Ε.Π.Θ. υιοθετείται και ο θεσμός των Φροντιστηριακών τμημάτων που επέτρεψε τη παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας.

Σύμφωνα με την εγκύκλιο οι Τάξεις Υποδοχής θα συνέχιζαν τη λειτουργία τους σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 1904/1983 εφ' όσον ο αριθμός των μαθητών κρινόταν ικανοποιητικός και παράλληλα θα λειτουργούσαν φροντιστηριακά τμήματα με ωράριο πέραν του κανονικού σχολικού προγράμματος. Στα τμήματα της Μέσης Εκπαίδευσης θα διδάσκονταν Ελληνικά, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία ενώ στα Δημοτικά θα μπορούσαν να προστεθούν και τα μαθήματα της Ιστορίας ή Γεωγραφίας⁶⁷.

Ρόλος δηλαδή των τάξεων αυτών υποδοχής και των αντίστοιχων φροντιστηριακών τμημάτων που δημιουργούνται αποτελεί καθαρά η κάλυψη των κενών των μαθητών και η ομαλή προσαρμογή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Την ίδια χρονιά ιδρύονται με προεδρικό διάταγμα ΠΔ 494/1983 τάξεις υποδοχής για μαθητές που προέρχονται από κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή από κράτη εκτός αυτής με σκοπό τη προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα και την επαφή με τη γλώσσα και το πολιτισμό της χώρας υποδοχής δίχως την απώλεια της εθνικής τους ταυτότητας και χαρακτηριστικών. Τέτοιες τάξεις όμως στη πραγματικότητα δε λειτούργησαν καθώς οι μαθητές προερχόμενοι από χώρες της Ε.Ε. φοιτούσαν σε ξένα κυρίως σχολεία και οι αλλοδαποί μαθητές που δεν έχουν την ελληνική γλώσσα ως μητρική εντάχθηκαν σε τάξεις που δημιουργήθηκαν με το νόμο 1894/1990 με τον οποίο επανέρχεται ο θεσμός των τάξεων υποδοχής και παράλληλα αναγνωρίζεται η ανάγκη παραγωγής ειδικού διδακτικού υλικού για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση μιας πολυπολιτισμικής τάξης. Την εποχή αυτή παρουσιάζεται ένα έντονο μεταναστευτικό ρεύμα από την Αλβανία και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και η Ελλάδα οφείλει να λάβει μέτρα για την ομαλή ένταξη του μεγάλου αριθμού μαθητών με ελάχιστη ή και μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας. Η βασικότερη αλλαγή έγκειται στο γεγονός ότι οι τάξεις αυτές δε λειτουργούν πλέον ανεξάρτητα αλλά ενταγμένες στο κανονικό σχολείο με πρόβλεψη διδασκαλίας εκτός της ελληνικής γλώσσας στοιχείων του

⁶⁷ Εγκύκλιος ΙΕ /32/06-10-1983 ΥΠ.Ε.Π.Θ «Φροντιστηριακά τμήματα και Τάξεις υποδοχής»

ελληνικού πολιτισμού και ιστορίας . Επιδίωξη βέβαια και βασικός τους στόχος παραμένει η κάλυψη και αντιστάθμιση του ελλειμματικού γλωσσικού κεφαλαίου των μαθητών αυτών ώστε να επιτευχθεί η όσον το δυνατόν γρηγορότερη γλωσσική τους αφομοίωση στην ελληνική πραγματικότητα.

Από το 1994 με Υπουργική απόφαση (Γ1/1124/08-12-1994 Απόφαση ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΦΕΚ 930 τ. Β') για την ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών τμημάτων δίνεται και η δυνατότητα διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης από ωρομίσθιους εκπαιδευτικούς με γνώση της εν λόγω γλώσσας) αναφέρεται τη 3παρ. Διδακτικό προσωπικό) και το 1999 θεσπίζονται νέες ρυθμίσεις για τις τάξεις υποδοχής και τα φροντιστηριακά τμήματα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την υπουργική απόφαση Φ10/20/Γ1/708/07-09-1999 απόφαση ΥΠ.Ε.Π.Θ. για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – τις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά τμήματα, διαμορφώνεται ένα νέο ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης που επιτρέπει τη στάθμιση των εκπαιδευτικών αναγκών και την επιλογή του σχήματος αυτού που θα μπορούσε να λειτουργήσει ουσιαστικά και αποδοτικά ώστε οι αλλοδαποί μαθητές να ενταχθούν ομαλά και ισόρροπα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το σχήμα αυτό λάμβανε τη μορφή «Τάξη Υποδοχής Ι - Τάξη Υποδοχής ΙΙ - Φροντιστηριακό Τμήμα – Διευρυμένο ωράριο».⁶⁸

Το σημαντικότερο βέβαια βήμα της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τη διαπολιτισμική εκπαίδευση έγινε με τη ψήφιση του Νόμου Ν2413/96 για τη Διαπολιτισμική εκπαίδευση ο οποίος και προβλέπει την δημιουργία διαπολιτισμικών σχολείων δημοσίων ή ιδιωτικών⁶⁹ για την εκπαίδευση ατόμων

⁶⁸ Υπουργική απόφαση Φ10/20/Γ1/708/07-09-1999 Απόφαση ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΦΕΚ 1789 τ.Β' «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Τάξεις Υποδοχής – Φροντιστηριακά Τμήματα»

⁶⁹ Το άρθρο 35 παρ4 του Νόμου ορίζει « Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων , που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του οικείου νομαρχιακού συμβουλίου και σύμφωνη γνωμοδότηση του Ι.Π.Ο.ΔΕ., μπορεί να εγρίνεται η ίδρυση σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, επ'ονόματι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, εκκλησιαστικών ιδρυμάτων και άλλων φιλανθρωπικών σωματείων μη κερδοσκοπικού

με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ανάγκες (Άρθρο 34 Σκοπός – Περιεχόμενο). Στην ουσία πρόκειται για τη μετατροπή των σχολείων των Αποδήμων ελληνοπαίδων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη που είχαν θεσμοθετηθεί από το 1984⁷⁰. Εφαλτήριο για τη μετατροπή αυτή υπήρξε το άρθρο 35 του εν λόγω νόμου σύμφωνα με το οποίο «μπορεί να μετατρέπονται άλλα δημόσια σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή να ορίζονται ως πειραματικά και να υπάγονται σε Α.Ε.Ι. και να ιδρύονται τάξεις ή τμήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε δημόσια σχολεία.

Επίσης με τον Ν2413/96 και σύμφωνα με το κεφάλαιο Β΄ άρθρο 5 ιδρύεται το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης με σκοπό τη μελέτη και έρευνα των εκπαιδευτικών θεμάτων που αφορούν στην ελληνική παιδεία στο εξωτερικό και την ανάληψη της ευθύνης του συντονισμού των προσπάθειών για την έγκυρη και έγκαιρη εκτέλεση των ποικίλων διαπολιτισμικών προγραμμάτων.⁷¹

Στην ουσία το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. ιδρύθηκε με σκοπό την υποστήριξη του ΥΠ.Ε.Π.Θ. μέσα από δράσεις που αφορούν πρωτίστως την έρευνα και την επιμόρφωση και λειτουργεί σε άμεση συνεργασία με την Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης η οποία έχει το κατεξοχήν συντονιστικό και επιτελικό ρόλο σε θέματα εκπαίδευσης αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών. Στην ουσία το ΙΠΟΔΕ είναι νομικό πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, το οποίο όπως προαναφέρθηκε εποπτεύεται από το

χαρακτήρα. Τα σχολεία αυτά μπορεί να επιχορηγούνται από το Λογαριασμό Ιδιωτικής Εκπαίδευσης»

⁷⁰ Σταματέλλου Αναστασία « Διαπολιτισμική εκπαίδευση: Μπροστά σε μια νέα πραγματικότητα», Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε..) Πρακτικά Ημερίδας «Σύγχρονες Προσεγγίσεις και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση» Πάτρα – 9 Νοεμβρίου 2005 σελ 3

⁷¹ Νόμος 2413/96 ΦΕΚ Α΄ 124/14-6-1996 «Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις.Κεφάλαιο Β΄ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΡΘΡΟ 5.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και έχει την ευθύνη για τη σύνταξη και εφαρμογή προγραμμάτων διδασκαλίας, επιστημονικής και παιδαγωγικής καθοδήγησης των εκπαιδευτικών και για τη παραγωγή διδακτικού και εποπτικού υλικού στο τομέα της εκπαίδευσης των Ελλήνων του εξωτερικού και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο εσωτερικό της χώρας. Με τις δράσεις αυτές το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. επιχειρεί να προωθήσει τους στόχους της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε όλα τα σχολεία της χώρας έχοντας ως αφετηρία την άποψη ότι « η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση αφορά εξίσου γηγενείς και μη μαθητές, καθώς αποβλέπει στη αποδοχή του 'ΆΛΛΟΥ' και στη μάθηση μέσα από τη διαφορετικότητα».

Συγκεκριμένα έργο του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. αποτελεί η σύνταξη και η έγκριση προγραμμάτων και διδακτικών βιβλίων, η προσαρμογή των προγραμμάτων στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και η μελέτη και έγκαιρη αντιμετώπιση κάθε άλλου σχετικού θέματος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσω διεξαγωγής έρευνας και συλλογή στατιστικών στοιχείων που οδηγούν στη πλήρη χαρτογράφηση του ελληνικού εκπαιδευτικού χώρου.

Σήμερα λίγα μόλις χρόνια μετά την ίδρυσή του, το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. αποτελεί βασικό επιστημονικό συμβουλευτικό όργανο του ΥΠ.Ε.Π.Θ. αξιολογώντας εκπαιδευτικές καινοτομίες στον τομέα της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, καταγράφοντας τη σχολική πραγματικότητα και αναλαμβάνοντας το έργο της συνεχούς ενημέρωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στα θέματα Διαπολιτισμικότητας μέσω των καθορισμένων συναντήσεων στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς με τους Διευθυντές των διαπολιτισμικών σχολείων αλλά και τη διοργάνωση συνεδρίων και τη συμμετοχή του Ινστιτούτου σε σχετικές με το θέμα ημερίδες.⁷²

Στη παρούσα φάση λειτουργούν 26 σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης σε 6 νομούς της χώρας μας, κατανεμημένα ισομερώς στη Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και από το 1997 η διαπολιτισμική

⁷²Επίσημη Ιστοσελίδα Ι.Π.Ο.Δ.Ε. : www.ipode.gr

αλλά και συνολική εκπαιδευτική πολιτική της χώρας μας αφενός σε σχέση με τους μετανάστες και αφετέρου σε σχέση με τις μειονοτικές ομάδες και τους πληθυσμούς που χρειάζονται ειδική αντιμετώπιση εκφράζεται μέσα από τέσσερα χωριστά προγράμματα για μετανάστες, ομογενείς και μειονοτικές ομάδες και τα οποία αναπτύχθηκαν κάτω από την ομπρέλα του Κοινοτικού πλαισίου Στήριξης. Πρόκειται για τα προγράμματα «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών» στο Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών και βάσει του οποίου οργανώθηκαν και λειτούργησαν θερινά τμήματα διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας για μαθητές από τη πρώην Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία⁷³, το Πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο του Πανεπιστημίου Κρήτης, «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» στο παιδαγωγικό τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών και Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων από το Παιδαγωγικό τμήμα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Παράλληλα το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας έχει καταρτίσει το λεγόμενο πρόγραμμα Ολυμπιακής Παιδείας που μετά το 2004 συνεχίστηκε μέσα από την εφαρμογή του προγράμματος Καλλιπάτειρα και το οποίο φιλοδοξεί να προσεγγίσει όλους τους μαθητές χωρίς καμία διάκριση, να εμπνεύσει και να κινητοποιήσει τους νέους στην ανάπτυξη της συνεργασίας με σεβασμό στις αξίες της κατανόησης και της ειρήνης, στην ενίσχυση της αυτονομίας και της κριτικής σκέψης, να προωθήσει την ισότητα των ανθρώπων και των ευκαιριών και να ευαισθητοποιήσει την εκπαιδευτική και τη μαθητική κοινότητα γύρω από τη διαφορετικότητα και το πολιτισμικό πλουραλισμό.⁷⁴

Η Ελληνική Πολιτεία όπως προαναφέρθηκε επιδεικνύει ιδιαίτερη μέριμνα για την εκπαίδευση των μειονοτήτων αντιμετωπίζοντας τις ομάδες αυτές όχι ως μια ολότητα αλλά ως μεμονωμένες περιπτώσεις με ιδιαίτερες ανάγκες και

⁷³ Μ. Βεργέτη, Παλιννόστηση και κοινωνικός αποκλεισμός, εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1999, σελ 100-101

⁷⁴ www.olympiakipaideia.instore.gr/gr/olympiaki_paideia/ennoia_stohoi.htm

προβλήματα. Για το σκοπό αυτό καταρτίζονται εξατομικευμένα προγράμματα εκπαίδευσης βασισμένα μεν στην έννοια και πρακτική της διαπολιτισμικότητας, διαμορφωμένα και δομημένα δε κατά τρόπο ώστε να οικοδομείται μια γέφυρα επικοινωνίας ανάμεσα στις πολιτιστικές αναφορές των μειονοτικών μαθητών και του κυρίαρχου πολιτισμού της χώρας, ελαχιστοποιώντας την απόστασή από τους υπόλοιπους συμπολίτες τους.

Στην ουσία σκοπός των εν λόγω προγραμμάτων είναι η διαμόρφωση μιας κοινής συνείδησης των μειονοτικών μαθητών και η συνειδητοποίηση της θέσης τους μέσα στην ελληνική κοινωνία. Οι μαθητές αυτοί εκπροσωπούν διαφορετικές κοινωνικές τάξεις και κατέχουν σαφή θέση μέσα στην ελληνική κοινωνία και όχι ένα ξένο σώμα εντός αυτής. Το ζητούμενο συνεπώς είναι η ανάληψη μέτρων πολιτικής διαχείρισης και η εφαρμογή εκπαιδευτικών πρακτικών που θα εξομαλύνει τις διαφορές ανάμεσα στο πολιτισμικό κώδικα της ευρύτερης ελληνικής κοινωνίας σε σχέση με το περιβάλλον των μειονοτικών μαθητών και τις πολιτισμικές αναφορές της ευρύτερης μειονοτικής ομάδας από την οποία προέρχονται.

Η χαμηλού επιπέδου γνώση της γλώσσας, η διαφορετική θρησκεία, οι καθημερινές συνήθειες, ο τρόπος ένδυσης και διατροφής των μειονοτήτων επέβαλαν την εφαρμογή από τη πλευρά της ελληνικής κοινωνίας ειδικά διαμορφωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τα προγράμματα «Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων», και «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων»

Οι ανάγκες των εν λόγω μειονοτικών ομάδων κρίθηκαν ορθώς από την ελληνική πολιτεία ως διαφορετικές και για το σκοπό αυτό επελέγη η διαφοροποιημένη και εξατομικευμένη στις ανάγκες κάθε ομάδας διαχείριση.

Όσον αφορά την εκπαίδευση των παιδιών ΡΟΜ, όπως έχει καθιερωθεί να ονομάζεται η κοινότητα των τσιγγάνων, η ελληνική πολιτεία ήδη από το 1987 εξέφραζε την ανησυχία της για τα εκπαιδευτικά προβλήματα των παιδιών αυτών λόγω της απροθυμίας των γονέων να εντάξουν τα παιδιά τους στην ελληνική εκπαίδευση. Σε επιστολή του προς όλα τα σχολεία της επικράτειας το

Ελληνικό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων προειδοποιούσε για τους κινδύνους που επισύρει η διαίωνιση μιας τέτοιας κατάστασης και επισήμαινε στους εκπαιδευτικούς να μεριμνήσουν για τους αδύναμους μαθητές Ρομ και να καταπολεμήσουν κάθε μορφή διάκρισης εις βάρος τους. Αργότερα το ΥΠΕΠΘ με εγκύκλιο του ενημερώνει την υποχρέωση της Ελλάδας ως κράτος μέλος της Ε.Ο.Κ. να αναλάβει δράση και ειδική μέριμνα για την εκπαίδευση των Τσιγγανοπαίδων.⁷⁵ Πιο πρόσφατη είναι η εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ – Φ4/350/Γ1/1028/22-8-1995 για την εγγραφή και φοίτηση Τσιγγανοπαίδων στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο μετά τη διαπίστωση ότι τα παιδιά Ρομ δε φοιτούν στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο αλλά και στις περιπτώσεις που επιχειρούν να ενταχθούν στη σχολική ζωή αποθαρρύνονται από τις δυσκολίες εκμάθησης και σχολικής αποτυχίας. Η εγκύκλιος προτείνει τη συνεργασία του συνόλου των εκπαιδευτικών και τη παρότρυνση από τους διευθυντές του σχολείου για τη προσέλευση των τσιγγάνων μαθητών στο σχολείο, αλλά και την αναζήτηση των οικογενειών τσιγγανοπαίδων που μένουν στην περιοχή τους ώστε να φροντίσουν για την εγγραφή και τη φοίτηση τους ⁷⁶ στα ελληνικά σχολεία. Άξια αναφοράς είναι και η καθιέρωση κάρτας φοίτησης τσιγγανοπαίδων ⁷⁷ ώστε να ελέγχεται και να διευκολύνεται η φοίτηση τους σε περίπτωση μετακίνησης καθώς και η απόκτηση τίτλου.

Το σημαντικότερο βέβαια βήμα της ελληνικής πολιτείας όσον αφορά την εκπαίδευση των παιδιών Ρομ γίνεται το 1999. Τις διαπιστώσεις της εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ – Γ 1/694/ 1-9-99 σύμφωνα με την οποία παρά την ικανοποιητική πορεία της δράσης των προηγούμενων ετών στο θέμα της φοίτησης των τσιγγανοπαίδων,

⁷⁵ «Αλφαριθμητισμός Τσιγγανοπαίδων», Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ – Γ 1/372/853/ Γ. Γ. 475/16-9-92, σελ 1

⁷⁶ Εγγραφή και φοίτηση Τσιγγανοπαίδων στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο: Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ – Φ4/350/Γ1/1028/22-8-1995 σελ 2

⁷⁷ Υπουργική απόφαση – Φ 4/ 155/Γ 1/ 1257/ 11-9-96

παρουσιάζονται στην πράξη πολλά προβλήματα και παραλείψεις, ακολούθησε η Υπουργική απόφαση – Φ 10 / 20 / Γ 1 / 7- 9 – 99 για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων. Το 2001 θα εφαρμοστεί σε τοπικό επίπεδο μια ολοκληρωμένη παρέμβαση το πρόγραμμα ΣΑΟΥΡΟΥ που στη γλώσσα των Ρομ σημαίνει «μαζί» και το οποίο αποσκοπούσε στην κοινωνική και οικονομική ένταξη μελών της Τσιγγάνικης κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος. Το πρόγραμμα προέβη σε δράσεις όπως η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και η δημιουργία μονάδας δημιουργικής απασχόλησης παιδιών και ένταξή τους σε προγράμματα αγωγής υγείας παράλληλα με τη προσπάθεια επαγγελματικής προκατάρτισης και κατάρτισης παιδιών και ενηλίκων για την απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων που θα τους επιτρέψουν να εργαστούν με αντικείμενο την παραγωγή και προώθηση ειδών λαϊκής τέχνης και οικιακής χρήσης.

Σήμερα και βάσει της προηγούμενης εμπειρίας και των διαπιστώσεων των προηγούμενων εγκυκλίων σε πανελλαδικό επίπεδο το πρόγραμμα «εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων» με την υποστήριξη των Πανεπιστημίων Ιωαννίνων και Θεσσαλίας και το οποίο στοχεύει στη προσέλευση και ένταξη των παιδιών Ρομ που βρίσκονται σε ηλικία για την οποία στην Ελλάδα ισχύει η υποχρεωτική εκπαίδευση στο σχολείο και με απώτερο σκοπό τη μείωση της σχολικής αποτυχίας και του σχολικού και κοινωνικού τους αποκλεισμού μέσω της εξασφάλισης ίσων ευκαιριών μάθησης και της καταπολέμησης βαθιά ριζωμένων και ανθεκτικών μέσα στο χρόνο προκαταλήψεων και δοξασιών. Το εν λόγω πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων μέσω κονδυλίων προερχομένων από την Ε.Ε. και προέβη στη παραγωγή εξειδικευμένου επιμορφωτικού υλικού και στη δημιουργία και διεξαγωγή επιμορφωτικών προγραμμάτων και παρεμβάσεων.

Ιδιαίτερη είναι και η περίπτωση της Δυτικής Θράκης όπου διαβιούν μειονοτικοί μουσουλμανικοί πληθυσμοί. Η ελληνική πολιτεία προέβη στη ίδρυση

σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης⁷⁸. Στα γυμνάσια αυτά ακολουθείται το πρόγραμμα των υπολοίπων δημοσίων γυμνασίων, με μόνη αλλαγή τη διδασκαλία των θρησκευτικών.

Επί του παρόντος ακολουθείται το πρόγραμμα «εκπαίδευση των Μουσουλμανοπαίδων» που αποτελεί προϊόν της νέας πολιτικής της ελληνικής πολιτείας απέναντι στη μειονότητα της Θράκης και αποτέλεσμα ερευνών του Παιδαγωγικού τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών με βασικούς στόχους την ένταξη των παιδιών της εν λόγω μειονότητας στο εκπαιδευτικό σύστημα και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον παράλληλα με την αναβάθμιση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας. Γενικό σύνθημα του προγράμματος αποτελεί το μότο Πρόσθεση και όχι αφαίρεση, Πολλαπλασιασμός και όχι διαίρεση» κάτι το οποίο καθιστά σαφή τη πρόθεση των ερευνητών για διασφάλιση αποδοχής των μουσουλμανοπαίδων από τη τοπική κοινωνία της Θράκης και τη παρότρυνση των γονέων για ένταξη των παιδιών τους στο πρόγραμμα και ενίσχυση της σχολικής τους επίδοσης και τη δυνατότητα αποδοχής τους από την υπόλοιπη Ελληνική Χριστιανική Κοινωνία της Θράκης. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων δρομολογήθηκε ήδη από το 1997 η παροχή ειδικών γνώσεων και η συνεχής επιμόρφωση των δασκάλων παράλληλα με τη δημιουργία ειδικού εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού υλικού.

Σήμερα, με τη λήξη του 2007 ολοκληρώνεται η τρίτη φάση εφαρμογής του προγράμματος με ικανοποιητικά αποτελέσματα σε επίπεδο πρωτοβάθμιας αλλά και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Άξιο αναφοράς είναι το εγχείρημα λειτουργίας ΚΕΣΜΕΠ κέντρων στήριξης του προγράμματος και κινητών τους μονάδων για τη συστηματική οργάνωση προγραμμάτων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σε απομακρυσμένους οικισμούς όλων των νομών της Θράκης. Έργο των ΚΕΣΜΕΠ αποτελεί η παροχή δυνατότητας μαθημάτων ελληνικής

⁷⁸ Μ. Μπαλσιώτης, Ελληνική Διοίκηση και Μειονοτική Εκπαίδευση στη Δυτική Θράκη. Αιτιότητες και Αντιφάσεις μιας εκπαιδευτικής πολιτικής στο : Κ. Τσιτσελίκης & Δ.Χριστόπουλος (επιμέλεια), το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Μια συμβολή των Κοινωνικών επιστημών, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1997, σελ336

γλώσσας για παιδιά δημοτικού με χρήση Η/Υ, η λειτουργία δημιουργικού εργαστηρίου νέων όπου αναπτύσσονται δραστηριότητες αφορούσες τους νέους της μειονότητας και η υποστήριξη του μειονοτικού μαθητικού πληθυσμού με ιδιαίτερα προβλήματα οικονομικής και κοινωνικής φύσεως μέσω συμβουλευτικής στήριξης και ευαισθητοποίησης γονέων και εκπαιδευτικών.

Οι στόχοι δηλαδή του προγράμματος για την εκπαίδευση των μειονοτικών μαθητών της Θράκης συνοψίζεται στη παροχή και λειτουργία ενός δικτύου ψυχοκοινωνικής στήριξης και συμβουλευτικής μαθητών γονέων και εκπαιδευτικών και τη διαμόρφωση ενός σχολικού προγράμματος και κατάλληλα διαμορφωμένου διδακτικού υλικού για την αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών που ενδεχομένως εμφανίζουν.

Α.4.Κριτική του πλαισίου λειτουργίας της διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και επιμέρους προτάσεις για την εκπαίδευση των μεταναστών

Έχει πολλές φορές αναφερθεί από τα Μ.Μ.Ε. η αρνητική αντίληψη που έχει ο Έλληνας για τους αλλοδαπούς μετανάστες που διαβιούν στην Ελληνική επικράτεια κάτι το οποίο δεν πρέπει να μας εκπλήσσει δεδομένων των έντονων καταβολών της Ελληνικής εθνικιστικής ιδεολογίας με πτυχές τόσο στο γλωσσικό όσο και θρησκευτικό πεδίο. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της διαφορετικής αντιμετώπισης των Ποντίων Ομογενών και ελληνικής καταγωγής Αλβανών Πολιτών οι οποίοι αξιολογούνται ως προς την εθνική τους καταγωγή και τους ιστορικούς δεσμούς τους με τον ελληνικό πολιτισμό και γι' αυτό διαχωρίζονται όχι μόνο νομικά αλλά και κοινωνικά από τους υπόλοιπους μετανάστες. Οι μετανάστες δηλαδή που δεν επικαλούνται ελληνική καταγωγή αποτελούν ένα ξένο σώμα και αυτόματα χρίζονται τις συνέπειες του αποκλεισμού. Το γεγονός όμως της μετατροπής της ελληνικής κοινωνίας σε πολύ-πολιτισμική καθιστά επιτακτική την ανάγκη για συζήτηση και δράση σε θέματα που αφορούν τους ποικίλους αποκλεισμούς και την εξεύρεση εκπαιδευτικών πρακτικών ένταξης των μεταναστών στη κοινωνική ζωή. Δυστυχώς όμως οι θέσεις της ελληνικής κοινής γνώμης περί μηδενικής μετανάστευσης ή ομοιογενούς εθνοτικά κράτους, σε πολλές περιπτώσεις περιθωριοποιούν και διαχωρίζουν το μετανάστη από την υπόλοιπη ελληνική κοινωνία. Θέσεις όμως περί «μηδενικής μετανάστευσης» ή ομοιογενούς κράτους είναι πλέον ουτοπικές καθώς αφενός οι μετανάστες θα παραμείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα μας και αφετέρου οι μειονότητες διατηρούν την ιδιαίτερη κουλτούρα και τρόπο ζωής τους. Συνεπώς τίθεται ως ζητούμενο η διαμόρφωση και άσκηση μιας ολοκληρωμένης εκπαιδευτικής πολιτικής που θα αποσκοπεί στην καταπολέμηση των αιτιών του κοινωνικού αποκλεισμού των μειονοτήτων και την ενσωμάτωση των μεταναστών. Απαιτείται μια πολιτική που θα χαρακτηρίζεται από τα χαρακτηριστικά δομικά στοιχεία της έννοιας της ενσωμάτωσης, τη διαδικασία αυτή που την «χαρακτηρίζει η δυναμική πορεία

προς μια επιθυμητή κατάσταση που χαρακτηρίζει την απουσία διακρίσεων μεταξύ συγκρίσιμων ομάδων ως προς την ηλικία, φύλο, εκπαίδευση κλπ ημεδαπών και αλλοδαπών στη χώρα υποδοχής»⁷⁹.

Για το σκοπό αυτό η ελληνική πολιτεία όπως έχει ήδη αναφερθεί και εξεταστεί ανωτέρω εφαρμόζει προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και ειδικά διαμορφωμένες, εξειδικευμένες στις ανάγκες των μειονοτήτων εκπαιδευτικές προσεγγίσεις.

Στο σημείο αυτό όμως κρίνεται σκόπιμη η εξέταση της πρακτικής εφαρμογής των προγραμμάτων αυτών και τη πορεία των εν λόγω πρωτοβουλιών ως προς τη προσέγγιση του διαπολιτισμικού στόχου. Κατά πόσο δηλαδή υπάρχει η επάρκεια του αντικειμένου και η ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τις τεχνικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ποια είναι η υποδομή που παρέχεται από το Ελληνικό κράτος, αν αυτή επαρκεί και αν όχι ποια θα έπρεπε να είναι και η εξέταση των προβλημάτων που παρατηρούνται κατά τη διδασκαλία μεταναστών αλλά και μειονοτήτων.

Για τη πληρέστερη κατανόηση των προβλημάτων που εμφανίζονται κατά τη πρακτική εφαρμογή του προγράμματος διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ζητήθηκε η άποψη των υπευθύνων υλοποίησής τους που δεν είναι άλλοι από τους εκπαιδευτικούς, δασκάλους και καθηγητές στα διαπολιτισμικά σχολεία της χώρας μας. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικά βήματα από τη πλευρά της πολιτείας δίχως όμως να εκλείπουν προβλήματα και παραλείψεις. Κατ' αρχήν είναι αναμφισβήτητο το γεγονός της μη αναλογικότητας ανάμεσα στον αριθμό των αλλοδαπών μαθητών που διαβιούν στη χώρα μας και των εν λειτουργία σχολικών δημοσίων διαπολιτισμικών σχολικών μονάδων. Σύμφωνα δε με έκθεση του ΕΛΙΑΜΕΠ⁸⁰ τα διαπολιτισμικά σχολεία αποτελούν το 0,17% της δημόσιας εκπαίδευσης ενώ οι

⁷⁹ Κόντης Αντώνης, «Οικονομική Ενσωμάτωση μεταναστών στη χώρα υποδοχής», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001 σελ 34

⁸⁰ Άννα Τριανταφυλλίδου, Επιστημονική Συνεργάτης, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής ΕΛΙΑΜΕΠ σελ 5

αλλοδαποί και παλιννοστούντες μαθητές πλησιάζουν το 10% του συνολικού σχολικού πληθυσμού, ποσοστό το οποίο αυξάνεται συνεχώς.

Ο ολοένα αυξανόμενος αριθμός αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο επιβάλλει τη λήψη ιδιαίτερων μέτρων, τα οποία από τη μια μεριά θα στηρίξουν τον αλλοδαπό μαθητή μέχρι να ενταχθεί στο ελληνικό περιβάλλον και από την άλλη θα σεβαστούν τη πολιτισμική και ενδεχομένως θρησκευτική διαφορά από το ντόπιο πληθυσμό. Για να επιτευχθεί όμως ο στόχος αυτός δεν αρκούν εγκύκλιοι και διακηρύξεις αλλά συνεχές επιμορφωτικό έργο και παροχή κινήτρων για τη συνεχή συνεργασία των διαπολιτισμικών σχολείων. Σε αυτή τη κατεύθυνση η επιμόρφωση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών πάνω σε ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των αλλοδαπών μαθητών και γενικότερα σε θέματα διαπολιτισμικής αγωγής κρίνεται απαραίτητη. Ο έλληνας εκπαιδευτικός που καλείται να διδάξει σε ένα διαπολιτισμικό σχολείο δεν αισθάνεται «διαπολιτισμικά» επαρκής και έτοιμος ώστε να διαχειριστεί τη διαφορετικότητα που συναντάει πλέον μέσα στη σχολική τάξη. Δεν αρκεί μόνο η θεωρητική γνώση των διαφόρων μεθόδων διδασκαλίας αλλά απαιτείται η συνεχής ενημέρωσή του και η καθοδήγησή του από ειδικευμένο για το σκοπό αυτό επιστημονικό προσωπικό. Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα έρευνας του ΙΠΟΔΕ που επαληθεύουν τις απόψεις των εκπαιδευτικών περί χαμηλής διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας. Η έρευνα παρουσιάζει μέσω των απαντήσεων των εκπαιδευτικών την ανεπάρκεια της θεωρητικής, επιστημονικής και ερευνητικής κατάρτισης σε θέματα διαπολιτισμικών μοντέλων εκπαίδευσης, διδακτικής της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, σε ζητήματα που σχετίζονται με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, τη διαμόρφωση αλλά και ορθή διαχείριση των ταυτοτήτων και τη γνώση σε ζητήματα μετανάστευσης. Παράλληλα διαφαίνεται και η αδυναμία μετουσίωσης σε πράξη της όποιας επιστημονικής γνώσης και κατάρτισής τους. Το εγχείρημα διδασκαλίας σε παιδιά με διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά υπόβαθρα είναι πολύ πιο σύνθετο από όσο φαίνεται. Η εφαρμογή αναλυτικών προγραμμάτων, η οργάνωση εκπαιδευτικών εκδηλώσεων και η συνολικότερη διαχείριση της τάξης ακόμη και η επαφή με τους γονείς των

αλλοεθνών μαθητών απαιτούν τη προηγούμενη εξοικείωση του εκπαιδευτικού με το διαφορετικό, τη διαμόρφωση καταλλήλων συνθηκών και τη παροχή απαραίτητων διδακτικών εργαλείων. Τα προβλήματα εντός της διαπολιτισμικής τάξης αλλά και η δυσκολία συνεννόησης με τους γονείς και η αντιμετώπιση της δυσπιστίας τους φαίνεται πως στην Ελλάδα λύνονται μέσω της εμπειρίας που μόνοι οι δάσκαλοι και καθηγητές αποκτούν από τη τριβή με τα καθημερινά προβλήματα. Τα προβλήματα εξάλλου γίνονται ιδιαίτερα αισθητά αν αναλογιστούμε ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων τίθεται ζήτημα επικοινωνίας. Ο εκπαιδευτικός λοιπόν καλείται να βρει την ισορροπία ανάμεσα στους κανόνες του σχολικού θεσμού, τις απαιτήσεις των εξετάσεων, τα περιεχόμενα του αναλυτικού προγράμματος αλλά και τις ανάγκες των μαθητών. Οι ισορροπία αυτή όμως είναι εξαιρετικά δύσκολο να βρεθεί λόγω της έλλειψης χρόνου. Μια «διαπολιτισμική» χροιά του μαθήματος στη περίπτωση διδασκαλίας αλλοδαπών μαθητών αλλά και στη περίπτωση εφαρμογής των ειδικά σχεδιασμένων για τις μειονότητες προγραμμάτων είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστεί. Και στις δύο περιπτώσεις θα ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμη η διενέργεια εργασιών, ειδικά σχεδιασμένων projects και δραστηριοτήτων. Τα στενά χρονικά όμως περιθώρια και η πίεση για την ολοκλήρωση της διδακτέας ύλης δεν επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς τη χρήση στη καθημερινή διδακτική τους πράξη τέτοιων αποτελεσματικών εργαλείων. Θεωρητικά αυτά παρέχονται από το Υπουργείο το οποίο κοινοποιεί σε όλα τα σχολεία διαπολιτισμικά και μη συστάσεις για διενέργεια δραστηριοτήτων, εν τέλει όμως η έναρξη και ολοκλήρωση αυτών έγκειται στη προσωπική διάθεση του δασκάλου και το χρόνο που μπορεί να διαθέσει.

Συνεπώς και βάσει των όσων έχουν ήδη εξεταστεί συμπεραίνεται ότι, για να λειτουργήσει αποτελεσματικά το πρόγραμμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα θα πρέπει οι Έλληνες εκπαιδευτικοί να εξοπλιστούν με τα γνωσιακά αλλά και υλικά εφόδια που θα τους επιτρέψουν να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Πρέπει να αποκτήσουν εμπειρίες ώστε να αντιλαμβάνονται τις αξίες και τις στάσεις των άλλων

εθνοπολιτισμικών ομάδων και να αποτελέσουν δέκτες συνεχούς ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης σε θέματα διαπολιτισμικής παιδαγωγικής και εκπαίδευσης. Η προχειρότητα και η αποσπασματικότητα των παρεμβάσεων καθώς και η απουσία ειδικευμένων επιμορφωτών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης πρέπει τάχιστα να αντικατασταθεί από οργανωμένες δράσεις κατάρτισης ήδη από το στάδιο της αρχικής εκπαίδευσης δασκάλων και καθηγητών. Αρκετά ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια τα ελληνικά πανεπιστήμια έχουν εντάξει στο πρόγραμμα σπουδών των σχετικών με την εκπαίδευση τμημάτων τους μαθήματα διαπολιτισμικότητας. Είναι επίσης άξιο αναφοράς ότι σχετικά γνωστικά αντικείμενα συναφή με τις έννοιες της πολυπολιτισμικότητας και της διαπολιτισμικότητας εντάσσονται και σε προγράμματα σπουδών τμημάτων πολιτικής επιστήμης και επικοινωνίας. Παρά ταύτα και παρά την υψηλή κατάρτιση των πολιτικών επιστημόνων σε ζητήματα διαπολιτισμικότητας παράλληλα με τη γνώση της ελληνικής κοινωνίας, των ομάδων που τη συνθέτουν αλλά και της ευρωπαϊκής διάστασης και παγκόσμιας πραγματικότητας που επηρεάζουν ολοένα και περισσότερο την εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας, η ελληνική πολιτεία δεν εκμεταλλεύεται το ανθρώπινο αυτό δυναμικό. Για παράδειγμα το πρόγραμμα της Ολυμπιακής Παιδείας – Καλλιπάτειρα που συνεχίστηκε και μετά το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 έχει ανατεθεί προς υλοποίηση στους δασκάλους φυσικής αγωγής. Λαμβάνοντας υπόψη το στόχο του προγράμματος Καλλιπάτειρα να ευαισθητοποιήσει την εκπαιδευτική και μαθητική κοινότητα γύρω από τη διαφορετικότητα και το πολιτισμικό πλουραλισμό και να ενισχύσει μια δημοκρατική και ανεκτική κοινωνία το Υπουργείο εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων θα μπορούσε να προβεί σε μια καινοτόμο συνεργασία πολιτικών επιστημόνων και γυμναστών με σκοπό την αριότερη υλοποίηση των παραπάνω στόχων.

Σημαντικό βήμα προς τη προσέγγιση του διπολιτισμικού στόχου θα μπορούσε να αποτελέσει η διδασκαλία του πολιτισμού των αλλοδαπών μαθητών και της μητρικής γλώσσας αυτών. Όπως ήδη έχει αναφερθεί ήδη από το 1999

αναφέρεται σε υπουργικές αποφάσεις η ανάγκη διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας των μαθητών κάτι το οποίο σαφέστατα θα ενίσχυε τη διαπολιτισμική χροιά της εκπαίδευσης και θα βοηθούσε τη προσαρμογή των αλλοδαπών μαθητών. Το εγχείρημα όμως αυτό εγχείρημα κρίνεται εξαιρετικά δυσχερές αν λάβουμε υπ' όψιν μας τις δομές και ελλείψεις του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Χαρακτηριστικό για παράδειγμα είναι το γεγονός της συνεχούς εναλλαγής των διδασκάλων των τάξεων υποδοχής που δημιουργεί προβλήματα ως προς τη λογική συνέχεια των μαθημάτων και τη κάλυψη συγκεκριμένης «ύλης» και κενών των μαθητών. Η αναφορά στην ανάγκη διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των χωρών προέλευσης αποτελεί σαφώς θετικό στοιχείο. Τίθεται όμως το ερώτημα κατά πόσο είναι εφικτή η υλοποίηση των παραπάνω, όταν δεν υφίστανται οι ανάλογες δομές. Από τη στιγμή εξάλλου που στη πράξη οι τάξεις υποδοχής για τους μετανάστες μαθητές έχουν πλέον ατύπως καταργηθεί ή δεν λειτουργούν επαρκώς λόγω έλλειψης καθηγητών.

Από την άλλη πλευρά κρίνεται επιβεβλημένη η δημιουργία ενός συστήματος εγγύησης και παρακολούθησης της εξέλιξης και των πεπραγμένων σε επίπεδο σχολικών ομάδων αλλά και η ενίσχυση ιδρυμάτων όπως το ΙΠΟΔΕ στο ρόλο τους ως ερευνητικά και συμβουλευτικά όργανα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Παράλληλα θετικό βήμα προς τη συστηματοποίηση και τη βελτίωση του συντονισμού των ενεργειών περί διαπολιτισμικότητας θα αποτελούσε και η διασύνδεση των σχολικών μονάδων με δημόσιες υπηρεσίες και φορείς που ασκούν κοινωνική πολιτική σε συνδυασμό με τη παρουσία εξειδικευμένων σε ζητήματα διαπολιτισμικότητας κοινωνικών και πολιτικών επιστημόνων αλλά και κοινωνιολόγων ή ψυχολόγων στα σχολεία για την αντιμετώπιση των ποικίλων δυσκολιών και προβλημάτων των μαθητών. Εξάλλου η συνεργασία φορέων και υπηρεσιών είναι ίσως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την εστίαση στις πρακτικές δυσκολίες που συναντώνται κατά την εφαρμογή των διαπολιτισμικών προγραμμάτων και για την εξεύρεση άμεσων ικανοποιητικών και αποτελεσματικών λύσεων. Στη διαδικασία αυτή θα μπορούσε να συμβάλλει ικανοποιητικά και η δημιουργία ενός συστήματος

τακτικής αξιολόγησης μέσω ποιοτικών αλλά και ποσοτικών δεικτών που θα μετρά για παράδειγμα το επίπεδο των μαθητών ή την επάρκεια των διδασκάλων σε θέματα διαπολιτισμικότητας. Στο σημείο αυτό βέβαια να τονιστεί ότι η γνώση σχετικά με τις ανάγκες και τις ελλείψεις των προγραμμάτων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης πηγάζει σε μεγάλο βαθμό από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς και κατά συνέπεια μια ολοκληρωμένη πολιτική διαπολιτισμικής εκπαίδευσης απαιτεί τη συμμετοχή τους στη βελτίωση και εξέλιξη των προγραμμάτων.

Συνεπώς στο πλαίσιο που στην Ελλάδα καταστούν εφικτές ολοκληρωμένες πολιτικές ευρείας κλίμακας και σε βάθος χρόνου, με τη σύμπραξη ενός μεγάλου φάσματος φορέων και κατάλληλο συντονισμό των αρμοδίων υπηρεσιών η διαπολιτισμική εκπαίδευση μπορεί να αναπτυχθεί και να αναδειχθεί στο κατάλληλο αυτό εργαλείο διαχείρισης της ετερότητας και καλλιέργειας κλίματος ανοχής και αλληλεγγύης. Όλα αυτά βέβαια προϋποθέτουν συνεπή και ισχυρή πολιτική βούληση.

Α.5. Ταυτότητα: η συνείδηση του «Εμείς» -

Η Διαπολιτισμική εκπαίδευση ως μέσο για μια Ευρωπαϊκή Συνείδηση

Η ετερότητα βέβαια αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των αλλοδαπών μαθητών και αναγκαία και συστατική συνιστώσα της ταυτότητας,⁸¹ αναλλοίωτο γνώρισμα της ανθρώπινης επικοινωνίας που εκδηλώνεται με τη διατήρηση μορφών «συγγένειας» που αντιστρατεύονται τις ετερότητες. Κάθε κοινωνία αποτελεί ένα σύνολο προσώπων που τους διακρίνει η συλλογική ταυτότητα, η συνείδηση ότι συνδέονται μεταξύ τους με αμοιβαίους δεσμούς και με αυτόν τον τρόπο συναποτελούν μια ενιαία, ιδιαίτερη και ξεχωριστή συμπαγή ολότητα.

Παρ' όλες όμως τις αντιλήψεις σύμπνοιας και ομοιομορφίας, οι αποκλεισμοί στη συμβίωση παραμένουν ενεργητικοί. Όχι μόνο εκτός αλλά και εντός του ίδιου του κράτους η διατήρηση της ετερότητας παραμένει εναργής μέσω της δημιουργίας αντιλήψεων περί ξένων και με τον αποκλεισμό του «διαφορετικού» από κοινά αποδεκτούς και καθιερωμένους τρόπους ζωής.⁸²

Η ταυτότητα βέβαια δεν είναι κάτι φυσικό και αμετάκλητο, αλλά περισσότερο μια νοητική κατασκευή που διαμορφώνεται μέσα από μακροχρόνιες και πολύπλοκες ιστορικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές διεργασίες. Εμπερικλείει πάντοτε τη διαφορετικότητα και την έννοια του «άλλου», ενώ συγκροτείται μέσα σε ένα πλέγμα σχέσεων και

⁸¹ Αγραφιώτης, Δ., 2000, «Πολιτισμικό/Πολιτιστικό: Το Αβέβαιον της Οριοθέτησης». Στο: Χρ.Κωνσταντοπούλου, κ.ά. (Επιμέλεια.), "εμείς" και οι "άλλοι", εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα, σσ. 39-47

⁸² Χ. Ροζάκης : Εισαγωγή στο Κ. Τσιτσελίκης και Δ. Χριστόπουλος (επιμέλεια). «Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Μια συμβολή των κοινωνικών επιστημών», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα σελ 16-17

αλληλεπιδράσεων.⁸³ Η αίσθηση βέβαια του «εμείς», με άλλα λόγια η εθνική συνείδηση, εξαρτάται από τη λήψη πληροφοριών σχετικά με τις άλλες εθνικές ομάδες οι οποίες συνιστούν το «αυτοί» και δίνουν το σημείο αναφοράς για να εκτιμήσουν τη μοναδικότητα και τη σημασία του «εμείς».⁸⁴ Από την άλλη πλευρά η «προσωπική ταυτότητα» και η «ταυτότητα της ομάδας» είναι ένα μέρος μιας πολυπολιτισμικής και πολυεθνικής σημερινής κοινωνικής πραγματικότητάς.

Το ζητούμενο δεν είναι η κατάργηση των ταυτοτήτων αυτών (προσωπικής και ομαδικής ταυτότητας) αλλά η εναρμόνιση και η διαχείριση των ετεροτήτων μέσω διαπολιτισμικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενεργειών που οδηγούν σε μια ενωμένη πολυπολιτισμική κοινωνία. Πρόκειται για μια προσέγγιση με στόχο την ισότητα και τη πάλη ενάντια στην πολιτιστική, κοινωνική, οικονομική και πολιτική ασυμμετρία.⁸⁵

Σε αυτό το πλαίσιο και βάσει του προσδιορισμού της έννοιας της ταυτότητας γίνεται εύκολα κατανοητή η σημασία του νέου μοντέλου της «διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» για την ευρωπαϊκή οικοδόμηση και την διαμόρφωση ευρωπαϊκής συνείδησης και ταυτότητας. Σε αυτό το νέο πλαίσιο ο σύγχρονος πολίτης δε διαπαιδαγωγείται για να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του ως μέλος ενός μόνο κράτους που παραδοσιακά συνέπιπτε με το έθνος αλλά και ως μέρος ευρύτερων πολυεθνικών και πολυπολιτισμικών κοινωνικοπολιτικών μορφωμάτων όπως π.χ. η Ευρωπαϊκή Ένωση και της παγκόσμιας γενικότερα κοινότητας. «Η εκπαίδευση» αναφέρεται σε έκθεση της Επιτροπής «δε μπορεί να αρκесθεί μόνο στο να συνενώσει τα άτομα και να τα

⁸³ Χ. Κωνσταντοπούλου, Α. Μαράτου – Αλιπραντή, Δ. Γερμανός, Θ. Οικονόμου, «Εμείς και οι Άλλοι» Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 1999, σελ 33.

⁸⁴ W. Connor, "National Building or nation –destroying?", world Politics: A Quarterly Journal of International Relations, 24,1972 pgs 319-355

⁸⁵ Alvarez, Irene and Lorenzo, Maria Multicultural and intercultural education, "Multiculturalism in Western Europe and North America", pg 7

Www.tolerance.cz/courses/papers/papers2003/Alvarez.doc

κάνει να δεχτούν κοινές αξίες που διαμορφώθηκαν στο παρελθόν. Πρέπει επίσης να απαντήσει στο ερώτημα: Για ποιους λόγους πρέπει να ζούμε μαζί και τι κάνουμε; και οφείλει να δώσει στον καθένα τη δυνατότητα να συμμετάσχει ενεργά σε όλη τη διάρκεια της ζωής του σε ένα κοινωνικό πρόγραμμα.»⁸⁶

Δεν μπορεί όμως να υπάρξει η διαμόρφωση «ευρωπαϊκού δήμου», δίχως να έχει προηγηθεί η έτι περαιτέρω προώθηση- σε στέρεες βάσεις- της «ευρωπαϊκής συνείδησης» ή αλλιώς «ευρωπαϊκής ταυτότητας» σε κάθε έναν πολίτη, του οποίου η χώρα του είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και τούτο συνεπάγεται την «μετατόπιση της αφοσίωσης των ευρωπαίων πολιτών προς το ευρωπαϊκό θεσμικό μόρφωμα⁸⁷», η οποία μέχρι στιγμής έχει διαψευστεί⁸⁸.

Το τελευταίο διάστημα υπάρχει ένα έντονο και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την οικοδόμηση και ενίσχυση της ιδέας της ευρωπαϊκής υπηκοότητας αποτέλεσμα των πολιτικών και μη εξελίξεων στη γηραιά ήπειρο. Η ύπαρξη εσωτερικών διεργασιών και ζητημάτων ορατών σε εθνικό επίπεδο όπως η ανεργία, η κυριαρχία του κεφαλαίου και η εξάρτηση της κρατικής οικονομίας από τις διεθνείς χρηματιστικές αγορές υπονομεύουν την παραδοσιακή ιδέα της υπηκοότητας. Επίσης ΟΙ Εξελίξεις στην πρώην Σοβιετική ένωση και η ένταξη των κεντροανατολικών κρατών της Ευρώπης στην ένωση δημιούργησε νέα δεδομένα και επέβαλε την επιτάχυνση της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Παράλληλα η απόρριψη της Συνταγματικής Συνθήκης στο Γαλλικό και Ολλανδικό δημοψήφισμα του 2005 σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο αριθμό

⁸⁶ U.N.E.S.C.O., “Εκπαίδευση. Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της”, Αθήνα : Gutenberg 1999
σελ 88

⁸⁷ Κ. Στεφάνου- Αρ. Φατούρος- Θ. Χριστοδουλίδης, «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές: Στόχοι και μέθοδοι της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, 2001, σελ.192

⁸⁸ Κωνσταντίνος Στεφάνου, «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», Τόμος Γ', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 2002, σελ.224

μεταναστών προερχομένων από διαφορετικά μέρη του κόσμου δημιουργεί ποικίλα προβλήματα για τα ευρωπαϊκά κράτη και τους πολίτες τους⁸⁹

Οι τελευταίες δηλαδή εξελίξεις στον ενδοευρωπαϊκό χώρο, με αποκορύφωμα την απόρριψη του επίσημου σχεδίου του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, γεννούν πολλά ερωτηματικά και αμφιβολίες σχετικά με την εξελικτική πορεία της στάσης των πολιτών απέναντι στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, ενώ η πραγματικότητα κάθε άλλο παρά ενθαρρυντική είναι όσον αφορά στην επιτυχή εμπέδωση προς τους πολίτες της Ένωσης ενός αισθήματος ύπαρξης ευρωπαϊκής συνείδησης, ή ακόμα και «ευρωπαϊκού πατριωτισμού», όπως μερικοί των χαρακτηρίζουν.

Επίσης, φαίνεται ότι η εθνική υπηκοότητα υπονομεύεται από την παγκοσμιοποίηση, αφ' ενός, και από τις τοπικές δυνάμεις, αφ' ετέρου. Πραγματικά, αυτές οι δύο δυνάμεις συνδυάζονται. Οι τοπικές ομάδες τείνουν να εκφράσουν την ταυτότητά τους πιο δυνατά τη στιγμή που ξεπροβάλλει ορατή η απειλή της παγκοσμιοποίησης. Συνεπώς και η ολοκλήρωση προσλαμβάνει μια διαφορετική και αρνητική εκδοχή, αυτήν της αντίστασης στην ιδέα της ενοποίησης και της εμβάθυνσης της ολοκλήρωσης η οποία πολλές φορές αντιμετωπίζεται υπό το πρίσμα της ομογενοποίησης.⁹⁰

Πράγματι, η έννοια της ευρωπαϊκής πατρίδος δεν είναι ισοδύναμη με εκείνη της εθνικής. Δεν υπάρχουν πολλοί Ευρωπαίοι που θα θυσίαζαν τη ζωή τους για την υπεράσπιση της ευρωπαϊκής πατρίδος, ενώ πολλοί θα το έκαναν

⁸⁹ Stanislaw Konopacki "European citizenship for Inclusive Europe" to Leonce Bekemans, Maria Karasinska- Fendler, Marco Mascia, Antonio Papisca, Constantine A. Stefanou, Peter G. Xuereb *"Intercultural Dialogue and Citizenship, Translating Values into Actions, A common Project for Europeans and their Partners"*, Marsilio Editory Venice 2007 pg 67

⁹⁰ Stanislaw Konopacki, "European citizenship for Inclusive Europe" to Leonce Bekemans, Maria Karasinska- Fendler, Marco Mascia, Antonio Papisca, Constantine A. Stefanou, Peter G. Xuereb *"Intercultural Dialogue and Citizenship, Translating Values into Actions, A common Project for Europeans and their Partners"*, Marsilio Editory Venice 2007 pg 68

για την ιδιαίτερη εθνική τους πατρίδα. Συνεπώς, θεωρείται μειονέκτημα για την ευρωπαϊκή ενοποίηση το γεγονός ότι δεν έχει μέχρι σήμερα κατορθώσει να προκαλέσει κάποιο αίσθημα πολιτικού και πολιτιστικού πατριωτισμού που να υπερβαίνει το οικονομικό συμφέρον και τις ανάγκες του πρακτικού βίου. Οι πολίτες είναι έτοιμοι να θυσιάσουν τη ζωή τους για να υπερασπιστούν την πατρίδα τους, ενώ δύσκολα ο στρατιώτης ενός κράτους στο μέλλον θα δεχτεί να πολεμήσει για την εδαφική ακεραιότητα άλλου κράτους μέλους (εκτός κι αν ανήκει σε επαγγελματικές στρατιωτικές δυνάμεις)⁹¹»

Οι ευρωπαίοι πολίτες δεν αισθάνονται μέλη ενός ομοιογενούς συνόλου με κοινή κοινωνική ταυτότητα. Ωστόσο η νέα προσέγγιση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ανοίγει νέες προοπτικές για τη κοινωνικοποίηση διαπολιτισμικά και διαγλωσσικά όλων των μαθητών στα κράτη μέλη, δηλαδή όχι μόνο των μειονοτικών ομάδων μιας κοινωνίας αλλά και των ατόμων που εκπροσωπούν τη κυρίαρχη τάξη πραγμάτων.

Μελετητές διακρίνουν την ύπαρξη δύο σημαντικών πτυχών ως προς την αναζήτηση και καθορισμό μιας κοινής Ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας. Καταρχήν, η ύπαρξη των μειονοτήτων και η διακριτή τους ταυτότητα αποτελεί βασικό στοιχείο για την διαμόρφωση και δημιουργία της Ευρωπαϊκής ταυτότητας. Το σύνολο των Ευρωπαϊκών κρατών είναι πολυπολιτισμικά λόγω της εισροής κυμάτων μεταναστών γεγονός που επιβάλλει την ταχύτατη ενσωμάτωσή οικονομικών μεταναστών και προσφύγων στο κύριο σώμα πολιτών και την ένταξή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή της κάθε χώρας. Προαπαιτούμενο βέβαια στοιχείο για την επίτευξη του παραπάνω στόχου αποτελεί ο σεβασμός των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μειονοτήτων και η λήψη αποτελεσματικών μέτρων ώστε η ευρωπαϊκή ταυτότητα να συνυπάρχει και να αναπτύσσεται παράλληλα με τη ποικιλομορφία και τα πολυπολιτισμικά έθνη.

⁹¹ Κωνσταντίνος Στεφάνου, «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», Τόμος Γ', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 1999, σελ.224

Η άλλη πτυχή προκύπτει από το γεγονός της ολοένα αυξανόμενης διασύνδεσης αλλά και εξάρτησης των ευρωπαϊκών εθνών. Δεδομένης της εξάρτησης αυτής οι διαφορές γίνονται περισσότερο εμφανείς και η διαδικασία ολοκλήρωσης ενδέχεται να δημιουργήσει «επίπονες περιοχές τριβής». Εντούτοις εάν η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης ρυθμιστεί κατάλληλα, η πολιτιστική ποικιλομορφία θεωρείται ως μια αυξανόμενη δυνατότητα και ένα πλεονέκτημα δεδομένου ότι μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα διαβίωσης και εργασίας του συνόλου των πολιτών μέσω της αποτελεσματικότητας, της παραγωγικότητας και της δημιουργικότητας.

Συνεπώς βάσει των ανωτέρω διαφαίνεται καθαρά ο τρόπος αντιμετώπισης και αντίληψης των μεταναστών που προωθεί η Ε.Ε. κατά τη προσπάθεια διαμόρφωσης Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτισμικής Ταυτότητας.

Βέβαια δε θα πρέπει να υποτιμούμε και την άποψη ερευνητών που προειδοποιούν ότι η Ευρωπαϊκή ταυτότητα χάνει ολοένα και περισσότερο τη συνοχή και περιεχόμενό της αντικατοπτρίζοντας μια έννοια κενή. Παράλληλα εκφράζονται φοβίες όσον αφορά το σχετικισμό μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών. Έχει υποστηριχθεί ότι θα μπορούσε να οδηγήσει σε αντίθετα από επιθυμητά αποτελέσματα κατά τρόπο ώστε να οδηγηθούμε στη χαλάρωση παρά την στερεή οικοδόμηση των ως ανωτέρω ταυτοτήτων. Σε μια τέτοια περίπτωση οφείλουμε να αναρωτηθούμε σχετικά με τη κατεύθυνση της πολιτιστικής πολιτικής κάθε κράτους ξεχωριστά αλλά και του συνόλου της Ε.Ε. αλλά και να ανασυντάξουμε και να αναδιοργανώσουμε τον τρόπο και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένας γόνιμος διαπολιτισμικός διάλογος θα μπορούσε να αναπτυχθεί και να συνεχιστεί. Συνεπώς βάσει των προαναφερθέντων παρατηρείται ότι με τα σημερινά δεδομένα η προώθηση της ιδέας της «συνύπαρξης» ή και «ανοχής» δεν είναι ακόμη ικανοποιητική. Απαιτείται ενδυνάμωση των διαπολιτισμικών επαφών και ενθάρρυνση μιας παγκόσμιας συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων κοινωνιών. Η ανάπτυξη ενός γόνιμου διαλόγου μεταξύ των κοινωνιών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια ειρηνική συνύπαρξη δίχως ρατσιστικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις. Τίθεται όμως το ερώτημα εάν η κατεύθυνση

αυτή παρέχει μια σωστή μέθοδο «θεραπείας» ή πρόκειται απλά για ένα προσωρινό φαινόμενο σύμφωνα με τις κυριαρχούσες τάσεις της εποχής και αποτέλεσμα της επιφανειακής κατανόησης των παγκοσμίων προβλημάτων. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό σύμφωνα με τον ακαδημαϊκό Kazimierz Sobotka δε θα μπορούσε να δοθεί δίχως τη παράθεση συμπληρωματικών ερωτήσεων βάσει των οποίων γίνεται κατανοητό το πλαίσιο των εννοιών του «διαλόγου» και του «διαλόγου των πολιτισμών». Με ποιους όρους και ποιες προϋποθέσεις θα έπρεπε να διεξαχθεί ένας τέτοιος διάλογος ούτως ώστε να καταστεί αποτελεσματικός;⁹² Η Ευρώπη δεν απειλείται από την εμφάνιση άλλων συστημάτων αξιών και την ανάπτυξη εντός των κόλπων της διαφορετικών πολιτισμών αλλά διακυβεύεται από μια ενδεχόμενη αποσύνθεση των υπάρχοντων και κυρίαρχων σε αυτήν αξιών.

Το ζητούμενο είναι η ένταξη των μελών μιας κοινωνίας στη πολιτική διαδικασία και η συμμετοχή τους στη διαμόρφωση και λήψη των πολιτικών αποφάσεων, να υπάρξει δηλαδή η ενεργοποίηση απέναντι στη παθητική στάση και αποδοχή.

Η έννοια της δημοκρατίας στις σύγχρονες πολιτικές κοινωνίες λαμβάνει διάφορες μορφές. Για παράδειγμα η δημοκρατία λαμβάνεται ως η διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ κράτους και κοινωνίας ή ως μια διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής με δικαίωμα συμμετοχής των πολιτών στο μέγιστο πιθανό βαθμό. Βέβαια η διαδικασία αυτή προϋποθέτει την ύπαρξη υψηλού επιπέδου υπευθυνότητας και τη θεσμοθέτηση διαδικασιών ελέγχου με ποικίλους τρόπους. Σε μια περίοδο μάλιστα όπου οι προκλήσεις, πολιτικές, οικονομικές αλλά και πολιτιστικές είναι διεθνώς καθημερινό φαινόμενο, το ζητούμενο της δημοκρατίας αποκτά διαφορετικές διαστάσεις ξεπερνώντας τα εδαφικά οροθετημένα όρια του παραδοσιακού έθνους κράτους όπως πχ στη περίπτωση

⁹² Kazimierz Sobotka, *"Identity, Culture and Democracy"* at Leonce Bekemans, Maria Karasinska- Fendler, Marco Mascia, Antonio Papisca, Constantine A. Stefanou, Peter G. Xuereb *"Intercultural Dialogue and Citizenship, Translating Values into Actions, A common Project for Europeans and their Partners"*, Marsilio Editory Venice 2007 pg 61

του αναδυόμενου πολιτικού συστήματος της Ε.Ε. , όπου οι πολίτες ανήκουν σε διαφορετικά κράτη και πολιτικά συστήματα.

Στόχος είναι η ενσωμάτωση των δημοκρατικών κανόνων και αποδεκτών μορφών διακυβέρνησης που θα επιτρέψουν στην Ε.Ε. να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών δίχως να απωλέσει τη ταυτότητα και τα κύρια χαρακτηριστικά . Σκοπός είναι η επίτευξη μιας κοινής συμφωνίας» των κρατών μελών και των πολιτών της Ένωσης με σκοπό τη βιωσιμότητα και ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Εγχειρήματος και τη διαμόρφωση κοινής Ευρωπαϊκής ταυτότητας και Συνείδησης. Κεντρικοί άξονες για τη διαδικασία αυτή θεωρούνται οι αρχές του δημοκρατικού πλουραλισμού, οι δημοκρατικές πρακτικές και η αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας. Σε μια πολυεστιακή «κοινότητα των κοινοτήτων» η ανοχή και ο σεβασμός των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών και ταυτοτήτων κάθε λαού αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Βέβαια η εισαγωγή των δημοκρατικών αρχών και πρακτικών σε κεντρικό επίπεδο προϋποθέτει τη τήρηση των αρχών αυτών και τη πολιτική οργάνωση των κρατών μελών κατά τα πρότυπα του κράτους δικαίου και ου σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Συνεπώς η νέα πρόκληση της «Ευρωπαϊκής ταυτότητας» καθιερώνει ένα νέο είδος πολιτικής αλληλεγγύης και ενθαρρύνει τη διαδικασία του δημοκρατικού μετασχηματισμού μέσω της ενεργής συμμετοχής των πολιτών στις δημόσιες υποθέσεις υπό μια συμμετοχική μορφή της διακυβέρνησης και την προσέγγιση του στόχου της δημοκρατικής συμβίωσης σε επίπεδο κεντρικό αλλά και εθνικό και αυτό γιατί καμία κοινή ταυτότητα δε μπορεί να δημιουργηθεί δίχως τη συμμετοχή όλων των μελών και τη διενέργεια των απαραίτητων αλληλεπιδράσεων και πολιτικών δεσμεύσεων από το χαμηλότερο προς το υψηλότερο επίπεδο, από το επίπεδο δηλαδή των κρατών μελών προς αυτό της Ένωσης.

Βέβαια η ανάπτυξη μιας κοινής ταυτότητας στην Ευρώπη δεν έχει ακόμη προσεγγίσει το υψηλότερο επίπεδο και αυτό γιατί η Ευρώπη δεν έχει ακόμη βρει τον τρόπο για τη δημιουργία ενός κοινού δημοσίου χώρου , μιας δημόσιας

σφαίρας εντός της οποίας οι πολίτες εμπλέκονται σε μια διαδικασία εξεύρεσης των βέλτιστων πρακτικών μέσω των οποίων θα εξελίξουν το βαθμό ποιότητας της διακυβέρνησης σε κεντρικό και όχι μόνο επίπεδο.⁹³

Συνεπώς μια νέα μορφή ευρωπαϊκής υπηκοότητας, που συνδυάζει το μετά-εθνικό και πολυπολιτισμικό πρότυπο της υπηκοότητας, φαίνεται να είναι μια πιθανή απάντηση στα σημερινά δεδομένα, τις ανάγκες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ε.Ε.. Σύμφωνα με τον Ryszard Kapuscinski, η κύρια πρόκληση του 21ου αιώνα είναι η σύγκρουση με το «διαφορετικό» που μπορεί να θεαθεί υπό τη μορφή της εναντίωσης, του διαχωρισμού ή του διαλόγου. Το ζητούμενο και το «στοίχημα» για την Ευρωπαϊκή ένωση είναι η οικοδόμηση μιας Ευρώπης του διαλόγου, με δημοκρατική και ανθρώπινη αντιμετώπιση των ετεροτήτων. Η αποφυγή συγκρούσεων, η αναγνώριση του διαφορετικού εντός του ενιαίου Ευρωπαϊκού πολιτισμού, η συνύπαρξη και η διαλεκτική σχέση μεταξύ των διαφόρων κουλτουρών, οικοδομεί την Ευρώπη του διαλόγου και της ενότητας, την Ευρώπη των αξιών⁹⁴ και των ενεργών πολιτών.

⁹³ Dimitris N. Chrysoschoou, "Greece's Contribution to Education for Democratic Citizenship", Hellenic Republic – Ministry of National Education and Religious affairs – Directorate of International Relations in Education, Athens 2007 pgs 15-21

⁹⁴ Stanislaw Konopacki, "European citizenship for Inclusive Europe" to Leonce Bekemans, Maria Karasinska- Fendler, Marco Mascia, Antonio Papisca, Constantine A. Stefanou, Peter G. Xuereb "Intercultural Dialogue and Citizenship, Translating Values into Actions, A common Project for Europeans and their Partners", Marsilio Editory Venice 2007 pg 81-82

A.6. Η Συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Εκπαίδευση

Η προσανατολισμένη προς μια κοινή Ευρωπαϊκή Ταυτότητα εκπαίδευση στην ουσία αποτελεί μέρος μιας διαχρονικής αναζήτησης των ορθών και βέλτιστων πολιτικών διακυβέρνησης. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 η δυναμική της περιφερειακής συνεργασίας στην Ευρώπη ανέγειρε ερωτήματα σχετικά με τη σημασία δημιουργίας μιας διεθνούς δημόσιας σφαίρας που επιδιώκει τη δημιουργία μιας μεγάλης κλίμακας δημοκρατίας και η οποία συνδυάζει την ενότητα και ποικιλομορφία ξεπερνώντας τα εδαφικά όρια των κρατών μελών. Αναπτύσσοντας κοινές αξίες και έναν πολιτικό πολιτισμό η προσανατολισμένη προς μια Ευρωπαϊκή Ταυτότητα εκπαίδευση βοηθά τους πολίτες να συλλάβουν τη πολυπλοκότητα και το πλουραλισμό στο ανοιχτό συμμετοχικό περιβάλλον του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος και παράλληλα τους καθιστά δημοκρατικούς αλλά και ενεργούς πολίτες. Και τούτο διότι η «πολιτική εκπαίδευση» των Ευρωπαίων δομείται από τα στοιχεία της ελευθερίας, της δημοκρατικής συμμετοχής και αλληλεγγύης, την αντίθεση στην αυθαιρεσία και τη παρακίνηση των πολιτών να συμμετέχουν ενεργά στη δημόσια ζωή⁹⁵.

Από τα ανωτέρω καθίσταται εμφανές το γεγονός ότι η σημασία της προσανατολισμένης εκπαίδευσης προς την εκμάθηση των αξιών και δεξιοτήτων που απαιτούνται για τη συμμετοχή κάθε πολίτη στις δημοκρατικές διαδικασίες γρήγορα έγινε κοινή συνείδηση από τα όργανα της Ένωσης.

Κρίσιμες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στο Ευρωπαϊκό έδαφος τις τελευταίες δεκαετίες (όπως αυτές αναφέρθηκαν εν συντομία ανωτέρω) οδήγησαν τα κράτη – μέλη σε συμφωνία για την αναγκαιότητα χάραξης κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής με γνώμονα την

⁹⁵ Dimitris N. Chrysoschoou, "Greece's Contribution to Education for Democratic Citizenship", Hellenic Republic – Ministry of National Education and Religious affairs – Directorate of International Relations in Education, Athens 2007 pgs23-24

υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διάδοση ενός δημοκρατικού πολιτικού πολιτισμού στην Ευρώπη. Οι εμπειρογνώμονες και οι φορείς χάραξης πολιτικής προχώρησαν σε μια εποικοδομητική αναθεώρηση της έννοιας της εκπαίδευσης και τόνισαν τη σπουδαιότητα που αποκτά στις ημέρες μας η συλλογική απάντηση απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις. Στα πλαίσια αυτά το Συμβούλιο της Ευρώπης πρωτοστατεί στη διασφάλιση της δημοκρατικής ποιότητας σε κάθε μορφή διακυβέρνησης πολιτικής ή κοινωνικής μέσω της ενθάρρυνσης των αξιών της Ε.Ε. και της οικοδόμησης ενός πολιτικού πολιτισμού και Δημοκρατικής ποιότητας δια μέσω της εκπαίδευσης.⁹⁶

Το Συμβούλιο ήδη από το 1997 ενέταξε στις προτεραιότητές του την «Εκπαίδευση για τη Δημοκρατία» ένα πολιτικό πρόγραμμα το οποίο περιλαμβάνει πολλές διαστάσεις της εκπαίδευσης, όπως τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, την εκπαίδευση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την εκπαίδευση για την ειρήνη, την ανεκτικότητα, το δημοκρατικό πολιτισμό, την αλληλεγγύη. Το πρόγραμμα εκπαίδευση Δημοκρατίας δεν αποτελεί απλά μια νέα σχολική πρακτική ή κάποια δραστηριότητα του προγράμματος σπουδών μιας σχολικής μονάδας. Πρόκειται για τη διαδικασία επίτευξης του πολυπόθητου εκπαιδευτικού στόχου της δια βίου μάθησης και μια αποτελεσματική μέθοδος ενσωμάτωσης της υπηκοότητας στην εκπαίδευση, παρέχοντας στους νέους τη γνώση και τις δεξιότητες που τους εξοπλίζουν καλύτερα και τους βοηθούν να δρουν και να συμμετέχουν σε μια δημοκρατική κοινωνία γνωρίζοντας τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις τους. Το πρόγραμμα κατάφερε να λειτουργήσει ως τίτλος ομπρέλα κάτω από τον οποίο συγκεντρώνεται ποικιλία σημασιολογικών εννοιών καλύπτοντας σχεδόν όλες τις μορφές της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική ζωή. Οι διαστάσεις αυτές προτείνεται να υλοποιηθούν μέσω νέων διδακτικών μεθόδων και εργαλείων εκπαίδευσης στο πλαίσιο της δημοκρατικής διαπαιδαγώγησης των πολιτών και υποστήριξης Συνολικός στόχος του Προγράμματος είναι η αξιοποίηση των

⁹⁶ Ibid pg

εκπαιδευτικών δυνατοτήτων για την πληρέστερη δυνατή συμμετοχή των νέων στα δημόσια πράγματα μέσω της ενεργού ιδιότητας του πολίτη.

Συνεπώς εξαρχής το πρόγραμμα του Συμβουλίου Εκπαίδευση Δημοκρατίας είχε ως γνώμονα την ενθάρρυνση της πολιτικής κοινωνικοποίησης των μαθητών, τη κατάλληλη προετοιμασία τους για τη παροχή της δια βίου μάθησης, την εξασφάλιση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη κατανόηση της συμμετοχικής διαδικασίας σε μια υγιή δημοκρατία μέσα από την ανάπτυξη μιας νέας εκπαιδευτικής προσέγγισης που θα αντιμετώπιζε τα σχολεία ως μέρη του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος.⁹⁷

Στη κατεύθυνση αυτή και με σκοπό τη συνειδητοποίηση από τους Ευρωπαίους πολίτες της σημασίας του προγράμματος «Εκπαίδευση Δημοκρατίας» το Συμβούλιο ανακήρυξε το έτος 2005 ως «Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης». Στόχος αποτελούσε η ενημέρωση των πολιτών και η ενθάρρυνση ενός δημοκρατικού πολιτισμού. Το έτος στόχευσε στο να καταστήσει τους πολίτες ενήμερους για το γεγονός ότι η υπηκοότητα δεν είναι μια έννοια μοναχά πολιτική και εμφανιζόμενη στα νομικά κείμενα αλλά προσλαμβάνει ευρύτερο περιεχόμενο. Αντιθέτως όταν εφαρμοστεί η κατάλληλη εκπαίδευση προσανατολισμένη προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη κατανόηση της αξίας της δημοκρατίας, η μελέτη της υπηκοότητας ή αλλιώς της έννοιας του ενεργού πολίτη αποκτά νέα σημασία. Αναπτύσσεται κριτική σκέψη και ανοχή για μια από κοινού συμβίωση των ετεροτήτων μέσα σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία όπου η αμοιβαία κατανόηση, η αλληλεγγύη και η ισότητα ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των λαών.⁹⁸

⁹⁷ César Birzúa, Project on “education for democratic citizenship”, Education for Democratic Citizenship: A Lifelong Learning Perspective, Council for cultural co-operation (CDCC), Strasbourg, 20 June 2000, DGIV/EDU/CIT (2000) 21 pg 38

⁹⁸ Ad hoc committee of experts for the european year of citizenship through education (cahcit) **2005 European Year of Citizenship through Education Draft Evaluation Report Volume 1**, Strasbourg, 22 June 2006, DGIV/EDU/CAHCIT (2006) 13 pg 1

Στην ουσία σκοπός του Συμβουλίου με την ενέργεια αυτή, την ανακήρυξη δηλαδή του έτους 2005 ως Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης ήταν η λήψη συγκεκριμένων μέτρων προς τη κατεύθυνση εφαρμογής του προγράμματος «Εκπαίδευση Δημοκρατίας». Θεωρήθηκε δηλαδή ότι η δράση «2005 Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης» θα λειτουργούσε ως καταλύτης, θα έδινε έναυσμα για τη προσέγγιση των στόχων του προγράμματος του Συμβουλίου και θα διαμόρφωνε τις απαραίτητες συνθήκες ώστε οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν τη σημασία συμμετοχής τους στη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, να κατανοήσουν και να ενστερνιστούν τις αρχές της ελευθερίας, της ισότητας, της συμμετοχής, της ανεκτικότητας, του σεβασμού του άλλου και της αναγνώρισης της διαφορετικότητας και μέσα από αυτή τη διαδικασία να καταστούν ενεργοί πολίτες της Ευρώπης⁹⁹. Για το σκοπό αυτό από τα πρώτα στάδια εφαρμογής της η δράση στο τομέα της εκπαίδευσης επεδίωξε την εξοικείωση των μαθητών με τις δημοκρατικές διαδικασίες και την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα οποία κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν ως συστατικά στοιχεία μιας δημοκρατικά οργανωμένης και πλουραλιστικής κοινωνίας. Σε αυτή τη κατεύθυνση η επαφή των μαθητών με την ετερότητα, ο σεβασμός του διαφορετικού και η αναγνώριση της σημασίας της ειρηνικής συμβίωσης και ανοχής σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία σε συνδυασμό με την ενίσχυση της συνεργασίας, αυτενέργειας και ενεργούς συμμετοχής των μαθητών στα δημόσια δρώμενα τους εξοπλίζει με τα απαραίτητα εφόδια- χαρακτηριστικά που κάθε μελλοντικός Ευρωπαίος πολίτης οφείλει να έχει. Σημαντικός βέβαια κρίνεται και ο ανθρώπινος παράγοντας. Δε θα μπορούσε να παραβλεφθεί ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως μεσολαβητή για τη γνώση και τη διαμόρφωση κριτικής σκέψης στους μαθητές.

Σε γενικές πάντως γραμμές το έτος αποδείχθηκε χρήσιμο εργαλείο για τη παροχή ενός ευρύτατου πλαισίου δράσης στις κυβερνήσεις καθώς επέτρεψε τη

⁹⁹ Ibid pg 2

συγκέντρωση κάτω από ένα τίτλο- ομπρέλα ενός ευρύτατου φάσματος δραστηριοτήτων, ενθάρρυνε τη συνεργασία μεταξύ του Συμβουλίου της Ευρώπης, των κρατών μελών, διεθνών ιδρυμάτων και οργανισμών. Η πείρα και η δικτύωση εξάλλου που προϋπήρχε από την εφαρμογή του προγράμματος «Εκπαίδευση Δημοκρατίας» βοήθησε στη διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου συμμετοχών και την έναρξη νέων δραστηριοτήτων και συνέβαλε στη πολιτική δέσμευση των κρατών μελών ως υπευθύνων για τη λήψη κατάλληλων εκπαιδευτικών δράσεων.

Όπως ήταν φυσικό το δίκτυο συντονιστών του προγράμματος «Εκπαίδευση Δημοκρατίας» διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην οργάνωση του «έτους». Στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι παρά τις ευοίωνες προοπτικές του προγράμματος η χρηματοδότησή του υπήρξε σχετικά ελλιπής με αποτέλεσμα η δράση να μη μπορέσει να παράσχει τα δέοντα. Παράλληλα να τονιστεί και το γεγονός της μη συμμετοχής μη κυβερνητικών οργανώσεων και των πολιτών στη διαμόρφωση των ενεργειών του έτους καθώς και η απουσία άμεσου ενδιαφέροντος για το ευρύ κοινό. Το τελευταίο συνέβη διότι θεωρήθηκε από τους ιθύνοντες ότι η κύρια εστίαση των ενεργειών του έτους έπρεπε να απευθύνεται στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους άμεσα σχετιζομένους με το χώρο της εκπαίδευσης.

Ως γενικό πάντως συμπέρασμα μπορεί να αναφερθεί ότι η δράση συνέβαλε στην ανάδειξη του προγράμματος «Εκπαίδευση Δημοκρατίας» και εστίασε στην εξεύρεση μέσω της εκπαίδευσης λύσεων αναφορικά με τη πολιτική αστάθεια, τις περιβαλλοντικές απειλές τη βία, τη τρομοκρατία και πλήθος σύγχρονων απειλών και προβλημάτων.

Βάσει των ανωτέρω διαφαίνεται καθαρά η ενασχόληση του Συμβουλίου με εκπαιδευτικά ζητήματα και η ιδιαίτερη σημασία που η Ένωση επιδεικνύει στο τομέα της εκπαίδευσης των πολιτών ώστε να καταστούν σωστοί Ευρωπαίοι πολίτες. Σκοπός του Συμβουλίου και των προγραμμάτων που προωθεί δεν είναι άλλοι από την απόκτηση Ευρωπαϊκής συνείδησης παράλληλα με την απόκτηση οικουμενικής συνείδησης. Ο ρόλος της εκπαίδευσης που η Ε.Ε. προωθεί

προσπαθεί να καταστήσει τους νέους ανθρώπους ικανούς να αντιλαμβάνονται τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και να δρουν δημοκρατικά σε μια δημοκρατική κοινωνία. Πρόκειται για μια πρόταση και προσπάθεια ευαισθητοποίησης και αποδοχής της ετερότητας, κατανόησης και σεβασμού της πολυμορφίας των συμπεριφορών. Συνεπώς η εφαρμογή προγραμμάτων όπως «Εκπαίδευση Δημοκρατίας» και δράσεις όπως το Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης αποσκοπούν στην απόκτηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που θεωρούνται απαραίτητες για αρμονική συμβίωση σε μια δημοκρατική και πολυφωνική κοινωνία.

Α.7. Προς μια Ευρωπαϊκή διάσταση της Εκπαίδευσης

Ο ευρωπαίος πολίτης οφείλει όχι μόνο να αναγνωρίζει τους διαφορετικούς πολιτισμούς αλλά και να σέβεται τους κανόνες, τα ήθη και έθιμα τους. Προς τη κατεύθυνση αυτή, τα σχολεία και τα πανεπιστήμια μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικότατο ρόλο για την ενθάρρυνση κοινών Ευρωπαϊκών αξιών¹⁰⁰ και την διαμόρφωση μιας Ευρωπαϊκής συνείδησης δια μέσου μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης και κατά τρόπο ώστε να καταστήσουν τους Ευρωπαίους περήφανους για το πολιτισμό τους εκτιμώντας ταυτόχρονα και τους λοιπούς πολιτισμούς . Κατά αυτόν τον τρόπο, η βασική εκπαίδευση βοηθά να προετοιμαστούν οι μαθητές για τη μετέπειτα ένταξή τους ως ενεργών μελών στην Ευρωπαϊκή κοινωνία.¹⁰¹

Για παράδειγμα τα προγράμματα eTwinning που εδώ και 2 χρόνια προωθεί η Ε.Ε. αποτελούν αποτελεσματικές μεθόδους διαπολιτισμικής εκπαίδευσης καθιστώντας τους μαθητές ενήμερους για τις πολιτιστικές διαφορές των λαών αλλά και τις ομοιότητες και κοινές Ευρωπαϊκές αξίες και βοηθώντας τους να αναπτύξουν μια Ευρωπαϊκή συνείδηση αλλά ταυτόχρονα και μια διαπολιτισμική οπτική και συμπεριφορά απέναντι στην όποια φυλετική ετερότητα.

Συνεργαζόμενα τα Ευρωπαϊκά σχολεία δημιουργούν ένα κοινό αίσθημα δικαιοσύνης και ισότητας μεταβάλλοντας προς αυτή τη κατεύθυνση τη συμπεριφορά τους απέναντι σε μαθητές με διαφορετική πολιτιστική προέλευση.¹⁰² Η διαχείριση συνεπώς της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής

¹⁰⁰ The history of the European Union, the European citizenship,
<http://www.historiasiglo20.org/europe/ciudadident.htm>

¹⁰¹ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects» Pedagogical Advisory Group, Reflections on e- Twinning» *CULTURAL UNDERSTANDING AND INTEGRATION - PROFESSIONAL DEVELOPMENT*»February 2007 pg 10

¹⁰² "Come together: World Cup 2006", Project des Monats, Schulen ans Netz, Mai 2006,

ποικιλομορφίας μέσα στις ίδιες της χώρες της Ε.Ε. αλλά και μεταξύ αυτών αποτελεί προϋπόθεση για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Στα πλαίσια του εγχειρήματος αυτού τα σχολεία αναλαμβάνουν τη πρόκληση να αναπτύξουν τις κατάλληλες παιδαγωγικές πρακτικές που θα ενισχύσουν το κλίμα ειλικρίνειας και αλληλοκατανόησης των λαών της Ευρώπης.

Η «ευρωπαϊκή» δηλαδή διάσταση στην εκπαίδευση σε καμία περίπτωση δε σημαίνει ότι θα οδηγήσει σε μια ευρωκεντρική προσέγγιση, πολιτικό προϊόν των διαδικασιών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη της ότι στις ευρωπαϊκές κοινωνίες ζουν και άτομα προερχόμενα από μη ευρωπαϊκές χώρες και δεν είναι φορείς της «ευρωπαϊκής πολιτισμικής παράδοσης» δεν περιορίζεται στους ευρωπαϊκούς πολιτισμούς, αλλά εγείρει το αίτημα για μια ελεύθερη αλληλεπίδραση των πολιτισμών, στη βάση της ισοτιμίας και αμοιβαιότητας, ανεξάρτητα αν αυτοί είναι ευρωπαϊκής προέλευσης ή όχι. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν περιορίζεται στην ευρωπαϊκή πολιτισμική πολυμορφία, αλλά επιδιώκει δημιουργία νέων μοντέλων συμβίωσης μέσα από την ισότιμη και ελεύθερη αλληλεπίδραση όλων των πολιτισμών που υπάρχουν σε μια πολιτισμική κοινωνία.

Η αλληλογνωριμία εξάλλου των πολιτισμών δημιουργεί τις προϋποθέσεις αποδοχής και ανεκτικότητας, στοιχεία απαραίτητα για την επιτάχυνση και ομαλή συνέχεια του εγχειρήματος της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης ανάγοντας τη διαπολιτισμική αγωγή σε μια ευκαιρία για την Ευρώπη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προσπάθεια των σχολείων ELOS (Europe as a Learning Environment in Schools) για ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών τους προγραμμάτων και θεματικών που προωθούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και ενδυναμώνουν τις διεθνείς σχέσεις. Σύμφωνα με τη στρατηγική ενός ευρωπαϊκού και διεθνούς προσανατολισμού τα σχολεία ELOS (Europe as a Learning Environment in Schools) χρησιμοποιούν την Ευρώπη ως ένα «μαθησιακό

περιβάλλον» και ενσωματώνουν διαπολιτισμικές παιδαγωγικές μεθόδους στο σύνολο της σχολικής ζωής.¹⁰³

Στην ουσία καταστατικός στόχος των εν λόγω σχολείων είναι η προετοιμασία των μαθητών στο ρόλο τους ως Ευρωπαίων πολιτών χρησιμοποιώντας την Ευρώπη ως ένα περιβάλλον και εργαλείο εκπαίδευσης. Για το σκοπό αυτό ενθαρρύνεται η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή και Διεθνής κατεύθυνση των εν λόγω σχολείων στοχεύει στη παροχή εξειδικευμένης γνώσης και ικανοτήτων που προωθούν την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και συνθέτουν μια ολοκληρωμένη άποψη για την Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ικανότητα μελέτης και εργασίας σε ετερογενείς και πολυεθνικές ομάδες και περιβάλλοντα, η δυνατότητα παρουσίασης της κουλτούρας και του πολιτισμού μιας Ευρωπαϊκής χώρας σε σχέση με άλλες αλλά και η γνώση των αξιών και δομικών στοιχείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η Δημοκρατία είναι απαραίτητα για την παιδεία ενός μελλοντικού και υπευθύνου Ευρωπαίου πολίτη. Στη πράξη οι νέοι μελετώντας το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα μαθαίνουν να επεξεργάζονται με κριτική σκέψη κάθε πληροφορία και να εκφέρουν διαμορφωμένη και εμπεριστατωμένη άποψη σχετικά με το εγχείρημα της εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Παράλληλα εξετάζουν τις συνέπειες της Παγκοσμιοποίησης και τη διαλεκτική μεταξύ των Διεθνών Οργανισμών. Για το σκοπό οι μαθητές αυτοί συμμετέχουν σε μια διεθνή ομάδα εργασίας που επεξεργάζεται συγκεκριμένη θεματική εντός ενός Ευρωπαϊκού πάντα πλαισίου και παρέχουν αξιόπιστη και εμπεριστατωμένη πληροφόρηση σχετικά με άλλους πολιτισμούς. Κατά συνέπεια, τα εν λόγω σχολεία προσφέρουν στους μαθητές τους μια υψηλής ποιότητας ευρωπαϊκή και διεθνή εκπαίδευση¹⁰⁴

¹⁰³ <http://www.europelearning.info/>

¹⁰⁴ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects» pedagogical advisory group reflections on etwinning « cultural understanding and integration - professional development»February 2007 pg 11-14

Μια τέτοια ευκαιρία θα μπορούσε επίσης να δοθεί με τη μετεξέλιξη των Ευρωπαϊκών σχολείων κατά τα πρότυπα του μοντέλου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Τα Ευρωπαϊκά σχολεία παρέχουν ένα μοντέλο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που μπορεί να μελετηθεί και να χρησιμοποιηθεί ως βάση για το σχεδιασμό λειτουργικών σχολικών μονάδων καθώς και προγραμμάτων εκπαίδευσης τα οποία αφορούν στην εκπαίδευση παιδιών από διάφορες χώρες και τα οποία ζουν σε μια κοινή χώρα υποδοχής.

Το πρώτο Ευρωπαϊκό σχολείο δημιουργήθηκε τον Οκτώβριο του 1953 στο Λουξεμβούργο μετά από πρωτοβουλία των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα και εδραιώθηκε με την υπογραφή ενός πρωτοκόλλου το 1957, που καθιστούσε το σχολείο του Λουξεμβούργου ως το πρώτο Ευρωπαϊκό σχολείο. Από τότε ως σήμερα δημιουργήθηκαν 13 ακόμη Ευρωπαϊκά σχολεία σε διάφορες χώρες μέλη, που στόχο έχουν την εκπαίδευση των παιδιών των εργαζομένων στα θεσμικά όργανα (Συμβούλιο, Κοινοβούλιο, Επιτροπή, Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Ελεγκτικό Συνέδριο, Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Επιτροπή των Περιφερειών).¹⁰⁵

Η εκπαίδευση αυτού του είδους παρέχει ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσής τους και τη μητρική τους γλώσσα, επιτρέποντάς τα να αναπτυχθούν σε ένα πολυπολιτισμικό και ευρωπαϊκό περιβάλλον παρόμοιο με αυτό του κράτους μέλους από το οποίο προέρχονται και να συνεχίσουν ανώτατες σπουδές στη μητρική τους γλώσσα.

Σκοπός λειτουργίας των Ευρωπαϊκών σχολείων αποτελεί η διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας κάθε παιδιού που αναγκάζεται να διαμένει σε κάποιο κράτος μέλος της Ένωσης διαφορετικό της γενέτειράς του λόγω της εργασιακής μετακίνησης των γονιών. Η διατήρηση της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας αποτελεί όπως ήδη έχει εξεταστεί και το εφελτήριο για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής ταυτότητας. Για το σκοπό αυτό η Ε.Ε. με την ίδρυση των Ευρωπαϊκών σχολείων

παρέχει ευρεία και υψηλή εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης ενθαρρύνοντας μια Ευρωπαϊκή αλλά και παγκόσμια προοπτική μέσα από το πρόγραμμα των παρεχόμενων μαθημάτων και αναπτύσσοντας υψηλό επίπεδο εκμάθησης της μητρικής και άλλων ξένων γλωσσών.¹⁰⁶ Η προσέγγιση για παράδειγμα των τεχνών γίνεται υπό το πρίσμα μιας κοινής Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και η διενέργεια πλήθος δραστηριοτήτων προαγάγουν την αυξανόμενη συνεργασία μαθητών από διαφορετικά κράτη μέλη και διαφορετικά πολιτιστικά υπόβαθρα. Οι μικροί Ευρωπαίοι μαθαίνουν να υιοθετούν την ανοχή, τη συνεργασία και τα ενδιαφέρον για τους άλλους τόσο μέσα στη σχολική κοινότητα όσο και πέρα από αυτή.

¹⁰⁶ www.eursc.org

Μέρος Β΄

*Οι νέες Τεχνολογίες στην υπηρεσία της
Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*

B.1

ETwinning

School partnerships in Europe

B. Νέες Τεχνολογίες και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση :

B.1.1. Το πρόγραμμα e- Twinning

Καθώς η Κοινωνία της Πληροφορίας αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς, οι τεχνολογικές κατακτήσεις από το χώρο της τεχνολογίας αποτελούν σημαντικό κεφάλαιο της οικονομικής ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας μιας κοινωνίας. Στα πλαίσια λοιπόν της αναθεωρημένης μορφής της Στρατηγικής της Λισσαβόνας βάσει της οποίας η Ε.Ε. οφείλει να καταστεί η πιο δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία στην υφήλιο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη για συνεχή προσαρμογή στις εξελίξεις.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης στις 15 και 16 Μαρτίου 2002 ζήτησε αφενός τη βελτίωση βασικών δεξιοτήτων κυρίως την εκμάθηση γλωσσών και ανάπτυξη του ψηφιακού αλφαριθμητισμού και αφετέρου τη προώθηση της Ευρωπαϊκής διάστασης στην Εκπαίδευση και την ένταξή της στις βασικές δεξιότητες των μαθητών έως και το 2006¹⁰⁷. Προς τη κατεύθυνση αυτή οι αδελφοποιήσεις επιτρέπουν τη συγκεκριμένη χρήση του διαδικτύου και των Νέων Τεχνολογιών, αποτελούν μια ενεργό παιδαγωγική μέθοδο που εξοικειώνει το μαθητή με το χειρισμό των ηλεκτρονικών εργαλείων που θα του είναι χρήσιμα σε όλη του τη ζωή για την απόκτηση δεξιοτήτων και παράλληλα καθιστούν δυνατή τη συνεργασία στην υλοποίηση κοινών παιδαγωγικών σχεδίων.

Η αλματώδης εξέλιξη των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας επηρεάζει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και η Εκπαίδευση δεν αποτελεί εξαίρεση. Οι τάσεις που διαμορφώνονται για τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις του Σύγχρονου Σχολείου, είναι η εφαρμογή των

¹⁰⁷ Απόφαση αριθμός 1513/2002 /ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27^{ης} Ιουνίου 2002, για το 6^ο πρόγραμμα πλαίσιο δραστηριοτήτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με σκοπό τη συμβολή στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού χώρου έρευνας και στη καινοτομία (2002-2006) Ε.Ε. L232 της 29-08-2002 σελ 1

Νέων Τεχνολογιών με έμφαση στη συνεργατική μάθηση, η άρση των περιορισμών χώρου και χρόνου στη μάθηση, η ανάπτυξη κριτικής σκέψης, η μεταβολή του ρόλου του εκπαιδευτικού από διδακτικό σε συμβουλευτικό και καθοδηγητικό και η θεώρηση ότι η τάξη και το σχολείο αποτελούν μαθησιακά εργαλεία, ευέλικτα και ανοικτά στην κοινωνία. Μία εποικοδομητική προσέγγιση αυτών των τάσεων, γίνεται μέσα από την υλοποίηση Δράσεων με σκοπό την ένταξη των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ως μέσο γνώσης, έρευνας και μάθησης που διαπερνά όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Η ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων στο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα, η αλματώδης πρόοδος στη χρήση τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας για την υποστήριξη της μάθησης στην καθημερινή πρακτική καθώς και η αλλαγή των προγραμμάτων σπουδών ενσωματώνει νέες πρακτικές στην εκπαιδευτική διαδικασία με τα σχέδια δράσης και προγράμματα της Ε.Ε.. Με τον τρόπο αυτό και μέσα από μια ενιαία και συνεχή δημιουργική διαδικασία οι μαθητές προτρέπονται να ανακαλύπτουν μόνοι τους την γνώση και να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες. Η εισαγωγή των υπολογιστών στα σχολεία και η χρήση των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών της επικοινωνίας και των πολυμέσων έδωσε ώθηση και στο τομέα της εκπαίδευσης επιτρέποντας το μετασχηματισμό των σχολικών τάξεων μέσω της διαδραστικής εκμάθησης και τη διασύνδεση των σχολικών μονάδων ανά την Ευρώπη και το κόσμο. Σπουδαστές με διαφορετικά πολιτιστικά και γλωσσολογικά υπόβαθρα έρχονται σε επαφή μέσω του διαδικτύου, συνεργάζονται στα πλαίσια εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και διαδίδουν τη πολιτιστική τους κληρονομιά¹⁰⁸.

Το Εκπαιδευτικό Σύστημα που προσπαθεί να προωθήσει η Ε.Ε. προσφέρει σήμερα νέες προοπτικές στο σχολείο με την ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων και

¹⁰⁸ Richard P. Duran, «*Learning and Technology: Implications for Culturally Responsive Instructional Activity and Models of Achievement*», *Journal of Negro Education*, Vol. 67, KO.3 (1998) *University of California-Santa Barbara*, Copyright 0 1999, Howard University pg 1
Available at <http://www.jstor.org>

την δυνατότητα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να συμμετέχουν σε διαφορετικές δραστηριότητες από εκείνες που προέβλεπε η εκπαιδευτική διαδικασία τα προηγούμενα χρόνια. Προτεραιότητα δίνεται στην αμεσότητα στην επικοινωνία όλων των εμπλεκόμενων, μέσα και έξω από τη χώρα, ενώ συγχρόνως δίνονται δυνατότητες για τη συμμετοχή σε δραστηριότητες εντελώς πρωτοποριακές. Εξασφαλίζεται με τον τρόπο αυτό και για τους μαθητές ένα ευρύ πεδίο ανάπτυξης εμπειριών και απόκτηση δεξιοτήτων καθώς προσφέρεται δυνατότητα κοινωνικοποίησης, ανταλλαγής δεδομένων, σύσφιξη σχέσεων στα άτομα ή τις ομάδες που συμμετέχουν. Με την υποστήριξη της μάθησης με χρήση υπηρεσιών διαδικτύου, πρόσβαση σε υλικό με πιστοποιημένο ψηφιακό περιεχόμενο, συνεργασία γεωγραφικά διασκορπισμένων ομάδων, ενθαρρύνεται η παιδαγωγική καινοτομία, και προωθείται η εκπαιδευτική αξιοποίηση των επενδύσεων σε νέους ορίζοντες.

Ένα νέο αξιόλογο παράδειγμα καλής πρακτικής που εφαρμόζεται τα δύο τελευταία χρόνια στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στην ελληνική εκπαίδευση, σε προαιρετική πάντα βάση, αποδεικνύοντας πως οι νέες τεχνολογίες βοηθούν και συμβάλλουν στην προώθηση της διαθεματικότητας και της πολυπολιτισμικότητας, είναι το e-Twinning, πρόγραμμα ηλεκτρονικής αδελφοποίησης των σχολείων της Ευρώπης.

Η επίσημη έναρξη του προγράμματος έγινε στις 14- 16 Ιανουαρίου κατά τη διάρκεια μιας ειδικής διάσκεψης που διοργάνωσε στις Βρυξέλλες η Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού. Συγκεντρώθηκαν περίπου 300 καθηγητές και άλλοι εκπρόσωποι από τους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης καθώς και εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων των κρατών μελών της Ε.Ε. που συμμετέχουν στη δράση, την Ισλανδία και τη Νορβηγία.

Πρόκειται για μια ευρωπαϊκή εκπαιδευτική δράση που προωθεί συνεργασίες εκπαιδευτικής φύσεως μεταξύ δύο τουλάχιστον σχολείων από διαφορετικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και Επικοινωνίας. Αρχικά αποτέλεσε μια εκ των δράσεων του e-Learning της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ηλεκτρονική αδελφοποίηση και τη

συνεργασία σχολείων με χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας και στόχο είχε να διευκολύνει την αδελφοποίηση σχολείων μέσω του Διαδικτύου και να προάγει την κατάρτιση των διδασκόντων. Με τον όρο αδελφοποίηση μεταξύ Ευρωπαϊκών σχολείων μέσω διαδικτύου ορίζεται η χρήση των εργαλείων πολυμέσων και ανταλλαγής πληροφοριών (e-mail, τηλεδιάσκεψη, από κοινού ανάπτυξη δικτυακών τόπων) για τη δημιουργία ή την επέκταση των σχέσεων και της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων και προϋποθέτει τη δημιουργία ενός πλαισίου για από κοινού συνεργασία. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι αναγκαίες προϋποθέσεις για μια καλή εταιρική σχέση, για την ανάπτυξη κοινών σχεδίων, καθώς και την τακτική επικοινωνία σχετικά με την καλύτερη εξέλιξη των έργων.¹⁰⁹

Ταυτόχρονα το πρόγραμμα θα παρείχε κίνητρα στα ευρωπαϊκά σχολεία για να οικοδομήσουν παιδαγωγικές εταιρικές σχέσεις με σχολεία σε άλλα μέρη της Ευρώπης, καλλιεργώντας την εκμάθηση γλωσσών και τον διαπολιτισμικό διάλογο.¹¹⁰ Πλέον η εν λόγω δράση εντάσσεται στο Πρόγραμμα για τη Δια Βίου Μάθηση, ως δράση του Comenius¹¹¹.

Σε Πανευρωπαϊκό επίπεδο υποστήριξη παρέχεται από την Κεντρική Υπηρεσία υποστήριξης ενώ στην Ελλάδα η δράση εποπτεύεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και την Ελληνική Υπηρεσία Υποστήριξης η οποία και έχει τον γενικό συντονισμό της δράσης στη χώρα μας και αλληλεπιδρά τόσο με τη Κεντρική Υπηρεσία Υποστήριξης όσο και με το σύνολο των ελληνικών σχολείων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Ρόλος της ελληνικής εθνικής υπηρεσίας αλλά και των υπολοίπων εθνικών υπηρεσιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η προετοιμασία και η παραγωγή ενημερωτικού υλικού

¹⁰⁹ Commission of the european communities, *“Report from the Commission to the Council on using the internet to develop twinning between european secondary schools”* Brussels, 4.6.2002 COM(2002) 283 final

¹¹⁰ Press Releases *“eTwinning: 'Virtual' European school partnerships come of age”*, Brussels, 22 February 2007 IP/07/222 pg 1

¹¹¹ http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/comenius/index_en.html

για τη δράση, ο συντονισμός των ενημερωτικών ημερίδων e-twinning και η υποστήριξη των σχολείων της χώρας στο έργο τους.

Το πρόγραμμα διαφέρει από τα άλλα προγράμματα δράσης που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον τομέα της παιδείας, υπό την έννοια ότι δεν παρέχει επιδοτήσεις στους συμμετέχοντες. Αντίθετα, προσφέρει δωρεάν πρόσβαση σε μια υποδομή πληροφορικής, την πύλη eTwinning, η οποία διευκολύνει την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας μεταξύ σχολείων σε όλη την Ευρώπη.

Μέσω του e-twinning μπορεί να προκύψει συνεργασία μεταξύ δύο σχολείων από δύο Ευρωπαϊκές χώρες, όχι μόνο σε επίπεδο μαθητών αλλά και σε επίπεδο καθηγητών, υπευθύνων βιβλιοθήκης ή και διευθυντών. Μπορεί επίσης να προκύψει προσέγγιση ολόκληρου του σχολείου και για μία πολύ-επίπεδη πρωτοβουλία. Εξάλλου να τονιστεί η ελευθερία που υπάρχει στο πλήθος των διαδικασιών του προγράμματος τόσο ως προς την επιλογή συνεργατών, το μέγεθος της ομάδας αλλά και ως προς την επιλογή του θέματος, το σχεδιασμό και διάρκεια μιας συνεργασίας δίχως χρονικούς περιορισμούς για τη παραγωγή αποτελεσμάτων¹¹². Το σημαντικότερο βέβαια όλων είναι η αποδέσμευση από γραφειοκρατικές διαδικασίες και χρονοτριβές δεδομένου ότι τα πάντα γίνονται ηλεκτρονικά και άμεσα.

Η δράση αυτή δημιουργήθηκε για να δώσει στους μαθητές της Ευρώπης την ευκαιρία να μάθουν συνεργατικά, να μοιραστούν απόψεις και να δημιουργήσουν φιλίες και προωθεί αντίστοιχα τη συνείδηση του ευρωπαϊκού πολυγλωσσικού και πολυπολιτισμικού κοινωνικού μοντέλου. Το eTwinning έχει βασικό στόχο να βελτιώσει την παιδαγωγική διαδικασία μέσα από τη βιωματική μάθηση, τη συνεργασία, την ευρωπαϊκή διάσταση του πολιτισμού και τη χρήση των νέων τεχνολογιών, με τρόπο ασφαλή, άμεσο, ευχάριστο και δημιουργικό,

¹¹² Press Releases “eTwinning: 'Virtual' European school partnerships come of age”, Brussels, 22 February 2007 IP/07/222 pg 1

ενώ ταυτόχρονα ξεπερνώντας τη στενή έννοια της θεματικής συνεργασίας των σχολείων, στοχεύει σε μια πλήρη και συστηματική συνεργασία σε όλα τα επίπεδα.

Πρόκειται στην ουσία για μια ηλεκτρονική «αδελφοποίηση» σχολείων μέσω του Διαδικτύου που βελτιώνει την παιδαγωγική διαδικασία, προσθέτοντας αξία στη συμβατική μάθηση. Η δράση παροτρύνει τους νέους διαφορετικών κρατών να μάθουν οι μεν για τους δε καθώς και για τη σχολική και οικογενειακή τους κουλτούρα, ενώ παράλληλα θα εξασκούν τις ικανότητες τους στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών και φυσικά στη χρήση των ξένων γλωσσών.

Μια σημαντική παράμετρος της εφαρμογής των προγραμμάτων eTwinning είναι η ενσωμάτωσή τους στα διδακτικά αντικείμενα του Αναλυτικού Προγράμματος και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων και της μεθοδολογίας των άλλων εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Όλοι οι Ευρωπαίοι μαθητές και μαθήτριες μέσω της δράσης eTwinning έχουν την δυνατότητα με την βοήθεια των δασκάλων, καθηγητών τους να συμμετάσχουν σε κοινά εκπαιδευτικά προγράμματα τα λεγόμενα projects με κάποιο σχολείο από άλλη Ευρωπαϊκή χώρα και να προμηθευτούν το πιστοποιητικό γνησιότητας της εν λόγω συνεργασίας.

Όλα τα σχολεία που έχουν δηλώσει μία συνεργασία στην πύλη του eTwinning δικαιούνται να λάβουν το «eTwinning Label», το πιστοποιητικό δηλαδή γνησιότητας μετά την έγκριση της συνεργασίας από την Εθνική Υπηρεσία Στήριξης της χώρας τους. Το επίσημο «eTwinning Label» είναι ένα ψηφιακό πιστοποιητικό που περιλαμβάνει τις υπογραφές της Εθνικής Υπηρεσίας Στήριξης και της Κεντρικής Υπηρεσίας Στήριξης, και το οποίο τα σχολεία μπορούν να εκτυπώσουν και να εκθέσουν.

Το 2006 ξεκίνησε και η απονομή της Ετικέτας Ποιότητας του eTwinning που είναι ο άμεσος δείκτης ποιότητας και αναγνώρισης όλων των ποιοτικών συνεργασιών. Η Ετικέτα Ποιότητας διαφέρει από την Ετικέτα του eTwinning καθώς υποδηλώνει πως ένα έργο έχει φτάσει σε ένα συγκεκριμένο εθνικό και

Ευρωπαϊκό πρότυπο. Τα σχολεία που διενεργούν έργα e-twinning υποβάλλουν αίτηση για την απόκτηση της ετικέτας ποιότητας μέσω της ενότητας Label που βρίσκεται στο eTwinning Desktop, οποιαδήποτε στιγμή επιθυμούν. Οι Εθνικές Υπηρεσίες Στήριξης αξιολογούν τις αιτήσεις και προσδιορίζουν τα σχολεία με τις καλύτερες συνεργασίες βάσει της κάρτας προόδου τους και συγκεκριμένων κριτηρίων.

Το πρόγραμμα επίσης προβάλλει της βέλτιστες συνεργασίες και ποιοτικά έργα σε μια ηλεκτρονική γκαλερί και έχει θεσπίσει την απόδοση εθνικών και πανευρωπαϊκών βραβείων των καλύτερων σχολικών συνεργασιών. Οι Εθνικές Υπηρεσίες Στήριξης και η Κεντρική Υπηρεσία Στήριξης επιλέγουν τις καλύτερες συνεργασίες, οι οποίες θα εμφανίζονται για ένα μήνα στην Γκαλερί του eTwinning κάτι το οποίο δίνει την ευκαιρία προβολής, σε ολόκληρη την Ευρώπη, των πιο ενεργών και καινοτόμων σχολείων της δράσης eTwinning.

Για να συμμετέχει κανείς στο e-Twinning αρκεί ένας υπολογιστής, πρόσβαση στο διαδίκτυο και διάθεση για δημιουργική ανάπτυξη δραστηριοτήτων πέρα από τα τετριμμένα της καθημερινής σχολικής πρακτικής. Όσον αφορά στη διαδικασία εγγραφής, αξίζει να σημειωθεί πως όλα γίνονται στο e-Twinning Desktop μια δικτυακή βάση δεδομένων που συγκεντρώνει στοιχεία από όλα τα συνεργαζόμενα δίκτυα σχολικών ομάδων και αποτελεί τη δικτυακή πύλη όπου οι καθηγητές συνδέονται στη προσπάθεια εύρεσης σχολείων – συνεργατών. Προτείνεται το θέμα ενός έργου και μετά από αξιολόγηση από την Εθνική Υπηρεσία Στήριξης, η οποία έχει ιδρυθεί σε κάθε κράτος ξεχωριστά, εγκρίνεται. Στην επόμενη φάση προσφέρεται στα σχολεία ένα TwinSpace, ένας εικονικός δηλαδή χώρος εργασίας στη δικτυακή πύλη του e-Twinning, διαθέσιμος μόνο στους συνεργάτες του έργου. Μέσα από το TwinSpace οι συνεργάτες μπορούν να δημιουργήσουν το δικό τους forum συζητήσεων, όπου μπορούν να αναφέρουν διάφορες απόψεις σχετικές με τα θέματα του σχεδίου εργασίας τους, να ανταλλάξουν e-mails μεταξύ των μελών με προϊόντα του σχεδίου τους ή να δημιουργήσουν τη δική τους ιστοσελίδα προσθέτοντας αρχεία, σελίδες forum ή αρχεία κειμένων. Κοινά μαθησιακά περιβάλλοντα όπως το

TwinSpace είναι ιδανικά για την εργασία σε διαπολιτισμικά μαθητικά περιβάλλοντα και ανταλλαγή πληροφοριών ανεξαρτήτως τόπου και χρόνου. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένων των διαφορετικών ωραρίων λειτουργίας αλλά και διακοπών των σχολείων ανά την Ευρώπη. Η συνύπαρξη σε ένα κοινό (ψηφιακό) χώρο εργασίας δίνει ένα συναίσθημα ενότητας και συνεργασίας μεταξύ των μαθητών. Η διαδικασία για την εφαρμογή του προγράμματος είναι απλούστατη. Κατ' αρχήν γίνεται η αναζήτηση και επιλογή ενός θέματος που θεωρείται ενδιαφέρον για τους εκπαιδευτικούς και τις σχολικές τάξεις ανά την Ευρώπη και με κριτήρια τη πρωτοτυπία, τη διαθεματικότητα και την απήχηση στο μαθητικό πληθυσμό και στη συνέχεια εκδηλώνεται ενδιαφέρον μέσω της κεντρικής ιστοσελίδας της δράσης προς αναζήτηση συνεργατών. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί το γεγονός ότι τα προγράμματα eTwinning απαιτούν τη συνεργασία μεταξύ σπουδαστών και δασκάλων αλλά και την ενεργή συμμετοχή του συνόλου της σχολικής και τοπικής κοινότητας¹¹³. Για το λόγο αυτό τα παιδιά προμηθεύονται τους φακέλους με τα θέματα και το λαμβανόμενο υλικό έτσι ώστε και οι γονείς να μπορούν να συμμετέχουν και οι ίδιοι στο πρόγραμμα. Εξάλλου η μέχρι τώρα πρακτική μπορεί να επιδεχθεί βελτιώσεις τόσο με την αύξηση των τομέων συνεργασίας και τη διεύρυνση των θεματικών αλλά και κατά την εκτέλεση των προγραμμάτων σε ποικίλα επίπεδα.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι να ενθαρρύνουν τους μαθητές να προσδιορίσουν τις θεματικές συνεργασίας eTwinning μέσα από μια διαλεκτική διαδικασία και εναπόθεση επιχειρημάτων. Ο δάσκαλος σφυγμομετρεί και αναλύει τις αντιδράσεις της ομάδας προσπαθώντας παράλληλα να τονίσει τη σημασία της διαφορετικότητας μεταξύ των εθνών αλλά και εντός του ίδιου του

¹¹³ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects" to pedagogical advisory group reflections on etwinning, "collaboration and etwinning enrichment and added value of etwinning projects» September 2006, pg62

έθνους. Αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει τους μαθητές να αναζητήσουν τα θετικά παρά αρνητικά στοιχεία, και στη συνέχεια μέσω της συζήτησης να αποδεχθούν και να αναγνωρίσουν την αξία και την αναγκαιότητα της ετερότητας. Οι εκπαιδευτικοί δηλαδή καλούνται να βοηθήσουν τους μαθητές να ανακαλύψουν τα διαφορετικά στοιχεία των πολιτισμών στη τριπλή τους διάσταση, γνωστική, συμπεριφοριστική και υλική μέσω σαφώς ορισμένων βημάτων.

Σε πρώτο στάδιο απαιτείται η ανάπτυξη μιας ευαισθησίας για τον πολιτισμό και η απεικόνιση της συμπεριφοράς των ατόμων μέσω των αξιών που κυριαρχούν σε κάθε κοινωνία και των εθίμων κάθε πολιτισμού. Μετά τη διαδικασία αυτή κρίνεται απαραίτητη η αναφορά σε κοινά γνωρίσματα και χαρακτηριστικά των συγκρινόμενων πολιτισμών και ο προσδιορισμός των διαφορών και ιδιαιτεροτήτων τους. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές βρίσκονται σε θέση να κατανοήσουν τις απόψεις και τις πολιτιστικές διαφοροποιήσεις κάθε λαού και να αναπτύξουν ένα κλίμα συνεργασίας. Κατά μια βέβαια άποψη η σύγκριση αυτή γίνεται αποτελεσματικότερη όταν υπάρχει ιδιαίτερη εστίαση στις κοινές αξίες και ιδανικά των κρατών κατά τρόπο ώστε να διαπλάθεται μια παραγωγική και περιεκτική προσέγγιση»¹¹⁴

Ένα επίσης από τα κυριότερα χαρακτηριστικά του προγράμματος είναι η διαδραστική εκμάθηση μέσω ερωτήσεων που υποβάλλουν οι ίδιοι οι μαθητές και δια μέσω της ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών. Όπως αναφέρθηκε ήδη στα πλαίσια του eTwinning το εκπαιδευτικό περιεχόμενο τοποθετείται σε ένα πλαίσιο της αυθεντικής διαδραστικής εκμάθησης μέσω της χρήσης των δυνατοτήτων του διαδικτύου και των πολυμέσων με σκοπό την εξοικείωση των Ευρωπαίων μαθητών με το διεθνή πολιτισμό. Θέματα όπως το περιβάλλον, πολιτιστικές διαφορές, η εθνική ιστορία κάθε λαού και η γεωγραφία, μπορούν να

¹¹⁴ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects» to pedagogical advisory group reflections on etwinning « cultural understanding and integration - professional development» pgs 16- 17

αποτελέσουν θεματικές για κοινή εργασία και έρευνα. Εξάλλου η χρήση των δυνατοτήτων των νέων υπολογιστικών συστημάτων και του διαδικτύου προσφέρουν ποικίλες ευκαιρίες εκμάθησης στα πλαίσια μιας φυσικής προοπτικής. Η συνομιλία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή ανταλλαγή εικόνων και βίντεο μεταξύ διαφορετικών Ευρωπαϊκών χωρών κρίνονται ιδιαίτερα αποδοτικά ως προς την οικοδόμηση διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών, βασισμένη στη συνεργασία και στην ενεργητική μάθηση.¹¹⁵

Συμπεραίνεται λοιπόν ότι η συμμετοχή στα εν λόγω προγράμματα προσφέρει πολλαπλά οφέλη τόσο ως προς τη προώθηση πνεύματος συνεργασίας και ομαδικότητας αλλά και ως προς την ενδυνάμωση διαπολιτισμικών μεθόδων εκπαίδευσης.¹¹⁶ Σε καμία βέβαια περίπτωση δε θα μπορούσε να ευσταθεί ο ισχυρισμός ότι οι Νέες Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας και προγράμματα τύπου e-twinning αντικαθιστούν την άμεση επαφή μεταξύ πολιτισμών που στηρίζεται στη διαπροσωπική επαφή. Αυτό το οποίο προσφέρουν οι Νέες Τεχνολογίες είναι η διασύνδεση διαφορετικών πολιτισμών και η δυνατότητα μιας εικονικής ψηφιακής «επιτόπιας» επίσκεψης συμβάλλοντας ενεργά στην οικοδόμηση διαπολιτισμικής συνείδησης. Η συμβολή του προγράμματος εστιάζεται στην ανάπτυξη κλίματος διαπολιτισμικότητας μέσω της εξοικείωσης των μαθητών με τον νέο ψηφιακό πολιτισμό, με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών της Επικοινωνίας. Οι μαθητές βελτιώνουν τις δεξιότητές τους και ανακαλύπτουν με τη βοήθεια των ψηφιακών μέσων τις πολιτισμικές ομοιότητες και ιδιαιτερότητες με άλλους τόπους.

¹¹⁵ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects» to pedagogical advisory group reflections on e-twinning, "Collaboration and e-twinning enrichment and added value of e-twinning projects» September 2006, pg 21

¹¹⁶ Anti-Bias Education and Training, a world of difference" Institute programs provide hands-on training to help children and adults challenge prejudice and discrimination and learn to live and work successfully and civilly in an increasingly diverse world, http://www.adl.org/education/edu_awod/default_awod.asp

Δεδομένου δε ότι σπάνια δίνεται η δυνατότητα εκπαιδευτικών εκδρομών στο εξωτερικό, η ψηφιακή τους απόδραση μέσω ηλεκτρονικής ανταλλαγής εικόνων και απόψεων δίνει την ευκαιρία για άμεση επαφή τους με ξένους πολιτισμούς και επιτρέπει τη πληρέστερη κατανόηση του τρόπου σκέψης του κάθε λαού. Οι ποικίλες εξάλλου Ευρωπαϊκές συνεργασίες μεταξύ των διαφόρων σχολείων στην επικράτεια της Ε.Ε. καλλιεργεί, όπως ήδη έχει εξεταστεί, την Ευρωπαϊκή συνείδηση και ενδυναμώνει την αντίληψη περί Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στους Ευρωπαίους πολίτες ήδη από νεαρή ηλικία.¹¹⁷

¹¹⁷ Pedagogical advisory group reflections on etwinning « cultural understanding and integration - professional development» February 2007 pg 21

www.etwinning.net

B1.2 E- twinning :Διαπολιτισμικότητα και Ευρωπαϊκή Συνείδηση

Τα τελευταία χρόνια με την είσοδο του προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας στην Εκπαίδευση, ένας μεγάλος αριθμός σχολείων έχει εξοπλιστεί με εργαστήρια υπολογιστών και σύνδεση με το διαδίκτυο. Οι νέες τεχνολογίες προσφέρουν τη δυνατότητα διεύρυνσης της τάξης μέσα από την επικοινωνία με άλλες τάξεις του εξωτερικού και τη συνεργασία μαθητών με διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά υπόβαθρα.

Στα πλαίσια αυτά το eTwinning πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με μεγάλη μέχρι στιγμής επιτυχία¹¹⁸ προσπαθεί να προχωρήσει σε συνεργασίες αδελφοποίησης των σχολείων της Ευρωπαϊκής Επικράτειας, διαδικασία η οποία συμβάλλει στην απόδοση προστιθέμενης αξίας στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία. Οι στόχοι του προγράμματος επιτεύχθηκαν σε σημαντικό βαθμό, με ιδιαίτερα αποτελέσματα στη περίπτωση της Ελλάδος η οποία και απέσπασε βραβεία για τις πραγματοποιηθείσες συνεργασίες της, χωρίς αυτό όμως να σημαίνει ότι δεν σημειώθηκαν λάθη και παραλείψεις. Άλλωστε και αυτά ως στοιχείο της ανθρώπινης ύπαρξης, μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση κάθε έργου. Αφενός υπάρχουν χιλιάδες από τα σχολεία που δεν συμμετέχουν και αφετέρου, η πλειοψηφία των καταχωρημένων σχολείων δεν έχουν βρει ακόμα ένα δίκτυο συνεργατών. Επιπλέον τα σχολεία που ήδη συμμετέχουν στο πρόγραμμα περιορίζονται χρονικά αλλά και θεματικά κάτι το οποίο αφήνει μικρά περιθώρια για ευρύτερη συμμετοχή αλλά και υποκίνηση για πολιτιστική ανταλλαγή. Συνεπώς κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για εμπλουτισμό του προγράμματος και αύξηση της προστιθέμενης αξίας του.¹¹⁹

¹¹⁸Μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου του 2007 συμμετείχαν **28998** σχολεία στο σύνολο των 25 κρατών μελών της Ε.Ε.

¹¹⁹Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects» to pedagogical advisory group reflections on etwinning, "collaboration and etwinning enrichment and added value of etwinning projects» September 2006, pg 17

Εντούτοις παρ' όλες τις ελλείψεις του το πρόγραμμα μέσω επίσημης εκπαιδευτικής ρύθμισης στηρίζει το διαπολιτισμικό διάλογο και την επικοινωνία με άλλους πολιτισμούς. Προσφέρει μια τεράστια πλατφόρμα δικτύων επικοινωνίας και ευχάριστων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Τα οφέλη που μπορεί να προκύπτουν από μια τέτοιου είδους επικοινωνία είναι πολλά.

Στο επίπεδο της διδασκαλίας είναι πολύ πιθανό ότι οι μαθητές αποκτούν εσωτερικά κίνητρα για την εκμάθηση εφόσον αντιλαμβάνονται ότι αποτελεί το μέσο της επικοινωνίας με άλλους λαούς και συνειδητοποιούν ότι η κατανόηση και η παραγωγή του λόγου μπορούν να αποτελούν μέρος της επικοινωνίας τους και όχι απλά εργασίες που τους ανατίθενται. Η συνεργασία και η επικοινωνία μετατρέπονται σε ανάγκη και όχι «μέθοδο» εκμάθησης που επιβάλλει ο διδάσκων για τη μελέτη και παραγωγή λόγου σε μια ξένη γλώσσα. Η εμπειρική εφαρμογή της λειτουργεί αποτελεσματικότερα όχι μόνο ως προς τη ταχύτητα εκμάθησής της αλλά και την φυσική ή και «ασυνείδητη» πολλές φορές χρήση του καταλληλότερου για την επικοινωνία ύφους και κώδικα.

Κατά συνέπεια μέσα από την επικοινωνία με μαθητές που προέρχονται από άλλους τόπους, οι μαθητές μπορούν να έρχονται σε επαφή με άλλους πολιτισμούς, να δημιουργούν φιλίες και να καλλιεργούνται σε γνωστικό και ψυχοσωματικό επίπεδο.

Από τον Ιανουάριο η Ελλάδα-όπως ήδη αναφέρθηκε- με τη συμμετοχή εκατοντάδων εκπαιδευτικών έχει σημειώσει αξιόλογα αποτελέσματα έχοντας το μεγαλύτερο αριθμό βραβευμένων σχολείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹²⁰. Τα ελληνικά σχολεία έχουν ανταποκριθεί θερμά και η Ελλάδα, κατά πληθυσμιακή αναλογία σε σχέση με τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη, κατατάσσεται ανάμεσα στις πρώτες χώρες σε εγγραφές σχολείων στη δράση. Επί του παρόντος κατέχουμε

www.etwinning.net

¹²⁰ Το γεγονός των 6 νικητήριων ελληνικών σχολείων κατά τη τελευταία Πανευρωπαϊκή βράβευση, εκτοξεύει την Ελλάδα στην πρώτη θέση σε αριθμό βραβευθέντων σχολικών μονάδων σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες που παίρνουν μέρος στη δράση ηλεκτρονικής αδελφοποίησης

μία από τις πρώτες θέσεις σε συμμετοχές, μεταξύ 28 κρατών που συμμετέχουν στη δράση δίχως να λαμβάνεται υπόψη η πληθυσμιακή αναλογία.

Ένα επιτυχές παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ συμμετεχόντων σχολείων στο πρόγραμμα e-twinning αποτελεί η συνεργασία "Snow Sun" του Lappeenranta Lyseon lukio της Φινλανδίας με το 5^ο Λύκειο Βέροιας της χώρας μας. Πρόκειται για ένα συνεργατικό παιχνίδι γνώσης και πρόκλησης μεταξύ Φινλανδίας και Ελλάδας βασισμένο στην ιδέα αποστολής φωτογραφιών ενός αντικειμένου ή μιας πληροφορίας και ευρέσεως υλικού σχετικού με το ζητούμενο. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει το καθήκον να βρει πληροφορίες για την συνεργάτιδα χώρα ανακαλύπτοντας πληροφορίες για την ιστορία και το πολιτισμό της. Ο τίτλος της προσπάθειας επιλέχτηκε για να απεικονίσει τα αντιθετικά χαρακτηριστικά των δύο χωρών, Φινλανδίας και Ελλάδας, το χιόνι και τον ήλιο αντίστοιχα και συγχρόνως να δράσει ως τίτλος «ομπρέλα», δίνοντας στα μέλη της συνεργασίας την ευκαιρία να εργαστούν σε οποιοδήποτε θέμα ή ζήτημα και να διατηρήσουν το δυναμισμό και την ευελιξία τους.

Παρόμοιες προσπάθειες αναλαμβάνονται και στο επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα προγράμματος που σαφέστατα βοηθά στη διαπολιτισμική κατανόηση αποτελεί το πρόγραμμα Values in School Life and School Celebrations¹²¹ που λειτουργεί ως όχημα για τη κατανόηση της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης μέσω της πολυπολιτισμικής και διαπολιτισμικής ποικιλομορφίας της. Το πρόγραμμα ενθαρρύνει τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας για να ανταλλάξουν απόψεις, να βελτιώσουν το επίπεδο των ξένων γλωσσών και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους μέσω πολιτιστικών ανταλλαγών. Παράλληλα ενθαρρύνει τη συμμετοχή ατόμων με ειδικές ανάγκες και διδάσκει την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Πρόκειται για ποικιλία δραστηριοτήτων οι οποίες λαμβάνουν τη μορφή προτάσεων, και τη κατανόηση κειμένων, ταινιών, εικόνων και έργων ζωγραφικής τέχνης που ενθαρρύνουν τη διαδραστικότητα, το γόνιμο διάλογο

¹²¹ <http://users.att.sch.gr/rmfrentzou/>

και εν τέλει τη συνεργασία για από κοινού διοργάνωση ψηφιακών εκθέσεων. Το εν λόγω πρόγραμμα έχει αποδειχθεί ένα άριστο παιδαγωγικό εργαλείο για τη συνεργασία μικρών μαθητών σχολείων της Ευρώπης εστιάζοντας σε εκπαιδευτικές αξίες και εφαρμόζοντάς αυτές σε σχολικές δραστηριότητες και εορτασμούς.¹²²

Η πολιτιστική κατανόηση και η ολοκλήρωση βασίζονται στην ανθρώπινη επικοινωνία και αλληλεπίδραση και συνεπώς απαιτούν αμεσότητα, προσωπική επαφή και αμφίδρομη διαλεκτική σχέση. Ως εκ τούτου, η ενεργή και εμπειρική εκπαιδευτική διαδικασία και η εμπλοκή των μαθητών σε αυτήν προσφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα ως προς τη κατανόηση των πολιτισμών και την διαμόρφωση ενός «διαπολιτισμικού» τρόπου σκέψης. Για να καταστεί όμως το εγχείρημα αυτό εφικτό θα πρέπει να δοθούν κίνητρα και ευκαιρίες για την όσο το δυνατόν «αυθεντικότερη εκμάθηση» διαφορετικών πολιτισμών. Χρησιμοποιείται ο όρος «αυθεντική» για να δηλώσει τη σημασία της χρήσης εντύπων και ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας όπως οι εφημερίδες, τα περιοδικά, η λογοτεχνία, οι ταινίες, το ραδιόφωνο και τα τηλεοπτικά προγράμματα ενός τόπου μέσα στην ιστορική του διαδρομή που δίνουν με σαφήνεια τη πολιτισμική διαδρομή και τη σύγχρονη εικόνα της κουλτούρας ενός συγκεκριμένου τόπου και λαού¹²³. Ιδανικό όχημα για τις εν λόγω δραστηριότητες αποτελεί το δίκτυο ευρωπαϊκών σχολικών συνεργασιών που προωθεί το πρόγραμμα e-twinning. Η ανταλλαγή απόψεων και προσωπικών εμπειριών μεταξύ ομηλίκων μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει την αφετηρία για τη διαδικασία αυτή.

Στην πράξη, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η διαλεκτική διαδικασία κατά την οποία οι μαθητές έρχονται σε επαφή με ευρωπαίους συνανθρώπους τους έξω από τα στενά εδαφικά όρια του κράτους μέλους στο οποίο ζουν και μέσα

¹²² www.etwinning.net

¹²³ Pedagogical advisory group reflections on etwinning « cultural understanding and integration - professional development» February 2007 pg 15

από την οποία λαμβάνουν σημαντικές πληροφορίες για τη καθημερινότητα, τη σχολική ζωή των μαθητών αυτών τα ήθη και τα έθιμά τους. Επομένως, είναι σημαντικό να εξεταστούν οι προσωπικές εμπειρίες κάθε σπουδαστή και η προηγούμενη γνώση του σε σχέση με τα διαφορετικά πολιτιστικά υπόβαθρα των συνομιλητών και συνεργατών του. Η γνώση αυτή μπορεί εύκολα να προέλθει από τη καθημερινότητα της σχολικής ζωής του μαθητή στα σύγχρονα πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα των σημερινών σχολείων. Η εμπειρία αυτή σε συνδυασμό με τα αυθεντικά πλαίσια εκμάθησης και την διαδραστική διαλογική διαδικασία οδηγούν εν τέλει στη συνειδητοποίηση της διαφορετικότητας, την ανακάλυψη διαφορετικών πτυχών κάθε πολιτισμού και το σεβασμό των διαφορετικών καταβολών κάθε κουλτούρας.

Οι μαθητές αναπτύσσουν επικοινωνιακές ικανότητες και διεξάγουν διάλογο προσανατολισμένο προς τις διαπολιτισμικές αξίες που επιβάλλουν το σεβασμό προς την ποικιλομορφία και την εξέταση των λεκτικών και μη μεθόδων επικοινωνίας των λαών. Η γλώσσα για παράδειγμα είναι μέρος κάθε πολιτισμού και μέσο για τη περιγραφή και το καθορισμό της κουλτούρας των λαών. Το γεγονός αυτό καθιστά επιτακτική ανάγκη την διαπίστωση της Ε.Ε. για την σπουδαιότητα και σημασία που αποκτά στη σημερινή εποχή η γνώση δύο τουλάχιστον ξένων γλωσσών¹²⁴ πρακτική που σαφέστατα συνιστά σημαντική προϋπόθεση για τη διαπολιτισμική κατανόηση.

Για να καταστούν όμως ικανοί ομιλητές χρήσιμο είναι οι μαθητευόμενοι να γνωρίζουν και την πολιτιστική διάσταση της γλώσσας. Για το λόγο αυτό τα τελευταία χρόνια έχει αναγνωριστεί πόσο σημαντικό είναι να ενσωματωθεί η διδαχή του εκάστοτε πολιτισμού παράλληλα με την εκμάθηση της όποιας ξένης γλώσσας. Η εκμάθηση απομακρύνεται από τις κλασσικές γνωστικές μεθόδους και εστιάζεται στην περιεκτική γνώση μέσω μιας επικοινωνιακής

¹²⁴ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects" to pedagogical advisory group reflections on etwinning, "collaboration and etwinning enrichment and added value of etwinning projects» September 2006, pg 20

διαπολιτισμικής προσέγγισης που μπορεί να μεταφερθεί σε ένα ευρύ φάσμα των προγραμμάτων σπουδών. Οι μαθητές με τον τρόπο αυτό εμπλέκονται σε μια εκπαιδευτική αλληλοδιδασκτική διαδικασία καλλιεργώντας ικανότητες αντίληψης και διορατικότητας

Η εξέταση για παράδειγμα των ξένων γλωσσών διαπραγματεύεται διαφορετικά συστήματα αξιών ανάλογα με τη περίπτωση και η κατανόηση μη λεκτικών συνόλων των λαών αποτελεί εις βάθος κατανόηση των χαρακτηριστικών και συνηθειών τους. Για παράδειγμα η γνώση για το πολιτισμό κάποιου συγκεκριμένου λαού μπορεί να καταστεί χρήσιμη στην επικοινωνία και έναρξη συνεργασίας με αλλοεθνείς μαθητές και κατά συνέπεια, οι συγκεκριμένες διαδικασίες εκμάθησης όπως ένα eTwinning πρόγραμμα μπορούν να αποτελέσουν μια ιδανική αφετηρία από την οποία οι μαθητές αναλύουν τις ενέργειές τους και εξετάζουν τις καταστάσεις βάσει των χαρακτηριστικών και αξιών του αλλοεθνή συνεργάτη τους.

Επίσης μεταξύ των πολιτισμών, φαίνονται να υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες διαδικτυακής επικοινωνίας εθιμοτυπία και μορφές αλληλεπίδρασης όπως για παράδειγμα οι χαιρετισμοί ή η ταχύτητα της προσδοκώμενης απάντησης. Όταν οι άνθρωποι μαθαίνουν να συζητούν και να συνυπάρχουν διαδικτυακά στην ουσία αναπτύσσουν και μαθαίνουν να σέβονται διαφορετικές συνήθειες και κουλτούρες.¹²⁵

Η Διαπολιτισμική φύση του προγράμματος και η παραγωγή κοινών αποτελεσμάτων υπό τη μορφή ιστοχώρων, web-blogs, και παρουσιάσεων σε απευθείας σύνδεση είναι εξάλλου ένας ιδανικός τρόπος για την ανάπτυξη οργανωτικών δεξιοτήτων που προετοιμάζει τους μαθητές για τη ζωή και την εργασία μέσα σε ένα κοινωνικοτεχνικό σύστημα με σαφείς διαπολιτισμικούς στόχους.

¹²⁵ Chase, Macfadyen, Reeder and Roche :Intercultural Challenges in Networked Learning: Hard Technologies Meet Soft Skills, First Monday, volume 7, number 8 (August 2002), URL: http://firstmonday.org/issues/issue7_8/chase/index.html

Η κοινωνική πλευρά αναφέρεται σε πτυχές όπως το ενσυναίσθημα, οι δεξιότητες επικοινωνίας και η δυνατότητα επίλυσης συγκρούσεων ικανότητες βασικές για την θεμελίωση διαπολιτισμικών σχέσεων συνεργασίας, διεθνικών επαφών και πολιτιστικών συμπράξεων.

Με την έννοια της πολιτισμικής σύμπραξης εννοούμε την από κοινού εργασία για τη παραγωγή συγκεκριμένων κοινών αποτελεσμάτων μεταξύ των συνεργαζόμενων μερών. Η σύμπραξη χαρακτηρίζεται από τις δυναμικές διαδικασίες, δύο ή περισσότερων αντιτιθέμενων απόψεων, ενσυναίσθημα και ευαισθησία έναντι των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε λαού κατά τρόπο ώστε να προκύπτει ειλικρινής και εις βάθος κατανόηση των πολιτισμών και εν τέλει η προσαρμογή κάθε μέρους προς όφελος του κοινού στόχου. Με την αναγνώριση των ομοιοτήτων και των διαφορών οι δύο πολιτισμοί μπορούν να ωφεληθούν από τη δημιουργία των συμπράξεων αυτών. Αυτό σημαίνει ότι η πολιτιστική σύμπραξη δεν αποτελεί κάποιο συμβιβασμό αλλά υπονοεί τις ιδέες, τις πτυχές των διαφορετικών πολιτισμών και τα αποτελέσματα της ένωσης τους μέσω των ενεργειών των εργαζόμενων ομάδων.

Το eTwinning δηλαδή μπορεί να θεαθεί ως η οικοδόμηση μιας πολιτιστικής γέφυρας με τη βοήθεια της οποίας αναπτύσσονται διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά και επαφές μεταξύ των σπουδαστών των διαφορετικών υπηκοοτήτων που ζουν στις διαφορετικές χώρες. Κατά συνέπεια, οι μαθητές των σχολείων της Ευρώπης μαθαίνουν να είναι ανεκτικοί να προσαρμόζονται και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά και με κατανόηση προβλήματα που προκύπτουν από τη σύγκρουση και συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών. Η εφαρμογή του προγράμματος βελτιώνει τη διαπολιτισμική επικοινωνία και αναπτύσσει σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλοκατανόησης και παράλληλα αναπτύσσει το αίσθημα της ευθύνης των προσωπικών επιλογών παράλληλα με τη συνεργασία και το προγραμματισμό σε διαπολιτισμικά και διαφυλετικά

περιβάλλοντα. Οι διεθνείς επαφές βοηθούν την ανάπτυξη τόσο της προσωπικότητας όσο και τη διεύρυνση των οριζόντων.¹²⁶

Τα σχολεία που συμμετέχουν στη δράση eTwinning έχουν σιωπηρά συμφωνήσει ως προς την διαλεκτική πολιτιστική αλληλεπίδραση σε ενιαίο ευρωπαϊκό επίπεδο. Εντούτοις η εν λόγω ευρωπαϊκή πρωτοβουλία στοχεύει εμφανώς στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνείδησης των ευρωπαίων μαθητών προκειμένου να ενθαρρυνθεί η πολιτιστική κατανόηση από το εσωτερικό αλλά και εξωτερικό σχολικό περιβάλλον και να ενσωματωθεί στη συμπεριφορά από και προς τις εθνικές μειονότητες. Είναι πραγματικά σημαντικό να παρασχεθούν δυνατότητες διεθνούς συνεργασίας και ψηφιακής επικοινωνίας στο σύνολο των Ευρωπαίων σπουδαστών κάτι το οποίο θα οδηγήσει και στη περαιτέρω κατανόηση της δομής αλλά και των πολιτικών που προωθεί η ίδια η Ε.Ε.

Οι χώρες της Ε.Ε. έχουν μια κοινή ιστορία, ένα κοινό σύνολο κανόνων και αξιών, καθώς επίσης και μια πλούσια ποικιλομορφία στη γλώσσα και στο πολιτισμό. Οι ευρωπαϊκές χώρες αντιμετωπίζουν ουσιαστικές οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις για καινοτομία και δημιουργικότητα. Κατά συνέπεια το eTwinning μπορεί να αποτελέσει το μέσον για αμοιβαία επαφή των Ευρωπαίων μαθητών για την οικοδόμηση μιας Ευρωπαϊκής διάστασης συνεργασίας στην Εκπαίδευση και την αμοιβαία επαφή και κατανόηση ώστε να παρουσιαστεί η Ε.Ε. ως το όχημα για μια καλύτερη ζωή για όλα τα κράτη μέλη και τους πολίτες τους. Μέσω της αλληλοδιδακτικής διαδικασίας που προωθεί το πρόγραμμα οι λαοί της Ευρώπης μπορούν να έρθουν πιο κοντά στα πλαίσια της αδελφοποίησης σχολείων και πόλεων και να εξομαλύνουν μακροχρόνιες εντάσεις και διαφορές. Συνεπώς η εφαρμογή του προγράμματος e-twinning στα Ευρωπαϊκά σχολεία μπορεί να δώσει μια ευρύτερη άποψη σχετικά με την

¹²⁶ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects» to pedagogical advisory group reflections on etwinning, "collaboration and etwinning enrichment and added value of etwinning projects» September 2006, pg 19

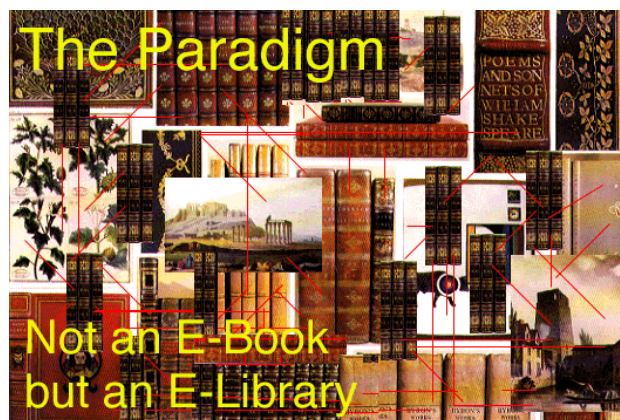
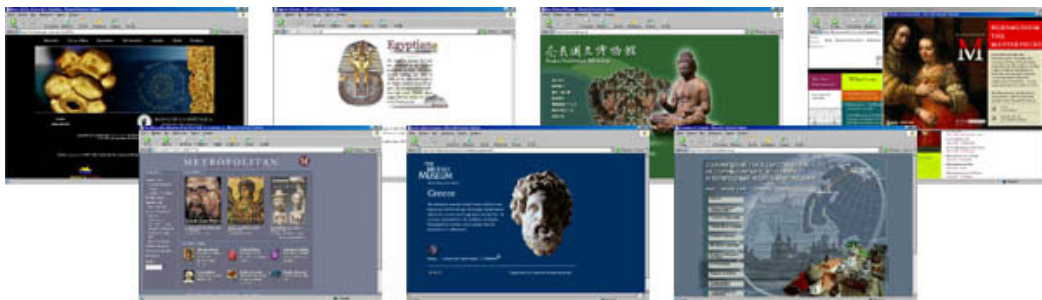
ευρωπαϊκή διάσταση και να προάγει την αμοιβαία κατανόηση και σεβασμό των πολιτισμών, των συνηθειών αλλά και των θρησκευτικών πεποιθήσεων πέρα από τα σύνορα. Οι επαφές μαθητών και καθηγητών μεταξύ του συνόλου των Ευρωπαϊκών σχολείων βοηθούν μα τον τρόπο αυτό στην εξομάλυνση των εντάσεων και διαφορών και οδεύουν προς την συνειδητοποίηση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας και την ανάπτυξη μια ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης για τη μελέτη της υπηκοότητας συμπεριλαμβανομένου του ενσυναισθήματος, και της θρησκευτικής και εθνικής ανοχής.¹²⁷

Συμπερασματικά, όλοι οι νέοι Ευρωπαίοι πολίτες πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε ένα παιδαγωγικό έργο συνεργαζόμενοι με τους Ευρωπαίους ομολόγους τους. Μια τέτοια εμπειρία μπορεί να είναι καθοριστική ώστε να κατανοήσει καλύτερα κάθε νέος Ευρωπαίος πολίτης το βαθμό αλληλεξάρτησης των πολιτισμών και τη δυνατότητα ατομικής συνεισφοράς στη δόμηση μιας δημοκρατικής πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Οι διαδικτυακές μαθησιακές κοινότητες θα συνεισφέρουν στην εξέλιξη του διαπολιτισμικού διαλόγου και στην αλληλοκατανόηση μεταξύ των μαθητών, των σχολείων τους και της ευρύτερης μαθητικής κοινότητας. Επιπρόσθετα οι συνεργασίες e-twinning των σχολείων βοηθούν στη εξέλιξη των επαγγελματικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών όσον αφορά την παιδαγωγική και συνεργατική χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας. Για τους λόγους αυτούς λοιπόν, η Ε.Ε. οφείλει να κινητοποιήσει σχολεία και εκπαιδευτικούς να εισάγουν προγράμματα αδελφοποίησης και να προάγουν την ανάπτυξη της γνώσης, της ικανότητας και διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών.

¹²⁷ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, "Enrichment and added value of eTwinning projects» to pedagogical advisory group reflections on etwinning, "collaboration and etwinning enrichment and added value of etwinning projects» September 2006, pg21

B.2

Ψηφιοποίηση Πολιτιστικού Περιεχομένου

Ψηφιοποίηση πολιτιστικού περιεχομένου :

B.2.1. Οι Νέες Τεχνολογίες στην υπηρεσία του...Πολιτισμού

Η έλευση των Νέων Τεχνολογιών και των εφαρμογών τους αλλάζουν δραστικά τον τρόπο που η πληροφορία καταγράφεται, αποθηκεύεται, ανακτάται και προβάλλεται δημιουργώντας ποικίλες δυνατότητες για την εκπαίδευση και τις βάσεις του διαπολιτισμικού διαλόγου καθώς η επίδραση των Νέων ψηφιακών μέσων και των δυνατοτήτων ψηφιοποίησης που παρέχουν υπήρξε καθοριστική ως προς τη καταγραφή, τεκμηρίωση, ανάδειξη και κατ' επέκταση διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς κάθε μεμονωμένου κράτους και λαού. Αρχικά βέβαια η συστηματική καταγραφή φυσικών και χημικών χαρακτηριστικών, τυπολογικών περιγραφών, ιστορικών στοιχείων και πολιτισμικών δεδομένων για πολιτιστικά αντικείμενα οδήγησαν στις πρώτες ψηφιακές βάσεις δεδομένων για την εξυπηρέτηση κυρίως ερευνητικών σκοπών.¹²⁸

Η πολιτισμική όμως ποικιλομορφία και η ανάγκη συνύπαρξης των λαών σε συνδυασμό με τις νέες τάσεις της Παγκοσμιοποίησης κατέστησαν απαραίτητη την εκκίνηση σημαντικών προσπάθειών ψηφιοποίησης του υπάρχοντος Ευρωπαϊκού υλικού και την αξιοποίηση της επιπρόσθετης αξίας του σε συνδυασμό με την οικονομική ανάπτυξη αλλά και τη διαπολιτισμικότητα. Η διατήρηση της πληροφορίας, της τέχνης και ευαίσθητων χειρογράφων και η προστασία της από φυσικές καταστροφές και φθορά αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε μια παγκοσμιοποιημένη εποχή όπου οι μύθοι, οι παραδόσεις, οι χοροί, η γλώσσα και κουλτούρα κάθε λαού κινδυνεύουν να μετατραπούν σε παλίμψηστα της ιστορίας.

¹²⁸ Υλικό που αντλήθηκε από τα πρακτικά Ημερίδας της 14ης Φεβρουαρίου 2005 που διοργάνωσε το Πανεπιστήμιο Πατρών και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αριστείας MINERVA (Ministerial NEtWoRk for Valorising Activities in Digitisation) και με θέμα «Ψηφιοποίηση Πολιτιστικού Περιεχομένου, Καλές Πρακτικές και θέματα Πνευματικών Δικαιωμάτων»
<http://digitization.hpclab.ceid.upatras.gr/conference/streams.php>

Ταυτόχρονα η διάδοση του πολιτισμού κάθε Ευρωπαϊκής χώρας μέσω διαδικτύου και η δυνατότητα επικοινωνίας και διαδραστικών προεκτάσεων που ο ιστοχώρος επιτρέπει, δημιουργούν ποικίλες εφαρμογές της ψηφιοποίησης στην εκπαίδευση και τη δημιουργία διαπολιτισμικής συνείδησης σε μαθητές και πολίτες όλου του κόσμου.

Παράλληλα αφενός το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ψηφιοποίηση πολιτιστικών συλλογών, που επιδεικνύεται από μονάδες πολιτισμού και ξεπερνά πλέον τα στενά εθνικά όρια, αφετέρου η δυναμική εξέλιξη της τεχνολογίας της επικοινωνίας και πληροφόρησης, δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για πολλούς εμπορικούς και δημόσιους πολιτιστικούς φορείς για την παροχή υπηρεσιών και την ανάληψη πρωτοβουλιών για την ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών πολιτιστικού περιεχομένου μίας ευρείας γκάμας χρηστών όπως φοιτητών, ερευνητών, τουριστών και ταξιδιωτών.

Η αυξανόμενη δηλαδή χρήση των τεχνολογιών πληροφόρησης με τη χρήση πολυμέσων επιδρά ολοένα και περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι προσεγγίζουν, αντιλαμβάνονται και κατανοούν το πολιτιστικό περιεχόμενο σε σημείο που τα σύγχρονα τεχνολογικά επιτεύγματα αναμένεται να επαναπροσδιορίσουν τον παραδοσιακό ρόλο των μουσείων και των φορέων που διαχειρίζονται και κατέχουν την πολιτισμική κληρονομιά σε ότι αφορά στην τεκμηρίωση, στην παρουσίαση και στην προβολή της στο ευρύ κοινό. Η ψηφιοποίηση, δηλαδή, αποτελεί ουσιαστικό και αναπόσπαστο μέρος της ζωής μας και της προόδου, μετατρέποντας υλικά και άυλα πολιτισμικά αγαθά σε ψηφιακά υποκατάστατα. Δημιουργώντας ψηφιακές ανακατασκευές και επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό τη διατήρηση ψηφιακών αποθεμάτων τα πολιτισμικά αγαθά οποία γίνονται ευρέως προσπελάσιμα μέσω της χρήσης του διαδικτύου.

Η ψηφιοποίηση πολιτιστικού περιεχομένου από την Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε ως πρωτοβουλία του προγράμματος e-content με σκοπό την υποστήριξη της αυξανόμενης διάθεσης, χρήσης και διανομής ψηφιακού, υψηλής ποιότητας,

περιεχομένου της Ε.Ε. στα παγκόσμια δίκτυα ενισχύοντας τη γλωσσική πολυμορφία των ευρωπαϊκών ιστοχώρων στη κοινωνία της πληροφορίας¹²⁹.

Το πρόγραμμα eContent αποτέλεσε τμήμα του σχεδίου δράσης eEurope¹³⁰ και της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης που στοχεύει στην ανάπτυξη μιας κοινωνίας της πληροφορίας για όλους (eEurope "An Information Society for All"), συμβάλλοντας στο τρίτο στόχο του eEurope: «τόνωση της χρήσης του Internet». Το Συμβούλιο της Λισσαβόνας, αφιερωμένο σε θέματα που απορρέουν από την κοινωνία της πληροφορίας, τόνισε το ζωτικό ρόλο του ψηφιακού περιεχομένου καθώς αυτό «δημιουργεί προστιθέμενη αξία με την αξιοποίηση και τη δικτύωση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολυμορφίας». Στο πλαίσιο αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τον Απρίλιο 2001, μετά από συνάντηση αντιπροσώπων από κράτη μέλη στο Lund, συνέταξε τις λεγόμενες Αρχές και το Πλάνο Ενεργειών του Lund (Lund Principles & Lund Action Plan) για την υλοποίηση κοινών στόχων για την ψηφιοποίηση της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι αρχές του Lund¹³¹ περιλαμβάνουν διαπιστώσεις που αφορούν το ρόλο της ψηφιοποίησης στα ουσιαστικά ζητήματα επιβίωσης και ανάπτυξης των διαφορετικών κοινωνιών, καθώς και τη συμβολή της ψηφιοποίησης στην οικονομική ανάπτυξη. Χαρακτηριστικά, στις αρχές του Lund αναφέρεται ότι «Η πολιτιστική κληρονομιά και οι πηγές επιστημονικής γνώσης είναι ένας μοναδικός δημόσιος πλούτος που διαμορφώνει τη συλλογική και αναπτυσσόμενη μνήμη των πολιτισμών μας και παρέχει μία σταθερή βάση ανάπτυξης της βιομηχανίας του ψηφιακού περιεχομένου σε μία κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας»¹³².

¹²⁹ Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9^{ης} Μαρτίου 2005, Ε.Ε. L79, σ. 2.

¹³⁰ Επικυρώθηκε από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Λισσαβόνας και της Φέιρα, το πρώτο εξάμηνο του 2000

¹³¹ http://cordis.lu/ist/ka3/digicult/lund_principles.htm

¹³² Bernard Smith, "Digital Heritage and Cultural Content in Europe", museum international, Blackwell Publishers vol 54, no4 2002 pg 6

Οι ειδικοί στην ουσία υιοθέτησαν τα αποτελέσματα μιας προπαρασκευαστικής συνάντησης που έγινε στο Λουξεμβούργο στις 15/16 Νοεμβρίου 2000 και υπογράμμισαν την αξία και τη σημασία του ψηφιοποιημένου πολιτιστικού και επιστημονικού περιεχομένου της Ευρώπης το οποίο επιτρέπει στη πολιτιστική κληρονομιά να διατηρείται και να είναι προσβάσιμη. Η Ευρώπη έχει μοναδικό και σημαντικό πλούτο στην πολιτιστική και επιστημονική της κληρονομιά. Συνεπώς η ψηφιοποίηση των πόρων της είναι μια ζωτική δραστηριότητα για την παροχή βελτιωμένης πρόσβασης στον πολίτη και για τη διατήρηση της συλλογικής πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης.

Παράλληλα βάσει των Αρχών του Lund η ψηφιοποίηση προωθεί την υποστήριξη της διαφορετικότητας και πολιτιστικής ποικιλομορφίας των πολιτισμών και του περιεχομένου τους και στηρίζει την ιδιαιτερότητα τόσο στην εκπαίδευση όσο και στις βιομηχανίες περιεχομένου. Τα ψηφιοποιημένα πολιτιστικά περιουσιακά στοιχεία είναι κρίσιμης σημασίας για τη διατήρηση και προώθηση της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον και παράλληλα αποτελούν βασικό πόρο για την εκπαίδευση, τον τουρισμό και τη βιομηχανία μέσων.

Τρίτη αρχή του Lund αποτελεί η δυνατότητα διατήρησης και επεξεργασίας ψηφιοποιημένων πόρων και ανάπτυξης δραστηριοτήτων ψηφιοποίησης μεγάλης ποικιλίας και πλούτου. Τα κράτη μέλη έχουν επενδύσει σημαντικά σε προγράμματα και έργα για την ψηφιοποίηση του πολιτιστικού και επιστημονικού περιεχομένου. Τέτοιες δραστηριότητες ψηφιοποίησης καλύπτουν μια ποικιλία περιοχών και τύπων περιεχομένου, όπως εκθέματα μουσείων, δημόσια έγγραφα, αρχαιολογικούς χώρους, οπτικοακουστικά αρχεία, χάρτες, ιστορικά κείμενα και χειρόγραφα.

Οι αρχές του Lund το 2001, αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία στηρίχθηκε και το Πανευρωπαϊκό πλαίσιο ψηφιοποίησης πολιτιστικής κληρονομιάς (eEurope2002) που είχε ως αποτέλεσμα οι αρχές αυτές να αποτελέσουν σημείο αναφοράς γύρω από το οποίο αναπτύχθηκε ένας σημαντικός αριθμός ερευνητικών πρωτοβουλιών. Για παράδειγμα, η παροχή

ψηφιακής πρόσβασης σε συλλογές πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη, αποτελεί μία ερευνητική ενέργεια που χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» (Information Society Technologies 2006). Υπό την αιγίδα της Κοινωνίας της Πληροφορίας έχουν χρηματοδοτηθεί μία σειρά ερευνητικών προγραμμάτων με στόχο την καθοδήγηση, τη στήριξη και την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών για την ψηφιοποίηση πολιτιστικού υλικού, την παροχή πρόσβασης σε ψηφιακά αποθετήρια πολιτισμού και την ανάπτυξη ευρωπαϊκού πολιτιστικού τουρισμού.

Η πολιτιστική κληρονομιά, το πολιτιστικό περιεχόμενο και η πολιτιστική έκφραση ενσωματώνουν και μεταφέρουν τις κοινές και θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καταδεικνύουν τη πολιτιστική και γλωσσική ποικιλομορφία της Ευρώπης. Για το λόγο αυτό και δεδομένου ότι το πολιτιστικό περιεχόμενο διαδραματίζει ιδιαίτερο κοινωνικοοικονομικό ρόλο η Ε.Ε. έχει προχωρήσει σε ενέργειες για τη παραγωγή ψηφιακού περιεχομένου στον ευρύτετο τομέα του πολιτισμού¹³³. Στο πλαίσιο αυτό η δημιουργία ψηφιακών βιβλιοθηκών, Μουσείων και «αρχείων» τέχνης αποτελεί μείζονα θέμα τόσο σε εθνικό όσο και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Γρήγορα επίσης διαπιστώθηκε και η ανάγκη συντονισμού του έργου της Ευρωπαϊκής ένωσης στον εν λόγω τομέα με αποτέλεσμα, και σε συνέχεια της συνάντησης του Lund, το 2001, να δημιουργηθεί Ομάδα Εθνικών Αντιπροσώπων (National Representatives Group, NRG) με στόχο τον συντονισμό των εθνικών ενεργειών ψηφιοποίησης πολιτισμικού και επιστημονικού περιεχομένου. Πρόσφατα μάλιστα η επιτροπή με σχετικό έγγραφό της αναθεώρησε και ενίσχυσε το ρόλο της εν λόγω ομάδας προσδίδοντάς της περισσότερες αρμοδιότητες και υποχρεώσεις. Πρόκειται για τη σύσταση ειδικής ομάδας εμπειρογνομόνων των κρατών μελών για τη ψηφιοποίηση και ψηφιακή διαφύλαξη με σκοπό τη παρακολούθηση της προόδου

¹³³ Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη ψηφιοποίηση και την επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για τη ψηφιακή διαφύλαξη (2006/ C 297/ 01), Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. 07-12-2006, σελ 1

αλλά και την έκδοση σχετικών συμπερασμάτων και αξιολογικών μετρήσεων ως προς την εφαρμογή συστάσεων της επιτροπής για τη ψηφιοποίηση και προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και ψηφιακή διαφύλαξη. Παράλληλα το σώμα αυτό των ειδικών δίνει τη δυνατότητα για τη δημιουργία μιας βάσης συστηματικού διαλόγου μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης και της Επιτροπής για την ανταλλαγή ορθών και βέλτιστων πρακτικών. Η διαλογική αυτή σχέση του σώματος των ειδικών με την Επιτροπή και τις διοικήσεις των κρατών μελών κρίνεται καθ' όλα αποτελεσματική και απαραίτητη στο βαθμό που αποδεικνύεται διδακτική λαμβάνοντας υπ' όψιν το σύνολο των διεξαχθεισών εργασιών στον εν λόγω τομέα.¹³⁴

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε ένα πρόγραμμα / δίκτυο Αριστείας Minerva (Ministerial Network for Valorizing Activities in Digitization) με περιορισμένο αρχικά αριθμό συμμετεχόντων κρατών μελών, το οποίο επεκτάθηκε αργότερα σε συμμετοχή με το πρόγραμμα Minerva Plus για την υποστήριξη των ενεργειών του Εθνικού Δικτύου Αντιπροσώπων, που περιλαμβάνει πλέον αντιπροσώπους από όλα τα κράτη μέλη αλλά και παρατηρητές από τη Ρωσία και το Ισραήλ. Το δίκτυο αριστείας MINERVA με τη συμμετοχή των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο, αναδεικνύει τη θέληση των Ευρωπαϊκών χωρών να εναρμονίσουν τις προσπάθειές τους στο χώρο της ψηφιοποίησης και μακρόχρονης διατήρησης του πολιτιστικού αποθέματος και υπογραμμίζει τη σημασία μιας συντονισμένης προσπάθειας από την πλευρά της Ευρώπης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν από κοινού τα προβλήματα που θα ανακύψουν από αυτή τη διαδικασία. Απώτερος σκοπός του MINERVA είναι η δημιουργία ενός δικτύου ανάμεσα σε υπουργεία των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να συζητήσουν και να συμβάλλουν στη διαδικασία της ψηφιοποίησης του

¹³⁴ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Απόφαση της Επιτροπής της 22^{ας} Μαρτίου 2007 για σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων των κρατών μελών για τη ψηφιακοποίηση και τη ψηφιακή διαφύλαξη, (2007/320/EK) L 119 σελ 45-46

πολιτιστικού και επιστημονικού αποθέματος για να δημιουργηθεί μια κοινή Ευρωπαϊκή πλατφόρμα που θα παρέχει συστάσεις και συμβουλές πάνω σε ζητήματα ψηφιοποίησης, μεταδεδομένων, μακρόχρονης προσβασιμότητας και διατήρησης.¹³⁵

Με την ανάδειξη βέλτιστων πρακτικών στον τομέα της ψηφιοποίησης και την έκδοση ποικίλων οδηγιών που έχουν να κάνουν τόσο με την παροχή οδηγιών και συστάσεων σχετικά με τη διαδικασία της ψηφιοποίησης όσο και με την ποιότητα πολιτιστικών ιστοτόπων, το δίκτυο επιδιώκει να αυξήσει την προσβασιμότητα των πολιτιστικών και επιστημονικών τεκμηρίων στο γενικό κοινό, να αξιοποιήσει για εκπαιδευτικούς σκοπούς το ψηφιακό περιεχόμενο, καθώς, επίσης, να δημιουργήσει συνθήκες ικανές για την ανάπτυξη μιας προσοδοφόρου βιομηχανίας του ψηφιακού αποθέματος.

Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένα θεμελιώδη προβλήματα που θέτουν σε κίνδυνο την πλήρη υλοποίηση του δυναμικού των πηγών αυτών, υπό πολιτιστική, κοινωνική ή οικονομική έννοια. Τα βασικότερα αναγνωρισμένα εμπόδια είναι η κατάτμηση και αποσπασματικότητα της προσέγγισης, τα παρωχημένα αποτελέσματα, η έλλειψη απλών και κοινών τρόπων πρόσβασης για τον απλό πολίτη, η προστασία πνευματικών δικαιωμάτων, η έλλειψη συνεργασίας προγραμμάτων πολιτισμού και προγραμμάτων τεχνολογιών και η έλλειψη θεσμικής επένδυσης και δέσμευσης.

Συγκεκριμένα αν και διαδεδομένες, οι δραστηριότητες της ψηφιοποίησης σήμερα είναι ιδιαίτερα αποσπασματικές, και εξαρτώνται από πολιτικές πράξεις και μηχανισμούς στα διαφορετικά κράτη μέλη. Επιπλέον, η απουσία μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής άποψης για το τι πολιτιστικό περιεχόμενο έχει ψηφιοποιηθεί ή πώς επιλέγεται για ψηφιοποίηση, καταλήγει πιθανώς σε διπλασιασμό των πόρων, των προσπαθειών και της επένδυσης. Η ψηφιοποίηση εξάλλου αποτελεί δαπανηρό εγχείρημα, το οποίο απαιτεί μεγάλες επενδύσεις συνήθως από χρηματοδότηση του δημοσίου φορέα. Τις περισσότερες όμως φορές

¹³⁵www.minervaeurope.org

οι κίνδυνοι για τις επενδύσεις αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικοί εξαιτίας της υιοθέτησης ακατάλληλων τεχνολογιών και εργαλείων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πόρων που σύντομα είναι απαρχαιωμένοι και άχρηστοι ή που απαιτούν την επανάληψη της επένδυσης μέσα σε μικρό χρονικό πλαίσιο.

Η Διεθνής και εν προκειμένω η Ευρωπαϊκή πρακτική στον τομέα της ψηφιακής αναπαράστασης της πολιτιστικής κληρονομιάς χαρακτηρίζεται από σημαντικότερες ελλείψεις και προβλήματα διαλειτουργικότητας και ευχρηστίας. Ως προς τη δυσκολία πρόσβασης του πολίτη στο ψηφιακοποιημένο υλικό και τη προσπέλασή του σε διαφορετικούς πόρους, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, δεσμεύεται από την έλλειψη κοινών προσεγγίσεων και τεχνικών προτύπων, καθώς και από την έλλειψη υποστήριξης και συστημάτων που να επιτρέπουν τη πολυγλωσσία.

Αρκετά σημαντικό παρουσιάζεται και το πρόβλημα των επενδύσεων και της δέσμευσης φορέων από τη στιγμή που η ψηφιοποίηση απαιτεί τη δέσμευση από ανεξάρτητους οργανισμούς και συχνά οργανισμούς μνήμης, όπως αρχεία, βιβλιοθήκες και μουσεία για μακροπρόθεσμες, δαπανηρές και τεχνολογικά απαιτητικές ενέργειες. Η χρήση των τεχνολογιών και των εργαλείων ψηφιοποίησης απαιτεί την υιοθέτηση νέων δεξιοτήτων και πρακτικών από τους πολιτιστικούς φορείς.

Επίσης τίθεται ζήτημα δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας καθώς οι δικαιούχοι του ψηφιακού περιεχομένου (πχ αρχικοί ιδιοκτήτες, μεσάζοντες και τελικοί χρήστες) έχουν διαφορετικά νόμιμα συμφέροντα. Οι ανάγκες αυτές πρέπει να αναγνωριστούν και να ισορροπηθούν. Οι λύσεις για την διαχείριση δικαιωμάτων πρέπει να είναι κατανοητές και να εφαρμόζονται από τον

πολιτιστικό τομέα, αν η οικονομική αξία του περιεχομένου πρόκειται να υλοποιηθεί με ανθεκτικό τρόπο¹³⁶.

Για τη διευθέτηση αυτών των θεμάτων, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να δεσμευτούν για τη δημιουργία ενός διαρκούς forum για το συντονισμό, διορίζοντας έναν εκπρόσωπο στην ομάδα συντονισμού από κάθε κράτος μέλος. Η ομάδα αυτή θα αναπτύξει πλαίσια για την υποστήριξη διαρκών συζητήσεων και ανταλλαγών, και να θεσπίσει διαδικασίες για αναφορές στα κράτη μέλη, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο. Παράλληλα η υποστήριξη και ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής άποψης πολιτικών και προγραμμάτων μέσω της κατασκευής δικτυακών τόπων με σύγχρονο, δημόσια προσπελάσιμο και εύκολα κατανοητό περιεχόμενο θα προωθήσει βέλτιστες πρακτικές και θα εναρμονίσει τις δράσεις μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. Η υποστήριξη των καλύτερων πρακτικών και η βελτιστοποίησή τους μέσα στα κράτη μέλη και την Ε.Ε. θα αποτελέσει συνέχεια της εργασίας για ένα ποσοτικό benchmarking πλαίσιο, που στοχεύει στην υιοθέτηση και υλοποίησή του μέσα από κατάλληλα εθνικά σώματα και δίκτυα συντονισμού, και δουλεύοντας μέσα από μία διορισμένη ομάδα ειδικών, για την ανάπτυξη ποσοτικών προσεγγίσεων για τις διαδικασίες ψηφιοποίησης. Τούτο απαιτεί επίσης την αναγνώριση των μηχανισμών για τον ορισμό και τη συλλογή βασικών δεικτών, και ειδικότερα του σχετικού eEurope δείκτη, και για σύναψη σχέσεων με εθνικά σώματα προτύπων και στατιστικών. Βέβαια εκτός των παραπάνω αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα για επιτάχυνση απορρόφησης των κατάλληλων δεξιοτήτων κατά τρόπο ώστε να υπάρξει διάχυση ανά την Ευρώπη των καλών αυτών πρακτικών, αναδεδειγμένων βάση συμπεφωνημένων χαρακτηριστικών όπως συνέπεια πρακτικών και διαδικασιών, διαχείριση περιουσιακών στοιχείων και δικαιωμάτων, ώστε να προκύψουν νέοι ορισμοί των απαιτούμενων δεξιοτήτων. Για να καταστούν όμως εφικτοί οι

¹³⁶ Υλικό που αντλήθηκε από εισήγηση στο 9^ο Συνέδριο στο ICT FORUM με θέμα «Πολιτιστική Κληρονομιά και Ψηφιακή Τεχνολογία», Ξενοδοχείο Ιντερκοντινένταλ, 29 Οκτωβρίου 2007

παραπάνω στόχοι απαιτείται το Ευρωπαϊκό πολιτιστικό και επιστημονικό περιεχόμενο να καταστεί ορατό και προσπελάσιμο μέσω της ίδρυσης εθνικών καταλόγων επιλεγμένου περιεχομένου. Οι κατάλογοι αυτοί θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν με την ευρωπαϊκή υποδομή για ψηφιοποιημένο περιεχόμενο και να συμμορφωθούν με τα πρότυπα και τις τεχνολογίες που υποστηρίζουν την ποιότητα και την ευχρηστία του περιεχομένου, την ενοποιημένη προσπέλαση για τους πολίτες, την οικονομικότητά τους, την «ανοιχτότητα» των εργαλείων λογισμικού και την μακροπρόθεσμη προσπελασιμότητα και διαθεσιμότητα.

Για να υλοποιηθούν οι αρχικές αυτές δράσεις το συντομότερο δυνατόν και να διασφαλιστεί ότι οι λύσεις που υιοθετούνται μπορούν να οδηγήσουν σε ανθεκτικές οργανωτικές και τεχνολογικές υποδομές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο των IST δραστηριοτήτων και άλλων υπό εξέλιξη προγραμμάτων, θα πρέπει να εργαστεί με τα κράτη μέλη, για την υποστήριξη πρακτικών δραστηριοτήτων συντονισμού, δημιουργώντας μια γραμματεία ή διευκολύνοντας την αντιπροσώπευση για την υποστήριξη των ενεργειών της ομάδας συντονισμού. Η γραμματεία θα πρέπει να διαχειρίζεται οποιεσδήποτε ad hoc τεχνικές συμβουλευτικές ομάδες που μπορεί να χρειαστούν. Η καλλιέργεια της ανάπτυξης του benchmarking για πρακτικές ψηφιοποίησης, μέσω της δημιουργίας κατευθυντηρίων γραμμών για συλλογές δεδομένων και η συνέχεια ανάπτυξης ποιοτικών και ποσοτικών δεικτών θα προήγαγε τη παραγωγή καλών πρακτικών. Η διάχυση των βέλτιστων πρακτικών θα μπορούσε να προωθηθεί μέσω της δημιουργίας κέντρων επάρκειας που μπορούν να παρέχουν ηγεσία και υποστήριξη στους συμμετέχοντες για βασικά θέματα και τεχνολογίες. Αν και οι τρέχουσες περιοχές περιλαμβάνουν υποστήριξη πολλαπλών γλωσσών, τεχνολογίες εικόνας και τεχνολογίες ψηφιακής διατήρησης, η ίδρυση κέντρων επάρκειας θα πρέπει να είναι ανοιχτή σε αναδυόμενα θέματα. Συνεπώς η βελτιστοποίηση της αξίας και ανάπτυξη διαμοιρασμένων όψεων του ευρωπαϊκού περιεχομένου μπορεί να υπάρξει μόνο με τη θέσπιση κριτηρίων και τη δημιουργία πλαισίου για ένα ευρωπαϊκό σχέδιο συνεργασίας για ψηφιακό πολιτιστικό και επιστημονικό περιεχόμενο, σε συνδυασμό με τα κατάλληλα

μέσα υλοποίησης. Το σχέδιο θα στοχεύει στην εγκαθίδρυση μιας e-Culture υποδομής για την προσπέλαση στην ψηφιοποιημένη πολιτιστική και επιστημονική κληρονομιά.

Τα βασικά αυτά στρατηγικά και τεχνολογικά βήματα που οφείλει να ακολουθήσει η Ε.Ε. για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Πολιτικής στη ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αναφέρθηκαν για πρώτη φορά λεπτομερώς σε μελέτη- έρευνα η οποία διεξήχθη το 2001 υπό την αιγίδα του δικτύου αριστείας MINERVA και με χρηματοδότηση της Ε.Ε..

Μια από τις μεγαλύτερες ευκαιρίες για τα μουσεία και τις βιβλιοθήκες της Ευρώπης, στη σημερινή ψηφιακή εποχή είναι να συμβαδίσουν με την αυξανόμενη ταχύτητα της τεχνολογικής ανάπτυξης και να ενεργήσουν αναλόγως. Η σημασία της τεχνολογικής εξέλιξης και της ψηφιοποίησης πολιτιστικού περιεχομένου της Ε.Ε. γρήγορα έγινε κατανοητή από τα όργανα της Ε.Ε. και συγκεκριμένα την Επιτροπή η οποία και εξέδωσε την έκθεση Technological Landscapes for Tomorrows cultural economy όπως αλλιώς ονομάζεται μελέτη digicult¹³⁷.

Πρόκειται για μια στρατηγική μελέτη για την κατάσταση της προόδου χρήσης και της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών της επικοινωνίας στους πολιτιστικούς φορείς της Ευρώπης. Το έγγραφο στοχεύει σε ένα σύνολο συστάσεων προς τα πολιτιστικά όργανα σε ολόκληρη την Ευρώπη με σκοπό την έναρξη ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης και την εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στο πολιτιστικό τομέα Η έκθεση DigiCult εστιάζει σε τέσσερις βασικές περιοχές τις εθνικές πολιτικές και πρωτοβουλίες, την οργανωτική αλλαγή, εκμετάλλευση και τεχνολογία¹³⁸

Η μελέτη 'Technological Landscapes for Tomorrow's Cultural Economy' κατέληξε στη παραγωγή έκθεσης DigiCULT Report, EC, 2002 σύμφωνα με την

¹³⁷ http://www.europa.eu/information_society/eeurope/action_plan/index_en.htm

¹³⁸ Bernard Smith, "Digital Heritage and Cultural Content in Europe", museum international, Blackwell Publishers vol 54, no4 2002 pg 8

οποία τα κράτη μέλη καλούνται να προχωρήσουν σε οργανωτικές αναδιαρθρώσεις μετεκπαιδύοντας συνεχώς το ανθρώπινο δυναμικό τους κάτι το οποίο μπορεί να επιτευχθεί με την οικοδόμηση σχέσεων συνεργασίας με εθνικά κέντρα τεχνολογικής υποστήριξης.¹³⁹ Παράλληλα τονίζει την αναγκαιότητα για σαφείς στρατηγικές και πολιτικές από τους εθνικούς πολιτιστικούς οργανισμούς με σκοπό τη παραγωγή υψηλής ποιότητας ψηφιακού υλικού. Κατά συνέπεια οι εθνικοί οργανισμοί ψηφιοποίησης θα πρέπει να εστιάσουν στις πραγματικές οικονομικές τους δυνατότητες και σε συνδυασμό με την εμπειρία των στελεχών τους να προβούν σε ενέργειες και δραστηριότητες που σε καμία περίπτωση δε θέτουν σε κίνδυνο τη ποιότητα του αποτελέσματος. Ιδιαίτερως σημαντική για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι και η συνεργασία σε ένα δικτυωμένο περιβάλλον για την ανταλλαγή πληροφοριών, εμπειριών και καλών πρακτικών κάτι το οποίο θα λειτουργήσει «διδακτικά» για τις μικρές εταιρίες παραγωγής ψηφιακού υλικού μέσω της «διάχυσης» της εμπειρίας και τεχνοτροπίας των προτύπων κέντρων στο χώρο αυτό.

Επιπλέον η μελέτη παρουσιάζει ως πρόκληση την διαλειτουργικότητα, ευχρηστία και πολυγλωσσία των ψηφιοποιημένων προϊόντων, χαρακτηριστικά τα οποία θα οδηγήσουν σε αύξηση της επισκεψιμότητας και συνεπώς γνώση της κουλτούρας και του πολιτισμού κάθε μεμονωμένου λαού της Ευρωπαϊκής ένωσης.¹⁴⁰

Με βάση τα συμπεράσματα της ως ανωτέρω έκθεσης το διάστημα που ακολουθεί και συγκεκριμένα τη περίοδο από το 2002 – 2004 γίνονται σημαντικά βήματα προς τον συντονισμό των ενεργειών ψηφιοποίησης στον Ευρωπαϊκό χώρο, με μελέτη των σημαντικότερων ενεργειών που γίνονται σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, με έκδοση κοινών οδηγιών και καλών πρακτικών σε βασικούς τομείς

¹³⁹ European Commission Directorate – General Information Society The DigiCULT Report Technological Landscapes for Tomorrow's Cultural Economy Unlocking the Value of Cultural Heritage»Executive Summary, pg 58

¹⁴⁰ Ibid pg 59

που αφορούν στην ψηφιοποίηση, τεκμηρίωση και διαχείριση περιεχομένου, και στην διάδοση των αποτελεσμάτων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το ενδιαφέρον της Ε.Ε. για τη Ψηφιοποίηση Πολιτιστικού περιεχομένου επιβεβαιώνουν με κάθε ευκαιρία και τα υπόλοιπα πλην της επιτροπής όργανά της. Ήδη από το 2002 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σε ψήφισμά του στις 25 Ιουνίου για τη διαφύλαξη της μνήμης για τις αυριανές κοινωνίες και τη διατήρηση του ψηφιακού περιεχομένου για τις μελλοντικές γενιές τόνιζε την ιδιαίτερη σημασία της ψηφιοποίησης για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας και τη μετάβαση σε μια Κοινωνία της Πληροφορίας και της Γνώσης. Παράλληλα υπενθύμιζε την εξάρτηση της Ευρωπαϊκής οικονομίας από τη ψηφιακή πληροφορία και τόνιζε τη σημασία της ψηφιακής τροποποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης ως μιας μελλοντικής ιστορικής και πολιτισμικής «μνήμης». Για την επίτευξη του στόχου αυτού και την επίσπευση ανάπτυξης μιας ψηφιακής «Βάσεως δεδομένων» Ευρωπαϊκού πολιτιστικού περιεχομένου το Συμβούλιο πρότεινε την σαφή στοχοθέτηση και την ανάπτυξη δράσεων με τη σύμπραξη όλων των κρατών μελών που θα αντιμετωπίσουν την αποσπασματικότητα των μεμονομένων δραστηριοτήτων στον τομέα και θα αναπτύξουν τη συνοχή αλλά και την εναρμόνιση μεταξύ των κρατών μελών. Προς τη κατεύθυνση αυτή κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική η εξέταση όλων των κοινωνικοοικονομικών προεκτάσεων και των τεχνολογικών εξελίξεων. Το Συμβούλιο δηλαδή πρότεινε τη δημιουργία ενός «δικτύου» συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών με την ανταλλαγή εμπειριών για την ανάπτυξη κοινών προσεγγίσεων και τη διάδοση και προώθηση των βέλτιστων πρακτικών στα πλαίσια μιας αλληλοδιδακτικής διαδικασίας.¹⁴¹

Πρόσφατα το Δεκέμβριο του 2006 με Ανακοίνωσή του το Συμβούλιο καλεί εκ νέου τα κράτη μέλη να εξετάσουν τα ζητήματα της ψηφιοποίησης και της επιγραμμικής προσβασιμότητας του πολιτιστικού υλικού και να ενισχύσουν τις

¹⁴¹ COUNCIL RESOLUTION of 25 June 2002 on preserving tomorrow's memory — preserving digital content for future generations (2002/C 162/02) pgs 4-5

εθνικές στρατηγικές και τους στόχους για τη ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής ψηφιακής βιβλιοθήκης. Για το σκοπό αυτό το Συμβούλιο κρίνει αναγκαίο το συντονισμό από την Επιτροπή των ανειλημμένων δραστηριοτήτων και τη βελτίωση των γενικών για τη ψηφιοποίηση προϋποθέσεων¹⁴².

Η ιδιαίτερη σημασία που δίνει η Ε.Ε. για διατήρηση και προβολή της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς φαίνεται καθαρά και από τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά και της ΟΥΝΕΣΚΟ. Άξιο αναφοράς είναι το παράδειγμα της υιοθέτησης το 2003 Χάρτας Πολιτιστικής κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ¹⁴³ και η οποία αναφέρεται στην προτεραιότητα ανάπτυξης νομικού και θεσμικού πλαισίου για την προστασία και ψηφιοποιημένη διατήρηση της

¹⁴²Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη ψηφιοποίηση και την επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για τη ψηφιακή διαφύλαξη (2006/ C 297/ 01), Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. 07-12-2006, σελ2

¹⁴³ Σκοπός της Σύμβασης της UNESCO για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς η οποία και προέβη στη δημιουργία της Χάρτας είναι η προστασία της Άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς η ευαισθητοποίηση σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο όσον αφορά στη σημασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και η διεθνής συνεργασία και συνδρομή. Για την εξυπηρέτηση των ανωτέρω σκοπών η Σύμβαση προβλέπει τη σύνταξη και δημοσίευση καταρχήν ενός αντιπροσωπευτικού καταλόγου μνημείων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, και επίσης ενός δευτέρου καταλόγου για τα μνημεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο και χρήζουν άμεσης προστασίας. Προβλέπει επίσης την καταβολή προσπαθειών από τα κράτη - μέλη της Σύμβασης για τη λήψη μέτρων προστασίας της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στην επικράτειά τους, μέσω κατάλληλων πολιτικών διάσωσης των μνημείων, καθώς και ευαισθητοποίησης των πολιτών. Η Σύμβαση, στο επίπεδο του διεθνούς δικαίου, τέθηκε σε ισχύ στις 20 Απριλίου 2006, όταν συμπληρώθηκε ο αναγκαίος αριθμός των 30 συμβαλλόμενων κρατών που απαιτείται για το σκοπό αυτό.

πνευματικής κληρονομιάς¹⁴⁴. Πρόσφατα επικυρώθηκε και η σύμβαση της ΟΥΝΕΣΚΟ για την προστασία και προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης με σκοπό τη προστασία και προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων, τη δημιουργία των προϋποθέσεων που θα επιτρέπουν στους πολιτισμούς να αναπτυχθούν και να επιδράσει ο ένας στον άλλο ελεύθερα ώστε να εμπλουτίζονται αμοιβαία και την ενθάρρυνση του διαλόγου ανάμεσα στους πολιτισμούς ώστε να εξασφαλίζονται εντατικότερες και ισορροπημένες πολιτιστικές ανταλλαγές στον κόσμο υπέρ του διαπολιτισμικού σεβασμού και της καλλιέργειας της ειρήνης. Για το σκοπό αυτό η Σύμβαση στοχεύει και παροτρύνει την εφαρμογή της διαπολιτισμικότητας ώστε να αναπτυχθεί η πολιτιστική αλληλεπίδραση και να δημιουργηθούν γέφυρες ανάμεσα στους λαούς και προαγάγει το σεβασμό της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης αναδεικνύοντας την αξία της σε τοπικό εθνικό και διεθνές επίπεδο

Η σύμβαση αυτή της UNESCO, η οποία εγκρίθηκε από τη γενική διάσκεψη της UNESCO, στο Παρίσι στις 20 Οκτωβρίου 2005, έπειτα από δύο έτη διαπραγματεύσεων τίθεται σε ισχύ από τη 18η Μαρτίου 2007, καλύπτοντας ένα νομικό κενό¹⁴⁵ θεσπίζοντας, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, μια σειρά από δικαιώματα και υποχρεώσεις, που στοχεύουν στην προστασία και την προώθηση της πολιτιστικής πολυμορφίας και καλλιτεχνικής έκφρασης

¹⁴⁴ ως «πνευματική ή άυλη πολιτιστική κληρονομιά» ορίζονται οι πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και τεχνικές - καθώς και τα εργαλεία, αντικείμενα, χειροτεχνήματα και οι πολιτιστικοί χώροι που συνδέονται με αυτές - και τις οποίες οι κοινότητες, οι ομάδες και, περιπτώσεως δοθείσης, τα άτομα αναγνωρίζουν ότι αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς τους

¹⁴⁵ Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εδώ και καιρό αναγνωρίσει τη διπλή φύση - πολιτιστική και οικονομική - των πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών. Ωστόσο, σε διεθνές επίπεδο, δεν υπήρχε έως σήμερα καμία αναγνώριση της ιδιομορφίας της πολιτιστικής έκφρασης σε μια νομικά δεσμευτική πράξη

αποβλέποντας στη διευκόλυνση της ανάπτυξης και της υιοθέτησης πολιτιστικών πολιτικών και κατάλληλων μέτρων για την προστασία τους, καθώς και στην ενθάρρυνση ευρύτερων διεθνών πολιτιστικών ανταλλαγών¹⁴⁶.

Συγκεκριμένα Σύμφωνα με τη Σύμβαση, η πολιτιστική πολυμορφία είναι συνυφασμένη με την ανθρωπότητα και αποτελεί κοινή κληρονομιά της αποτελώντας εφελτήριο για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων, των λαών και των εθνών.

Το κείμενο της ΟΥΝΕΣΚΟ διατρανώντας τη σημασία της πολιτιστικής πολυμορφίας για την ειρήνη και την ασφάλεια σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο αναγνωρίζει την αναγκαιότητα της ως μέσο για τη πλήρη πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και υπογραμμίζει τη σημασία του πολιτισμού για τη κοινωνική συνοχή.

Ανάμεσα σε άλλα η σύμβαση αναφέρεται στο σεβασμό της γλωσσικής πολυμορφίας την οποία και αναγνωρίζει ως θεμελιώδες στοιχείο της πολιτιστικής πολυμορφίας και της πολιτιστικής παράδοσης και κληρονομιάς και συμβάλλει στον αμοιβαίο σεβασμό καθώς και στην αλληλοκατανόηση των πολιτισμών σε παγκόσμιο επίπεδο¹⁴⁷ μέσω της υιοθέτησης μέτρων ρυθμιστικών και μη που αποσκοπούν στη προστασία και τη προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων αλλά και μέτρα προοριζόμενα για τη προστασία αυτών.

Σε διεθνές επίπεδο, η σύμβαση θεσπίζει την αναγνώριση του κυρίαρχου δικαιώματος των κρατών και των κυβερνήσεων να καταρτίζουν και να

¹⁴⁶ Press code Μηνιαίο περιοδικό για την οικονομία και την εξωτερική πολιτική τεύχος 1 : http://www.presscode.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=521

¹⁴⁷ Οι στόχοι της σύμβασης όπως αυτοί αναφέρονται στην απόφαση του Συμβουλίου, της 18ης Μαΐου 2006 , 2006/515/EK σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης είναι:

εφαρμόζουν πολιτιστικές πολιτικές και αναγνωρίζει το δικαίωμα τους να εγκρίνουν πολιτικές για τον οπτικοακουστικό τομέα και να ενισχύουν τις σχετικές βιομηχανίες τους. Επισημαίνει επίσης το σημαντικό ρόλο της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης για την πολιτιστική πολυμορφία και την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης.¹⁴⁸

Για τη διασφάλιση της διαφάνειας, στη Σύμβαση ορίζονται ρητά τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών και προβλέπεται η κοινοποίηση των πληροφοριών και η ενημέρωση σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνονται και αφορούν στην προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων.(Άρθρα 8 &9)

Παράλληλα αναφέρονται οι ενέργειες μέσω των οποίων τα συμβαλλόμενα μέρη καλούνται να αναπτύξουν μια εκπαιδευτική πρακτική προσανατολισμένη προς τη προστασία και προώθηση της πολυμορφίας, την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και την ευαισθητοποίηση του κοινού.(Άρθρο 10)

Στη προσπάθεια αυτή κεντρικό ρόλο κατέχει η κοινωνία των Πολιτών, η συμμετοχή της οποίας κατοχυρώνεται μέσω του Άρθρου 11 της Σύμβασης όπου και αναγνωρίζεται ο θεμελιώδης ρόλος της στη προστασία και προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων.

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η προσπάθεια προώθησης της διεθνούς συνεργασίας σε επίπεδο εθνών, Μη Κυβερνητικών οργάνων και Ιδιωτικού τομέα και η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για τη εφαρμογή ενός συστήματος ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών(Άρθρο 12) μεταξύ των μερών αλλά και με τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η Συνθήκη ευνοεί τη παροχή διευκολύνσεων στις τελευταίες και τη προνομιακή μεταχείριση των καλλιτεχνών

¹⁴⁸ 2006/515/EK: Απόφαση του Συμβουλίου, της 18ης Μαΐου 2006 , σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης

των χωρών αυτών παράλληλα με τη διεθνή συνεργασία σε καταστάσεις σοβαρής απειλής κατά των πολιτιστικών εκφράσεων(άρθρα 15 & 16)

Η Σύμβαση στην ουσία καλεί τα μέρη να ενσωματώσουν το πολιτισμό σε όλα τα επίπεδα των αναπτυξιακών τους πολιτικών και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για βιώσιμη ανάπτυξη(Άρθρο 13) διευκολύνοντας και ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ τους. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού η Σύμβαση θεωρεί αναγκαία τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση των πολιτιστικών βιομηχανιών, την ενίσχυση των δεξιοτήτων, τη μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και την οικονομική υποστήριξη.

Ειδικότερα ανάμεσα σε άλλες μορφές οικονομικής βοήθειας δημιουργείται Διεθνές Ταμείο για τη πολιτιστική πολυμορφία, η χρήση των πόρων του οποίου αποφασίζεται από τη Διακυβερνητική επιτροπή, νεοσυσταθέν όργανο στην ΟΥΝΕΣΚΟ αποτελούμενο από εκπροσώπους 18 Μερών¹⁴⁹. Παράλληλα καθιερώνεται η διάσκεψη των Μερών, το πλήρες και ανώτερο όργανο της Σύμβασης και η Γραμματεία της ΟΥΝΕΣΚΟ με ρόλο βοηθητικό προς τα δύο ανωτέρω όργανα.¹⁵⁰

Τέλος όπως ήδη αναφέρθηκε, η σημασία της ψηφιοποίησης έγινε γρήγορα αντιληπτή από την Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία στηρίζει δράσεις και ερευνητικά προγράμματα πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και χρηματοδοτεί σημαντικές εφαρμογές στο τομέα αυτό μέσω των πλαισίων χρηματοδότησης και στήριξης(IST, e-Content κ.ά.)¹⁵¹. Ειδικότερα, σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες υλοποιούνται προγράμματα ψηφιοποίησης πολιτιστικού υλικού, τα οποία αποτελούν ένα πρώτο βήμα προς ένα ολοκληρωμένο σύστημα ηλεκτρονικής

¹⁴⁹ Εκλέγονται για τέσσερα χρόνια από τη στιγμή της ισχύος της Σύμβασης και σύμφωνα με τις αρχές της δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και της εναλλαγής εκ περιτροπής.

¹⁵⁰ Κώδικας Νομικού Βήματος, «Σύμβαση για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων», Νο Β 54 Δεκέμβριος 2006 σελ 2205-2214

¹⁵¹Εργαστήριο Πληροφοριακών συστημάτων Υψηλών Επιδόσεων Πανεπιστήμιο Πατρών, «Οδηγός Καλών Πρακτικών για τη Ψηφιοποίηση και τη μακροπρόθεσμη διατήρηση Πολιτιστικού Περιεχομένου», Πρακτικές Οδηγίες και Καλές Πρακτικές, Έκδοση 1, σελ 8

διάσωσης και πρόσβασης στην πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης. Πρόκειται στην ουσία για ένα βήμα που προϋποθέτει την ανάπτυξη πρωτοβουλιών από τους πολιτιστικούς φορείς, τους ερευνητές, την πολιτισμική και ηλεκτρονική βιομηχανία, και τις Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Σήμερα, σε πολλές χώρες, παρατηρείται ένας μεγάλος και διαρκώς αυξανόμενος αριθμός έργων και εθνικών προγραμμάτων που έχουν σαν στόχο την ψηφιοποίηση πολιτιστικών αγαθών. Στην Ελλάδα, σοβαρός συντελεστής προώθησης τέτοιων έργων υπήρξε το Γ' ΚΠΣ, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την «Κοινωνία της Πληροφορίας», οι δράσεις του Δ' ΚΠΣ και οι Προσκλήσεις 65, 78 και 152 κ.α. .

Πρόσφατα μάλιστα, στην Ελλάδα υπήρξε διακήρυξη ανοιχτού τακτικού διαγωνισμού για τη παραγωγή πολυμεσικών, διαδραστικών & διαδικτυακών εφαρμογών για την ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα για την Ελλάδα η υλοποίηση του έργου ανέρχεται σε τρία εκατομμύρια επτακόσιες πενήντα πέντε χιλιάδες οκτακόσια δέκα οκτώ ευρώ και πενήντα επτά λεπτά (3.755.818,57). Παράλληλα ο προϋπολογισμός για τη θεματική ενοποίηση ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος και τη διασφάλιση ενιαίας και ολοκληρωμένης πρόσβασης σε όλες τις επιμέρους εφαρμογές προβολής του πολιτιστικού αποθέματος αγγίζει το 1 εκ. Ευρώ και οι δράσεις ψηφιοποίησης και ψηφιακής τεκμηρίωσης Πολιτιστικού αποθέματος χρηματοδοτούνται από προϋπολογισμό 5,5 εκατομμυρίων Ευρώ. Σκοπός αποτελεί η ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων ψηφιοποίησης, τεκμηρίωσης και προβολής πολιτιστικού αποθέματος, η υποστήριξη καταπολέμησης της αρχαιοκαπηλίας και η συμβολή στην Ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού. Σε αυτή τη κατεύθυνση το Υπουργείο Πολιτισμού Χρηματοδοτεί 236 έργα ψηφιοποίησης, τεκμηρίωσης & ανάδειξης πολιτιστικού αποθέματος διαφόρων εγχωρίων πολιτιστικών φορέων και τη δημιουργία 200 σε αριθμό Ιστοχώρων Πολιτιστικού Περιεχομένου με προϋπολογισμό 117 MEURO.

Ιδιαίτερα βέβαια αποθαρρυντικό είναι το γεγονός της μειωμένης έως και μηδαμινής διασύνδεσης της ελληνικής εκπαίδευσης επί του παρόντος με το ψηφιοποιημένο πολιτιστικό υλικό. Τα ελληνικά σχολεία διαθέτουν βέβαια

συλλογές οπτικοακουστικού υλικού το οποίο όμως είναι πεπαλαιωμένο και σπάνια χρησιμοποιείται από τους εκπαιδευτικούς για τις ανάγκες της διδασκαλίας. Θεωρητικά η διασύνδεση του τομέα Ψηφιοποίησης του Υπουργείου Πολιτισμού και του Υπουργείου Παιδείας έχει ήδη συντελεστεί δίχως όμως να έχουν γίνει αισθητά κάποια αποτελέσματα. Να σημειωθεί επίσης το γεγονός ότι ως επί το πλείστον η ενημέρωση των βιβλιοθηκών με σύγχρονο οπτικοακουστικό υλικό δε γίνεται ως ήταν αναμενόμενο από φορείς του Υπουργείου πολιτισμού αλλά είναι αποτέλεσμα φιλότιμων προσπάθειών καθηγητών και της επιθυμίας των συλλόγων γονέων να συμβάλλουν οικονομικά με σκοπό την αγορά των απαραίτητων για τον «εκσυγχρονισμό» της εκπαίδευσης. Σύμφωνα με δηλώσεις καθηγητών το Υπουργείο ενημερώνει τα σχολεία για τη παραγωγή του υλικού αυτού που συνήθως αποτελεί προϊόν γνωστών ιδιωτικών εταιριών και εκδοτικών οίκων.

Από την άλλη πλευρά να τονιστεί η συμβολή της ψηφιοποίησης όσον αφορά τη δημιουργία και τη λειτουργία ψηφιακής των ψηφιακών βιβλιοθηκών όλης της χώρας. Χάριν στη διασύνδεση στο Διαδίκτυο όλων των ελληνικών σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που οι Νέες Τεχνολογίες δημιουργούν δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων κοινή για όλους τους μαθητές. Έξάλλου ένας από τους στόχους της ψηφιακής στρατηγικής 2006-2013 είναι και η υποστήριξη της διαδικασίας της μάθησης σε όλα τα σχολικά μαθήματα με βάσει τις νέες τεχνολογίες και τις δυνατότητες που παρέχουν για άμεση και ευχάριστη μάθηση. Στο νέο αυτό μαθησιακό περιβάλλον ο πολιτισμός στη ψηφιοποιημένη του μορφή μπορεί να συντελέσει ουσιαστικό ρόλο προς τη κατεύθυνση της κατανόησης της διαφορετικότητας και να διευκολύνει τη πρακτική εφαρμογή της διαπολιτισμικότητας στα σχολεία. Δυστυχώς όμως η ελληνική πολιτεία δεν έχει ίσως ακόμη αντιληφθεί το γεγονός ότι τα πολιτιστικά δρώμενα και πεπραγμένα ενός λαού μεταφέρουν αμεσότερα τις πληροφορίες για τους λαούς από ότι τα γραπτά κείμενα και η μονότονη διδασκαλία. Θα ήταν δηλαδή ωφέλιμο αν τα επόμενα χρόνια η διασύνδεση και συνεργασία δύο Υπουργείων, του Υπουργείου

Πολιτισμού και του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων οδηγούσε στη παραγωγή καινοτόμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Ήδη το μεγαλύτερο βήμα έχει συντελεστεί. Πρόκειται για τη ψηφιοποίηση πολλών βιβλίων, περιοδικών, εφημερίδων και χειρογράφων των δημόσιων βιβλιοθηκών που βρίσκεται σε εξέλιξη. Παράλληλα τα επόμενα έτη αναμένεται και η μετατροπή του συνόλου της πολιτιστικής κληρονομιάς σε ψηφιοποιημένη μορφή.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Υπουργείου Πολιτισμού μέχρι το 2008 υπολογίζεται να έχουν αναπτυχθεί περισσότεροι από 200 ιστοχώροι με πλούσιο ψηφιακό πολιτιστικό περιεχόμενο που καλύπτουν όλους τους τομείς της πολιτιστικής δημιουργίας και ιστορικής κληρονομιάς. Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι, μητροπόλεις, μονές, βιβλιοθήκες αλλά και ψηφιακά οπτικοακουστικά αρχεία μουσικής, θεάτρου, χορού, λογοτεχνίας στα οποία αποτυπώνεται το σύνολο της ελληνικής παράδοσης και λαογραφίας θα βρίσκονται διαθέσιμα διαδικτυακά.¹⁵²

Το ύψος του προϋπολογισμού για δράσεις ψηφιοποίησης φανερώνει τη σημασία που τα κράτη μέλη προσδίδουν στην εν λόγω πρωτοβουλία. Η διαχείριση του πολιτισμού και οι νέες προοπτικές που δημιουργούνται από την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών είναι σημαντικές σύγχρονες προκλήσεις για την οικονομία και την κοινωνία.

¹⁵² Κολυβά Βασιλική ΕΥΔ ΕΠ ΚτΠ , « Η ψηφιακή Δημιουργία στη Ψηφιακή Ελλάδα», Εισήγηση στο ICT FORUM-9ο Συνέδριο, Ξενοδοχείο Ιντερκοντινένταλ, 29 Οκτωβρίου 2007.

B.2.2. Η Διαπολιτισμική χροιά της Ψηφιοποίησης Πολιτιστικού Περιεχομένου : Όχημα για τη διαμόρφωση Ευρωπαϊκής ταυτότητας σε μια Πολυπολιτισμική Κοινωνία

Αν και υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι και σκοποί χρήσης της ψηφιοποίησης πολιτιστικού περιεχομένου τα αποτελέσματά της και η χρησιμότητά της είναι ιδιαίτερα σημαντικά στο τομέα της εκπαίδευσης αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η γνώση στην κοινωνία των πληροφοριών οφείλει να είναι πάντα επικαιροποιημένη και συνεπώς η δια βίου μάθηση και η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση αποτελούν πλέον απτή πραγματικότητα. Πέραν όμως από τη χρηστική αυτή όψη της ψηφιοποίησης σημαντική είναι η συμβολή της τεχνολογικής καινοτομίας και στο πεδίο του πολιτισμού.¹⁵³

Ο πολιτισμικός πλουραλισμός διαφόρων εθνών, που ιστορικά συνιστά κοινωνικό φαινόμενο σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, θεωρείται ότι αποτελεί κληρονομιά για όλη την ανθρωπότητα. Η ανάγκη να αναδειχθεί η σπουδαιότητα αυτής της πολιτισμικής ποικιλομορφίας στην ιστορική διαδρομή του ανθρώπου, στρέφει συχνά το ενδιαφέρον πολλών πολιτειών προς τα Μουσεία, χώρους φιλοξενίας πολιτισμών, που επιφορτίζονται πλέον με ένα νέο ρόλο: να γνωρίσουν στους μικρούς ακόμα μαθητές το πολιτισμικό υπόβαθρο του ανθρώπινου είδους, να εκτιμήσουν την αξία κάθε πολιτισμού, να γνωρίσουν το λαό που τον δημιούργησε και να κατανοήσουν την πολιτισμική πολυχρωμία των σύγχρονων κοινωνιών. Στη κατεύθυνση αυτή οι πολιτιστικοί φορείς, μουσεία αρχαιολογικοί χώροι αλλά και βιβλιοθήκες καλούνται να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο τόσο σε περιφερειακό όσο και τοπικό επίπεδο ώστε να προωθηθεί και να διαδοθεί ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

¹⁵³ European Commission Directorate-General Information Society, «The DigiCULT Report, Technological Landscapes for Tomorrow's Cultural Economy Unlocking the Value of Cultural Heritage», Full Report,pg 66

Σήμερα, οι βιβλιοθήκες υπάρχουν με πολλές μορφές και είναι πολλών τύπων. Η ιστορία των ψηφιακών βιβλιοθηκών ως μια νέα μορφή διαχείρισης της πνευματικής κληρονομιάς μπορεί να χαρακτηριστεί ως γρήγορα εξελισσόμενη αλλά ταυτόχρονα ρευστή - πτητική. Ήδη έχουν δημιουργηθεί χιλιάδες ψηφιακές συλλογές ανά τον κόσμο, αποτέλεσμα των συντονισμένων ερευνητικών προσπαθειών και των κονδυλίων που δαπανώνται για τις ανάγκες ψηφιοποίησης πολιτιστικού περιεχομένου¹⁵⁴. Η αυξανόμενη προσπάθεια ψηφιοποίησης τα τελευταία έτη χειρογράφων και διάθεσή τους στο διαδίκτυο, υποπροϊόν της ανάπτυξης του διαδικτύου, παρέχουν στους μελετητές πρόσβαση σε έναν αυξανόμενο αριθμό μελετών και βιβλιοθηκών αυξάνοντας τη σημασία και την αναγκαιότητα της ψηφιοποίησης των πολιτιστικών αγαθών της Ευρώπης. Για παράδειγμα η δυνατότητα της ψηφιακής αναλογικής μεταλλαγής εκτός από την αύξηση στη πρόσβαση σε σελίδες μεγάλου αριθμού χειρογράφων δίνει την ευκαιρία σε σπουδαστές και μαθητές την δυνατότητα επιλογής και διαδραστικής εκμάθησης που παραδοσιακά καθίστατο εφικτή μόνο με τη χρήση φωτογραφικών διαφανειών.¹⁵⁵

Ο ρόλος δηλαδή των βιβλιοθηκών στην ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός, καθώς οι βιβλιοθήκες αποτελούν φορείς παροχής ψηφιακών υπηρεσιών, όπως τα αποθετήρια συλλογών πολιτιστικής κληρονομιάς που μπορεί να περιέχουν σπάνια κείμενα, εικόνες, φωτογραφίες σπάνια αντικείμενα, κλπ.

Εντούτοις, έχει πολλάκις διαπιστωθεί η έλλειψη επαγγελματιών του χώρου με ειδική γνώση στους τομείς της δημιουργίας και διαχείρισης ψηφιακών συλλογών. Παρουσιάζεται δηλαδή η ανάγκη να αναπτυχθούν κατάλληλα

¹⁵⁴ Yongqing Ma, Warwick Clegg, Ann O'Brien «Digital Library Education: The Current Status» ,Digital Libraries, 2006. JCDL apos;06. Proceedings of the 6th ACM/IEEE-CS Joint Conference on Volume , Issue , June 2006 Page(s):165 – 174, pg 165

¹⁵⁵Andrea Winkler « Digitized Medieval Manuscripts in the Classroom: A Project in Progress» Whitman College The History Teacher Volume 35 Number2 February 2002 pg3

προγράμματα εκπαίδευσης που θα εξοπλίσουν τους επαγγελματίες του χώρου με τις αναγκαίες γνώσεις και δεξιότητες που απαιτεί η εργασία σε ένα νέο ψηφιακό περιβάλλον¹⁵⁶.

Σε ό,τι αφορά στα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς ο Παγκόσμιος Ιστός δημιουργεί για πρώτη φορά έναν κοινό χώρο δράσης στον οποίο μοιράζονται κοινές προκλήσεις. Τα γεωγραφικά σύνορα και τα όρια μεταξύ ιδρυμάτων δεν υπάρχουν πια, καθώς ο ψηφιακός χαρακτήρας των τεκμηρίων και η ενιαία λογική δόμησης, χειρισμού και πρόσβασης δημιουργεί έναν κοινό χώρο πληροφόρησης. Καλούνται να απαντήσουν στις απαιτήσεις ενός παγκόσμιου κοινού με κοινά διαμορφωμένη αντίληψη των υπηρεσιών που επιθυμεί καθώς για πρώτη φορά διαθέτουν ταυτόχρονα σε έναν κοινό χώρο, τις υπηρεσίες τους και το υλικό τους.

Η μουσειακή και πολιτισμική εκπαίδευση πλέον με τις δυνατότητες των Νέων Τεχνολογιών παρέχεται και με τη ζωντανή εμπειρία της φυσικής επίσκεψης στο χώρο του μουσείου, αλλά και με την εικονική διαδικτυακή περιήγηση στις συλλογές του. Η διάθεση των χειρογράφων παγκοσμίως και η δυνατότητα μεταφοράς σε ηλεκτρονική μορφή εικόνων, αλλά και ολόκληρων αρχαιολογικών χώρων και μουσείων δίνουν νέα διάσταση στην εκπαίδευση και τη διαπολιτισμική κατεύθυνση που έχει λάβει τα τελευταία χρόνια.¹⁵⁷

Τα αρχεία, τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες παίζουν κύριο ρόλο σε ότι αφορά στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αξίας της, στην δυνατότητα πρόσβασης στις πηγές εξασφαλίζοντας δημοκρατία στην πληροφόρηση, στην ένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, στην ανάδειξη της ποικιλίας των πολιτισμών, στη δια βίου μάθηση κ.α. Η δημιουργία και η προώθηση καλών πρακτικών, η ανάπτυξη προτύπων για την τεκμηρίωση,

¹⁵⁶ Yongqing Ma, Warwick Clegg, Ann O'Brien «Digital Library Education: The Current Status», Digital Libraries, 2006. JCDL apos;06. Proceedings of the 6th ACM/IEEE-CS Joint Conference on Volume , Issue , June 2006 Pgs:165 - 174

¹⁵⁷ Andrea Winkler « Digitized Medieval Manuscripts in the Classroom: A Project in Progress» Whitman College The History Teacher Volume 35 Number2 February 2002 pg 1

ψηφιοποίηση και διατήρηση του υλικού με σκοπό την αύξηση της πρόσβασης και τη συμμετοχή του κοινού οι συνεργασίες μουσείων αρχείων βιβλιοθηκών, η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού σε σχέση με τα αρχεία, τα μουσεία, και τις βιβλιοθήκες, ο διάλογος ανάμεσα στους επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαδικασία της πληροφόρησης, η μελέτη που αφορά στις ανάγκες του χρήστη, είναι κάποιες από τις στρατηγικές που επελέγησαν ώστε να μπορέσουν τα πολιτιστικά ιδρύματα να ανταποκριθούν στις σύγχρονες ανάγκες

Από τα ανωτέρω γίνεται εύκολα κατανοητή η ιδιαίτερη και διττή σημασία της τεχνολογίας στο τομέα του πολιτισμού. Αφενός με την αξιοποίησή της αποτελεί εργαλείο για τη διαχείριση και κατ' επέκταση δρα κατά τρόπο θετικό στο λογιστικό ισοζύγιο της πολιτιστικής κληρονομιάς και της καλλιτεχνικής δημιουργίας.¹⁵⁸ Αφετέρου, οι Νέες Τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν μέσο για τη διάδοση του πολιτισμού αλλά και την εξοικείωση του κοινού και των Ευρωπαίων πολιτών με τη λειτουργία και δράση των πολιτιστικών οργανισμών και κατ' επέκταση την επαφή και οικοδόμηση διαλεκτικής σχέσης με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς. Επιπροσθέτως να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο πρώτο μέρος της παρούσης εργασίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των πολιτικών της και ιδιαίτερος μέσω μιας συντονισμένης Πολιτιστικής Πολιτικής αναζητά στον πολιτισμό και στις αξίες που μοιράζονται οι Ευρωπαίοι ένα εργαλείο που θα αποδώσει από περιεχόμενο στην ιδιότητα του Ευρωπαίου Πολίτη και στην έννοια της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Γνώμη της ΟΚΕ, «Πολιτισμός στην Ελλάδα. Οικονομικές, Καλλιτεχνικές και κοινωνικές διαστάσεις και Προοπτικές», Αθήνα 21 Μαρτίου 2007, σελ 4

¹⁵⁹ Δημοσίευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο πολιτισμός»,
http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/31/txt_el.pdf

Ο πολιτισμός αποτελεί παράγοντα συνοχής, ανταλλαγών και συμμετοχικότητας συμβάλλοντας στην προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των πολιτών της καθώς και στην ανάδειξη μιας πραγματικής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Η διάθεση πολιτιστικού περιεχομένου στα Ευρωπαϊκά σχολεία, το οποίο θα είναι προσβάσιμο για όλους οπουδήποτε και οποτεδήποτε, μπορεί να τροφοδοτήσει τη δημιουργικότητα και να ενισχύσει την ευρωπαϊκή πολιτιστική ταυτότητα.¹⁶⁰ Η εισαγωγή των υπολογιστών στα σχολεία και η χρήση των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών της επικοινωνίας και των πολυμέσων έδωσε ώθηση και στο τομέα της εκπαίδευσης επιτρέποντας το μετασχηματισμό των σχολικών τάξεων μέσω της διαδραστικής εκμάθησης και τη διασύνδεση των σχολικών μονάδων ανά την Ευρώπη και τα κόσμο. Σπουδαστές με διαφορετικά πολιτιστικά και γλωσσολογικά υπόβαθρα έρχονται σε επαφή μέσω του διαδικτύου, συνεργάζονται στα πλαίσια εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και διαδίδουν τη πολιτιστική τους κληρονομιά.

Σε κράτη δε όπου ο μαθητικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται από μεγάλη εθνοπολιτισμική ανομοιογένεια, και για πολύ καιρό μαστιζόταν από υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας, η ψηφιοποιημένη τέχνη μπορεί, μέσω των δυνατοτήτων που προσφέρει η ψηφιοποίηση να αποτελέσει το μέσον με το οποίο τα όρια της τάξης θα διευρυνθούν, η γνώση θα λάβει μια μορφή συλλογική και ευέλικτη ενώ ταυτόχρονα θα αμβλυνθούν οι διαφορές. Το ψηφιοποιημένο πολιτιστικό υλικό μπορεί στα πλαίσια προγραμμάτων διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης να καλλιεργήσει ένα πνεύμα σύγκλισης και ενίσχυσης της αμοιβαίας προσπάθειας για μια αρμονική και δημιουργική συνύπαρξη ατόμων διαφορετικών μεταξύ τους ενώ παράλληλα τα έργα τέχνης ενός λαού αποτυπώνουν τη μοναδικότητα του πολιτισμού του. Οι τέχνες εξάλλου ενισχύουν τη προσωπικότητα του παιδιού και σε συνδυασμό με μια

¹⁶⁰COMMISSION RECOMMENDATION on the digitization and online accessibility of cultural material and digital preservation {C(2006) 3808} {SEC(2006) 1075}

διαπολιτισμική προοπτική της εκπαίδευσης αποτελούν όχημα για τη γνωριμία και κατανόηση άλλων – διαφορετικών πολιτισμών.

Εντούτοις και παρά την ύπαρξη πολλών μεμονωμένων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που προσπαθούν να χτίσουν μια γέφυρα μεταξύ του πολιτισμού και της εκπαίδευσης, οι εθνικές πολιτικές των κρατών μελών που στηρίζουν τέτοιες δραστηριότητες είναι σπάνιες. Δύο εξαιρετικά ελπιδοφόρες πρωτοβουλίες που προσπαθούν να προσεγγίσουν το πολιτισμό μέσω της ψηφιοποιημένης του μορφής και να τον συνδυάσουν με το διαπολιτισμικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης αποτελούν τα παραδείγματα της Μεγάλης Βρετανίας με το πρόγραμμα «Πολιτισμός on-line» και η προσπάθεια των Κάτω Χωρών για «online εκπαίδευση».¹⁶¹

Σύμφωνα με την τελευταία ετήσια σχολική απογραφή του 2004, το 17% του μαθητικού πληθυσμού ανήκει σε κάποια εθνική μειονότητα. Η παρουσία αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία παρατηρείται σε $\frac{3}{4}$ των σχολείων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Βρετανίας, ενώ μόνο σε 5% των σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης δεν καταγράφεται ποσοστό μη Βρετανών μαθητών¹⁶².

Προς αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού και δρώντας προληπτικά προς τη κατεύθυνση της ανάπτυξης διαπολιτισμικού πνεύματος το Σεπτέμβριο του 2000 το Βρετανικό Υπουργείο Πολιτισμού ανήγγειλε τη δημιουργία ενός «κεντρικού» σώματος εργασίας με την επωνυμία «Πολιτισμός Online» με στόχο να καθιερωθεί ένα δίκτυο τεχνογνωσίας ψηφιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς που θα συγκέντρωνε και θα «παρέδιδε» το πολιτισμικό πλούτο της

¹⁶¹ European Commission Directorate-General Information Society, «The DigiCULT Report, Technological Landscapes for Tomorrow's Cultural Economy Unlocking the Value of Cultural Heritage», Full Report, pg 60

¹⁶² National Statistics of Great Britain, Department for Education and Skills, "STATISTICS OF EDUCATION Schools in England 2004", London: TSO
<http://www.dfes.gov.uk/rsgateway/DB/VOL/v000495>

χώρας, μουσείων, βιβλιοθηκών και λοιπών αρχείων στους μαθητές των Βρετανικών σχολείων αλλά και πολίτες όλων των ηλικιών.

Η εθνική δηλαδή πολιτική «πολιτισμός on-line» οικοδομεί μια γέφυρα μεταξύ του πολιτισμού και της εκπαίδευσης προς όφελος και των δύο τομέων. Η χρήση του διαδικτύου σε συνδυασμό με τις ευρυζωνικές υπηρεσίες όπως για παράδειγμα η ψηφιακή τηλεόραση μπορούν να διασύνδουν τις σχολικές αίθουσες με το παγκόσμιο πολιτισμό επιτρέποντας όχι μόνο τη πρόσβαση στους ψηφιακούς πολιτιστικούς ψηφιακούς πόρους αλλά και την ενεργό συμμετοχή του χρήστη σε αυτό το παγκοσμιοποιημένο ψηφιακό περιβάλλον.¹⁶³

Σε μια ανάλογη καινοτόμο συνεργασία μεταξύ Μουσείων και Εκπαίδευσης προέβη η Βρετανική πολιτεία πριν από χρόνια και με τη συνεργασία των «πολυπολιτισμικών» σχολείων της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας και της Εθνικής Πινακοθήκης του Λονδίνου μέσω του προγράμματος take one picture¹⁶⁴. Χρησιμοποιώντας ως πηγή έμπνευσης τα εκθέματα του διάσημου Μουσείου αποτολμά να εμψυχήσει σε όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως προέλευσης, ή ιδιαίτερης ταυτότητας, το ενδιαφέρον για τον κόσμο που τους περιβάλλει, να εμπνεύσει την ενεργό συμμετοχή τους σ' αυτόν, να άρει προκαταλήψεις, στερεότυπα και διακρίσεις κάθε μορφής, και να προσφέρει ίσες ευκαιρίες για μόρφωση. Το πρόγραμμα λειτουργεί σε εθνική βάση με ελεύθερη συμμετοχή των δημοτικών_σχολείων. Κάθε χρόνο, η Εθνική Πινακοθήκη επιλέγει έναν πίνακα από τη συλλογή της ο οποίος στη συνέχεια στη ψηφιοποιημένη του μορφή γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας από τους μαθητές των σχολείων που επιλέγουν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα, με σκοπό να παραχθεί κάποιο έργο ως αποτέλεσμα έμπνευσης. Οι καλύτερες εργασίες βραβεύονται με έκθεση σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο της Πινακοθήκης και με

¹⁶³ European Commission Directorate-General Information Society, «The DigiCULT Report, Technological Landscapes for Tomorrow's Cultural Economy Unlocking the Value of Cultural Heritage», Full Report, pg 64

¹⁶⁴ <http://www.takeonepicture.org/>

ανάρτηση στην ειδική ιστοσελίδα του Μουσείου. Η Βρετανική δηλαδή κυβέρνηση με σκοπό να παράσχει μια ποιοτικότερη εκπαίδευση στη σύγχρονη πολυπολιτισμική βρετανική τάξη εκμεταλλευόμενη της δυνατότητας ψηφιοποίησης πολιτιστικού περιεχομένου προώθησε μια διαπολιτισμική εκπαιδευτική προοπτική ενισχύοντας τη πνευματική ανάπτυξη των αλλοδαπών κυρίως μαθητών και εισάγοντας τη δημιουργική συνεργασία μεταξύ τους.

Παρόμοια είναι και η προσπάθεια της Ολλανδικής κυβέρνησης. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, η ολλανδική πολιτική έχει επικεντρωθεί σε ζητήματα διάδοσης της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας και εύκολης πρόσβασης σε αυτήν μέσω της δημιουργίας ενός δικτύου γνώσης το λεγόμενο Kennisnet. Το πρόγραμμα στοχεύει στη διασύνδεση των σχολείων της χώρας, των κολεγίων, των εθνικών βιβλιοθηκών και μουσείων προκειμένου να υπάρχει πρόσβαση μέσω διαδικτύου σε υψηλής ποιότητας υπηρεσίες παρακάμπτοντας τεχνικές και γραφειοκρατικές πτυχές. Μέχρι τώρα, περίπου 400 σχολεία, κολέγια, βιβλιοθήκες και μουσεία συνδέονται στο Kennisnet¹⁶⁵.

Τα παραπάνω παραδείγματα αποδεικνύουν ότι οι κυβερνήσεις των κρατών μελών προσπαθούν ενεργά να χτίσουν μια γέφυρα μεταξύ του πολιτισμού και της εκπαίδευσης καθώς η γνώση και ο σεβασμός των ποικίλων ιστορικών παραδόσεων αποτελεί δομικό στοιχείο για τη πολιτιστική έκφραση και απαραίτητη προϋπόθεση για την ευρυθμία της σημερινής Ευρωπαϊκής πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Βάσει των ανωτέρω διαφαίνεται ότι η ψηφιακή πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο στα εκπαιδευτικά προγράμματα, ως όργανο προώθησης της διαπολιτισμικότητας και συνεκτικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής ταυτότητας. Συνεπώς κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τους τομείς προτεραιότητας για την εκπαίδευση και το πολιτισμό, οι εθνικές

¹⁶⁵ European Commission Directorate-General Information Society, «The DigiCULT Report, Technological Landscapes for Tomorrow's Cultural Economy Unlocking the Value of Cultural Heritage», Full Report, pg 67

κυβερνήσεις δε πρέπει να παραμελήσουν τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την εκπαίδευση και τη διαπολιτισμικότητα και οφείλουν να προωθήσουν πολιτικές για την ψηφιακή αναλογική μεταλλαγή πολιτιστικού περιεχομένου.¹⁶⁶

Μέσω της τέχνης οι μαθητές αναγνωρίζουν τη σημασία της κοινωνικοπολιτιστικής ποικιλομορφίας που μπορεί να είναι παρούσα στις τάξεις και μαθαίνουν να σέβονται την ιδιομορφία κάθε κουλτούρας.¹⁶⁷ Μέσα στο πλαίσιο αυτό γίνεται εύκολα κατανοητή η σημασία της ψηφιοποίησης για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση των Ευρωπαίων μαθητών και τη καλλιέργεια κλίματος αλληλοσεβασμού και αλληλοκατανόησης μεταξύ των λαών. Η τέχνη, μέσω μιας κοινωνικό – ανθρωπολογικής εξέτασής της αισθητικής παραγωγής της, παράγει «εμπειρική» γνώση των πολιτισμών και της κουλτούρας που τους συνοδεύει καθώς δίνει την ευκαιρία στον διδάσκοντα για επεξήγηση και ανάλυση του κοινωνικοπολιτιστικού πλαισίου μέσα στο οποίο παρήχθη. Συνεπώς μέσα από τη παράθεση ποικιλίας γνωστών ψηφιοποιημένων έργων τέχνης, χαρακτηριστικών της κουλτούρας και του πολιτισμού του λαού που εκπροσωπεί οι μαθητές κατανοούν τη δυναμική πολυπλοκότητα των παραγόντων που έχουν επιπτώσεις σε κάθε μορφή ανθρώπινης αλληλεπίδρασης. Πρόκειται για μια δημοκρατική προσέγγιση όπου η τέχνη στα πλαίσια μιας πολυπολιτισμικής σχολικής κοινότητας παρουσιάζεται ως πρόκληση και ευκαιρία για επέκταση της πολιτιστικής γνώσης, και κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων κάθε λαού μέσω διεξαγωγής κοινωνικοπολιτιστικής έρευνας για πολιτισμούς πέραν του κυρίαρχου.

Στην ουσία η ψηφιοποιημένη τέχνη λόγω της ευρύτητας της κυκλοφορίας της μπορεί να δράσει αποτελεσματικά στη μείωση και άρση των στερεοτύπων και προκαταλήψεων βοηθώντας τις μειονότητες να διατηρήσουν τη πολιτιστική

¹⁶⁶Ibid, pg 69

¹⁶⁷ Robyn F. Wasson; Patricia L. Stuhr; Lois Petrovich-Mwaniki, «Teaching Art in the Multicultural Classroom: Six Position Statements» *Studies in Art Education*, Vol. 31, No. 4. (Summer, 1990), p. 234.

κληρονομιά και τις αξίες τους παράλληλα με τη κυρίαρχη κουλτούρα και μέσα από την ανάδειξη ομοιοτήτων και κοινών χαρακτηριστικών να οδηγήσει στη διαμόρφωση και προώθηση μιας διεθνούς πολιτιστικής προοπτικής.

Συνεπώς οι Νέες τεχνολογίες και οι εφαρμογές τους στο τομέα του πολιτισμού προσφέρουν νέους τρόπους πολιτιστικής έκφρασης και νέα εργαλεία δημιουργίας πολιτιστικών προϊόντων. Καινούριες και αποτελεσματικότερες μέθοδοι προστασίας της πολιτιστικής Ευρωπαϊκής κληρονομιάς και καινοτόμες πρακτικές προβολής της σε ολόκληρο τον κόσμο κάνουν δυναμικά την εμφάνισή τους και αναδεικνύονται σε σύγχρονες μορφές υποβοήθησης του διαπολιτισμικού διαλόγου και αποτελεσματικούς μηχανισμούς διευκόλυνσης της πρόσβασης στο πολιτιστικό απόθεμα πληθυσμών με ειδικές ανάγκες. Παράλληλα οι νέες τεχνολογίες προσφέρουν πρωτοποριακές δυνατότητες σύνδεσης του πολιτισμού με συμπληρωματικούς τομείς, όπως η Παιδεία και ο πολιτισμός και συμβάλλουν ενεργά στην προστασία & διάσωση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και την υιοθέτηση προηγμένων εφαρμογών παγκόσμιας προβολής & ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος, ενισχύοντας τη πρόσβαση όλων των πολιτών, και ιδιαίτερα των νέων, σε πολιτισμική πληροφορία και γνώση με χρήση καινοτόμων τεχνολογικών μέσων.¹⁶⁸ Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα και πλήθος πρωτοβουλιών για τη διασφάλιση της διαλειτουργικότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο με τη δημιουργία ψηφιακών αρχείων και την υλοποίηση του οράματος των ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών και μουσείων προσεγγίζουν την υλοποίηση της θεματικής ενοποίησης του ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος και ενισχύουν το διαπολιτισμικό διάλογο και αλληλοκατανόηση των λαών.

¹⁶⁸ Ομιλία Χρήστου Ζαχόπουλου Γενικού Γραμματέα Υπουργείου Πολιτισμού στο 9^ο Συνέδριο ICT FORUM με θέμα «Πολιτιστική Κληρονομιά και Ψηφιακή Τεχνολογία», Αθήνα, Ξενοδοχείο Ιντερκοντινένταλ Αίθουσα Όμικρον, 27 Οκτωβρίου 2007

Επίλογος - Συμπεράσματα

Η Ευρωπαϊκή κοινωνία διαμορφώνεται με το πέρασμα του χρόνου σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Για το λόγο αυτό το “διαπολιτισμικό” μοντέλο αγωγής αποτελεί την πλέον σύγχρονη πρόταση αντιμετώπισης και διαχείρισης των εθνοπολιτισμικών διαφορών των ομάδων που συμβιώνουν σε αυτές τις κοινωνίες.

Τα Σχολεία της Ευρώπης αλλά και το ελληνικά σχολεία είναι ανάγκη να εκσυγχρονιστούν. Στόχος του εκπαιδευτικού εκσυγχρονισμού είναι να καταστούν αποτελεσματικότερα τόσο στις εσωτερικές του λειτουργίες όσον αφορά στην πρόσκτηση της απαιτούμενης γνώσης, την ανάπτυξη των απαιτούμενων δεξιοτήτων, την καλλιέργεια νέων στάσεων κι αξιών, όσο και στις εξωτερικές τους λειτουργίες που αφορούν στην ομαλή ένταξη του ατόμου στο χώρο εργασίας και την κοινωνία γενικότερα.

Στη σημερινή Παγκοσμιοποιημένη και συνεχώς μεταβαλλόμενη εποχή είναι επιτακτική η ανάγκη για ένα σχολείο ανοιχτό σε αλλαγές, έτοιμο να βοηθήσει τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργητικά και κριτικά σε μια πολύπλοκη και δυναμική πολυπολιτισμική κοινωνία. Συνεργασία, δημιουργικότητα, αυτενέργεια, αποδοχή και σεβασμός του άλλου, είναι κάποιες από τις δεξιότητες που πρέπει να καλλιεργηθούν και να αναδυθούν από το νέο σχολείο. Η παγκοσμιοποίηση, η αύξηση της αλληλεξάρτησης των λαών και η ανάγκη διαμόρφωσης πολιτών με ευρύτερη αντίληψη και οικουμενική συνείδηση δεν επιτρέπουν πια στα εκπαιδευτικά συστήματα να λειτουργούν μέσα στο στενό εθνοκεντρικό πλαίσιο του παρελθόντος. Δε μπορούν, δηλαδή, να αγνοούν το γεγονός ότι αυτό που συμβαίνει σε κάθε χώρα και πολύ περισσότερο αυτό που θα συμβεί στο άμεσο μέλλον εξαρτάται όχι μόνο από τις ιδιαιτερότητες, τις δυνατότητες και τα προβλήματά της αλλά και από τις εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο.

Τα τελευταία χρόνια, η ανάπτυξη των Νέων Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας έχει φτάσει σε κάθε γωνιά της γης. Το συνεχώς

αναπτυσσόμενο με ραγδαίους ρυθμούς διαδίκτυο επιτρέπει την εμφάνιση νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε μια παγκόσμια κλίμακα αναδεικνύοντας την ανάγκη για διαπολιτισμικό χειρισμό ποικίλων ζητημάτων. Η Παγκοσμιοποίηση ή κατά άλλους Διεθνοποίηση εγείρει ποικίλες ανησυχίες ως προς την ομογενοποίηση των πολιτισμών και τη κατάργηση των ιδιαιτεροτήτων κάθε κουλτούρας. Η σημερινή εκπαίδευση δε μπορεί να αγνοήσει το γεγονός. Η πολιτιστική παγκοσμιοποίηση επιβάλλει στα εκπαιδευτικά συστήματα το καθήκον να ενισχύσουν, ακόμη περισσότερο την εθνική ταυτότητα των λαών και να συμβάλλουν στη διατήρηση των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων και στη καταπολέμηση των επικίνδυνων εθνικισμών. Η ενίσχυση αυτή είναι αναγκαία για να υπάρξουν αντιστάσεις στις επιρροές της παγκοσμιοποίησης, αποτελεσματική θωράκιση στις αρνητικές της συνέπειες και προστασία των ατόμων από την αλλοτρίωση της εθνικής τους ταυτότητας. Συνεπώς επιβάλλεται η αποσαφήνιση των στοιχείων εκείνων που θεωρούνται ουσιαστικά συστατικά στοιχεία της εθνικής ταυτότητας των λαών και τα οποία οφείλει να καλλιεργήσει το σχολείο. Για το σκοπό αυτό είναι αναγκαία η αλληλογνωριμία των λαών και η στροφή των εκπαιδευτικών συστημάτων προς τη κατανόηση και αποδοχή των ετεροτήτων.

Η μετάβαση εξάλλου που χαρακτηρίζει την εποχή μας από μονοπολιτισμικές σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες, αποτέλεσμα της αύξησης των πληθυσμιακών μετακινήσεων, επιτάσσει την ανάπτυξη συστημάτων αγωγής που καλλιεργούν στους μαθητές τις ιδιότητες που απαιτούνται για την αρμονική συμβίωση χωρίς προκαταλήψεις και ρατσιστικές νοοτροπίες με τους αλλοεθνείς συμμαθητές και συμπολίτες τους, άτομα με διαφορετικές παραδόσεις και πολιτιστικές αξίες.

Η γνώση των ομοιοτήτων και διαφορών των διαφόρων πολιτισμών μέσα σε ένα κλίμα αλληλοσεβασμού και αλληλοαποδοχής θα συμβάλλει και στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας αλλά και την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής συνείδησης των μαθητών. Με τον τρόπο αυτό εξάλλου αμβλύνονται οι συγκρούσεις σε παγκόσμιο επίπεδο και ευνοείται η επικράτηση της ειρηνικής

συνύπαρξης και της γόνιμης σύμπραξης και αλληλεπίδρασης μεταξύ των πολιτών. Η παραπάνω βέβαια αγωγή πρέπει να είναι βίωμα δημοκρατίας που απορρέει από την όλη οργάνωση και λειτουργία του σχολείου και από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που κάνουν πράξη τους στόχους και τα οράματα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Το ζητούμενο είναι ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο αποδέχεται τη διαφορετικότητα του «Άλλου» ενσωματώνοντας τις ανάγκες του στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών και ο εκσυγχρονισμός των μηχανισμών διδασκαλίας, ώστε να επιτυγχάνεται μία επαρκής επικοινωνία στην πολύ-πολιτισμικότητα του σημερινού όχι μόνο εκπαιδευτικού αλλά και ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος.

Στην επίτευξη του στόχου αυτού ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν η τεχνολογική πρόοδος και η οικοδόμηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας μέσω του εξοπλισμού των σχολικών μονάδων με υλικοτεχνική υποδομή και της διενέργειας πρωτοβουλιών της Ε.Ε. όπως η εφαρμογή προγραμμάτων στα πλαίσια του e- learning

Η αξιοποίηση της εκπαιδευτικής τεχνολογίας στη διδακτική πράξη είναι ένα από τα σημαντικότερα μέσα που έχει σήμερα στη διάθεσή του το σχολείο εφόσον συνδυαστεί με σύγχρονες αντιλήψεις για τη μάθηση. Η σωστή αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, είναι δυνατόν να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως η ικανότητα για πειραματισμό και διερεύνηση, να τους δώσει δυνατότητα για επικοινωνία, συνεργασία, αναζήτηση, ανακάλυψη, συμβολική έκφραση και διαπραγμάτευση εννοιών και να τους βοηθήσει να αναπτύξουν ανωτέρου επιπέδου ικανότητες, όπως η κριτική σκέψη και η αμφισβήτηση. Εξάλλου όταν η διδασκαλία ενός μαθησιακού αντικειμένου πραγματοποιείται με Η/Υ το μάθημα γίνεται ελκυστικότερο και η συμμετοχή των μαθητών αυξάνεται, τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά. Βέβαια αυτό εγείρει αρκετούς προβληματισμούς σχετικά με το ρόλο του εκπαιδευτικού και την υποκατάσταση της αποστολής του σε μια εποχή που οι νέοι δέχονται καταιγισμό πληροφοριών από ποικίλες πηγές.

Στο σημείο αυτό βέβαια να τονιστεί ότι ο βασικός στόχος της εκπαιδευτικής διαδικασίας που δεν είναι άλλος από την απόκτηση της γνώσης παραμένει σταθερό στοιχείο της εκπαιδευτικής σχέσης και της διαλεκτικής μεταξύ πομπού και δέκτη που εμπλέκονται σε μια έστω και ηλεκτρονική επικοινωνιακή διαδικασία. Το ανατρεπτικό στην όλη διαδικασία είναι το γεγονός της δημιουργίας μιας περιρρέουσας ατμόσφαιρας που επιτρέπει τη κινητικότητα των ιδεών, την έξαρση των επιστημονικών αναζητήσεων και τη καταπολέμηση της κοινωνικής ανισότητας παράλληλα με την εγκαθίδρυση μιας διευρυμένης πολιτιστικής αντίληψης των πραγμάτων. Αναπόφευκτα και σχεδόν (ας επιτραπεί η έκφραση) νομοτελειακά τα χαρακτηριστικά αυτά κατευθύνουν σε διαπολιτισμικές προσεγγίσεις και ξεφεύγοντας από τα στενά τοπικιστικά πλαίσια σε μια Ευρωπαϊκή αλλά και υπερεθνική αντίληψη των ιστορικών και κοινωνικών γεγονότων.

Το e- twinning μπορεί να δώσει μια ευρύτερη άποψη σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση και να βελτιώσει την αμοιβαία κατανόηση πέρα από τα σύνορα μέσω της εξέτασης των συνηθειών, της θρησκείας και του συνόλου του πολιτισμού ενός λαού. Βοηθά τους νέους να γνωρίσουν την ιστορία των διαφορετικών Ευρωπαϊκών κρατών και να διακρίνουν τις ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη ποικιλία των πολιτισμών. Η πολιτισμική εξάλλου γνώση και διαπολιτισμική παιδεία αποτελεί ένα σύγχρονο μέσο για την αποφυγή συγκρούσεων και την εξομάλυνση εχθροτήτων ανάμεσα στους λαούς. Μέσω των ποικίλων επαφών τους και διεθνών συνεργασιών οι μαθητές αντιμετωπίζουν την ετερότητα ως κάτι άκρως φυσιολογικό και όχι σαν ξένο σώμα.

Εκτός όμως των προγραμμάτων e-twinning στην υπηρεσία διαμόρφωσης διαπολιτιστικής συνείδησης των μαθητών τάσσεται και η ψηφιοποίηση του πολιτιστικού περιεχομένου της Ε.Ε. Ήδη από το 2005 υπάρχει μια συντονισμένη προσπάθεια για διατήρηση και προβολή της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς και έχει δημιουργηθεί μια εξαιρετικά χρήσιμη βάση δεδομένων που θα μπορούσε κάλλιστα να χρησιμοποιηθεί για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Στο πλαίσιο αυτό η δημιουργία ψηφιακών βιβλιοθηκών, Μουσείων και «αρχείων»

τέχνης αποτελεί μείζονα θέμα τόσο σε εθνικό όσο και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο πολιτισμός εξάλλου και η παραγωγή κουλτούρας είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την εκπαιδευτική διαδικασία προσδίδοντας ταυτόχρονα ιδιαίτερα γνωρίσματα σε αυτήν. Το σχολείο ως κοινωνικοπολιτικός θεσμός συνιστά «εν δυνάμει» φυσικό μηχανισμό παραγωγής και αναπαραγωγής πολιτισμού κάτι το οποίο γίνεται ιδιαίτερα σημαντικό στη σημερινή πολυπολιτισμική κοινωνία. Μέσω της γνώσης του πολιτισμού και των καλλιτεχνικών πεπραγμένων ενός λαού επιτυγχάνεται και η διαπολιτισμική κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων και της κουλτούρας του.

Συμπερασματικά, στην προσπάθεια διαμόρφωσης του νοητικού πλαισίου, στο οποίο οφείλει η Ε.Ε. να κινηθεί για την υλοποίηση των εκπαιδευτικών στόχων, η κριτική-διαπολιτισμική προοπτική αποτελεί αναγκαίο όρο συγκρότησης και μηχανισμό ανάπτυξης της σκέψης για να υπερβούμε παγιωμένες αντιλήψεις απομόνωσης ή αποσπασματικότητας.

Βιβλιογραφία – Πηγές Ενημέρωσης

❖ Βιβλία

- ❖ Α.Αζίζι-Καλαντζή, Α.Ζώνιου Σιδέρη, Α.Βλάχου, Προκαταλήψεις και Στερεότυπα, Δημιουργία και Αντιμετώπιση, ΥΠΕΠΘ –Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1966
- ❖ Andreanni Caroline, «Οι μεταναστεύσεις τον 19^ο και 2^ο αιώνα: Μια συμβολή στην Ιστορία του Καπιταλισμού», στο “Η Μαύρη Βίβλος του Καπιταλισμού” , Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη 2002
- ❖ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, “Enrichment and added value of eTwinning projects» Pedagogical Advisory Group, Reflections on e- Twinning «CULTURAL UNDERSTANDING AND INTEGRATION - PROFESSIONAL DEVELOPMENT»February 2007
- ❖ Conor Galvin, Anne Gilleran, Pieter Hogenbirk, Martha Hunya, Michelle Selinger, Bettina Zeidler, “Enrichment and added value of eTwinning projects» to pedagogical advisory group reflections on etwinning, “collaboration and etwinning enrichment and added value of etwinning projects» September 2006
- ❖ Fons van de Vijver, Kwok Leung, «Methods and data analysis for cross-cultural research» Thousand Oaks, Calif. : Sage , c1997
- ❖ Gundara Jagdish S. “Interculturalism Education and Inclusion”, London Paul Chapman 2000
- ❖ Kaza Pinelopi, Civilization as an element of quality in modern school education, Πρακτικά Παγκοσμίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας: Balian society for pedagogy and education, τομ.5 Kyriakidis Brothers., Thessaloniki 2005
- ❖ Leonce Bekemans, Maria Karasinska- Fendler, Marco Mascia, Antonio Papisca, Constantine A. Stefanou, Peter G. Xuereb “Intercultural Dialogue and

Citizenship, Translating Values into Actions, A common Project for Europeans and their Partners”, Marsilio Editory Venice 2007

- ❖ S. Modjil, G. Verma, K. Malick, C. Modjil, “Πολυπολιτισμική εκπαίδευση, Προβλήματα και Προοπτικές (επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Αθ. Ζώνιου – Σιδέρη και Π.Χαραμής,) εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997
- ❖ U.N.E.S.C.O., “Εκπαίδευση. Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της”, Αθήνα : Gutenberg 1999
- ❖ W. Kymlicka, “Multicultural Citizenship. A liberal theory of minority rights, Clarendon Press, Oxford 1995
- ❖ Α. Μακρυνδημήτρης, «Πολίτες των εθνών – έθνη των πολιτών. Προαπαιτούμενα για μια πολιτική πολιτισμικής ιδιοπροσωπίας σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης και ενόψει της οικουμενικότητας του ανθρώπινου πνεύματος
- ❖ Αγραφιώτης, Δ., 2000, «Πολιτισμικό/Πολιτιστικό: Το Αβέβαιον της Οριοθέτησης». Στο: Χρ. Κωνσταντοπούλου, κ.ά. (Επιμέλεια.), “εμείς” και οι “άλλοι”, εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα
- ❖ Γ. Μάρκου, « Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, Αφετηρία, στόχοι, προοπτικές, τόμος Ι, Εκδόσεις του Ιδίου, Αθήνα 1995
- ❖ Γ. Νικολάου, «Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Από την ομοιογένεια στην πολυπολιτισμικότητα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000
- ❖ Γ.Μάρκου, «Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας, η διαδικασία διεθνοποίησης και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1996
- ❖ Γεωργιάννης Π., «Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης», Κοινωνικοψυχολογικές προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση – Διαπολιτισμική Αγωγή, GUTENBERG 1999
- ❖ Δ.Δημούλης, «Η νομική προστασία των εθνικών μειονοτήτων, στο Κ. Τσιτσελίκης & Δ.Χριστόπουλος (επιμέλεια), το μειονοτικό φαινόμενο στην

Ελλάδα, Μια συμβολή των κοινωνικών επιστημών, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1997

- ❖ Ε. Ρούκουνας, Διεθνές Δίκαιο. Τεύχος πρώτο. Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου. Τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, β' έκδοση, Αθήνα- Κομοτηνή 1997
- ❖ Ελ. Ανδρούτσου, Ν.Σκούνη, Κ. Μάγος, Σ. Χρηστίδου –Λιοναράκη, «Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες», Εθνοπολιτισμικές Διαφορές και Εκπαίδευση Τόμος Β' Ελληνικό , Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2001
- ❖ Εργαστήριο Πληροφοριακών συστημάτων Υψηλών Επιδόσεων Πανεπιστήμιο Πατρών, «Οδηγός Καλών Πρακτικών για τη Ψηφιοποίηση και τη μακροπρόθεσμη διατήρηση Πολιτιστικού Περιεχομένου», Πρακτικές Οδηγίες και Καλές Πρακτικές, Έκδοση 1
- ❖ Ευάγγελος Βενιζέλος, «Για έναν πολιτισμό των πολιτισμών, Ελληνικότητα και οικουμενικότητα, Εκδόσεις Καστανιώτη(β' έκδοση), Αθήνα 2002
- ❖ Κ. Στεφάνου- Αρ. Φατούρος- Θ. Χριστοδουλίδης, «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές: Στόχοι και μέθοδοι της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, 2001
- ❖ Κ. Τσιτσελίκης & Δ.Χριστόπουλος (επιμέλεια), το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Μια συμβολή των Κοινωνικών επιστημών, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1997
- ❖ Κ. Τσιτσελίκης και Δ. Χριστόπουλος (επιμέλεια). «Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Μια συμβολή των κοινωνικών επιστημών», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- ❖ Κόντης Αντώνης, «Οικονομική Ενσωμάτωση μεταναστών στη χώρα υποδοχής», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001
- ❖ Κωνσταντίνος Στεφάνου, «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», Τόμος Γ', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 2002

- ❖ Λάβδας Κ., «Η πολυπολιτισμικότητα και η Θεωρητική Κληρονομιά του Εθνικού Κράτους», Επιστήμη και Κοινωνία, τεύχος 2-3, 1999
- ❖ Μ. Βεργέτη, Παλιννόστηση και κοινωνικός αποκλεισμός, εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1999
- ❖ Μάρκου (επιμέλεια), «Διαπολιτισμική εκπαίδευση, Επιμόρφωση εκπαιδευτικών: μια εναλλακτική πρόταση» , Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής Πανεπιστημίου Αθηνών 1997
- ❖ Π. Γεωργογιάννης, «Εκπαίδευση και Διαπολιτισμική Επικοινωνία», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1997
- ❖ Τ.Ταίηλορ, «Πολυπολιτισμικότητα», εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 1997
- ❖ Χ. Κωνσταντοπούλου, Α. Μαράτου – Αλιπραντή, Δ. Γερμανός, Θ. Οικονόμου, « Εμείς και οι Άλλοι» Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 1999
- ❖ Χρ. Κάτσικας- Ε.Πολίτου, Τσιγγάνοι, Μειονοτικοί, Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί στην Ελληνική Εκπαίδευση- Εκτός «Τάξης» το «Διαφορετικό» Εκδόσεις Gutenberg Αθήνα 1999

❖ **Κείμενα της Ε.Ε.**

- ❖ Ad hoc committee of experts for the european year of citizenship through education (cahcit) **2005 European Year of Citizenship through Education** Draft Evaluation Report Volume 1, Strasbourg, 22 June 2006, DGIV/EDU/CAHCIT (2006)13
- ❖ César Bîrzéa, Project on “education for democratic citizenship”, Education for Democratic Citizenship: A Lifelong Learning Perspective, Council for cultural co-operation (CDCC), Strasbourg, 20 June 2000, DGIV/EDU/CIT (2000) 21
- ❖ Commission of the European communities, “Report from the Commission to the Council on using the internet to develop twinning between european secondary schools” Brussels, 4.6.2002 COM (2002) 283 final
- ❖ COMMISSION RECOMMENDATION on the digitization and online accessibility of cultural material and digital preservation {C(2006) 3808} {SEC(2006) 1075}
- ❖ COUNCIL RESOLUTION of 25 June 2002 on preserving tomorrow's memory – preserving digital content for future generations (2002/C 162/02)
- ❖ European Commission Directorate – General Information Society The DigiCULT Report Technological Landscapes for Tomorrow’s Cultural Economy Unlocking the Value of Cultural Heritage»Executive Summary
- ❖ European Commission Directorate-General Information Society, «The DigiCULT Report, Technological Landscapes for Tomorrow’s Cultural Economy Unlocking the Value of Cultural Heritage», Full Report
- ❖ European Commission, “Handbook on Integration for policy-makers and practitioners”, Directorate – General Justice, Freedom and Security
- ❖ Press Releases “eTwinning: 'Virtual' European school partnerships come of age”, Brussels, 22 February 2007 IP/07/222

- ❖ Απόφαση αριθμός 1513/2002 /ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27^{ης} Ιουνίου 2002, για το 6^ο πρόγραμμα πλαίσιο δραστηριοτήτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με σκοπό τη συμβολή στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού χώρου έρευνας και στη καινοτομία (2002-2006) Ε.Ε. L232 της 29-08-2002 Απόφαση του Συμβουλίου, 2006/515/ΕΚ: της 18ης Μαΐου 2006 , σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης
- ❖ Γνώμη της ΟΚΕ, «Πολιτισμός στην Ελλάδα. Οικονομικές, Καλλιτεχνικές και κοινωνικές διαστάσεις και Προοπτικές», Αθήνα 21 Μαρτίου 2007
- ❖ Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9^{ης} Μαρτίου 2005 , Ε.Ε. L79
- ❖ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Απόφαση της Επιτροπής της 22^{ας} Μαρτίου 2007 για σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων των κρατών μελών για τη ψηφιακοποίηση και τη ψηφιακή διαφύλαξη, (2007/320/ΕΚ) L 119
- ❖ Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη ψηφιοποίηση και την επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για τη ψηφιακή διαφύλαξη (2006/ C 297/ 01), Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. 07-12-2006

❖ Άρθρα – Μελέτες

- ❖ Adenike Yesufu, «Global Education, Multicultural Education, Intercultural Education, Antiracist Education, Diversity Education Are they all Roads leading to the Same Destination?» International Journal of Diversity in Organizations, Communities and Nations, Volume 4, Article: DC04-0126-2004

- ❖ AGOSTINO PORTERA, «Multiculture, Identity, Educational Need and Possibilities of (Intercultural) Intervention», *European Journal of Intercultural Studies*, Vol. 9, No. 2, 1998
- ❖ Andrea Winkler « *Digitized Medieval Manuscripts in the Classroom: A Project in Progress*» *Whitman College The History Teacher* Volume 35 Number2 February 2002
- ❖ Barry Troyna Author(s) of Review: Stephen May Racism and Education by *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 15, No. 3 (1994)
- ❖ Benjamin S. Bloom, Allison Davis, Robert Hess, Author(s) of Review: Harold N. Stinson«*Compensatory Education for Cultural Deprivation*» *Peabody Journal of Education*, Vol. 43, No. 3 (Nov., 1965), pp. 180-181 Available at JSTOR
- ❖ Bernard Smith, “*Digital Heritage and Cultural Content in Europe*”, museum international, Blackwell Publishers vol 54
- ❖ Cummins, Jim (1981): *Bilingualism and Minority-Language Children*. OISE Press, Ontario pg 15 find in JSTOR
- ❖ Dimitris N. Chrysoschoou, “Greece’s Contribution to Education for Democratic Citizenship”, Hellenic Republic – Ministry of National Education and Religious affairs – Directorate of International Relations in Education, Athens 2007
- ❖ E.Vlachos, “The Assimilation of Greeks in the United States with special reference to the Greek community of Anderson”, Indiana, Athens EKEE,1968
- ❖ J. Corlett, “Anthropology in British Education”, *Royal Anthropological Institute News*, 59, 1983, find in JSTOR
- ❖ L. Tsoukalis, “Globalization and Regionalism: A double challenge for Greece”, Hellenic Foundation for European and foreign policy (ELIAMEP), The Hellenic Observatory of the European Institute at the London School of Economics and Political Science, Athens 2001
- ❖ Lahdenperä, Pirjo, 2000, “From Monocultural to Intercultural Educational Research” in *Intercultural Education*, Vol.11, No. 2

- ❖ M. Gordon, *Assimilation in American Life. The Role of Race, Religion and National Origins*, New York 1964, - of Review: Milton L. Barron *American Sociological Review*, Vol. 29, No. 6 (Dec., 1964),
- ❖ Peter Smith, «*Multicultural Issues: Dilemmas and Hopes*», *Art Education*, Vol. 47, No. 4, Cultural University. (Jul., 1994),
- ❖ Richard P. Duran, «*Learning and Technology: Implications for Culturally Responsive Instructional Activity and Models of Achievement*», *Journal of Negro Education*, Vol. 67, KO.3 (1998) University of California-Santa Barbara, Copyright 1999, Howard University Available at <http://www.jstor.org>
- ❖ Robyn F. Wasson; Patricia L. Stuhr; Lois Petrovich-Mwaniki, «*Teaching Art in the Multicultural Classroom: Six Position Statements*» *Studies in Art Education*, Vol. 31, No. 4. (Summer, 1990),
- ❖ W. Connor, "National Building or nation –destroying?", *world Politics: A Quarterly Journal of International Relations*, 24,1972
- ❖ Yongqing Ma, Warwick Clegg, Ann O'Brien «*Digital Library Education: The Current Status*», *Digital Libraries*, 2006. JCDL apos;06. Proceedings of the 6th ACM/IEEE-CS Joint Conference on Volume, Issue, June 2006
- ❖ Αγορά χωρίς Σύνορα στο Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, «*Μετανάστευση και εξωτερική πολιτική της Ελλάδας*», Τόμος 6 (4) 2001
- ❖ Σταματέλλου Αναστασία «*Διαπολιτισμική εκπαίδευση: Μπροστά σε μια νέα πραγματικότητα*», Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.ΟΔ.Ε..) Πρακτικά Ημερίδας «*Σύγχρονες Προσεγγίσεις και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*» Πάτρα – 9 Νοεμβρίου 2005

❖ **Ελληνική Νομοθεσία – Εγκύκλιοι – Υπουργικές Αποφάσεις**

- ❖ Νόμος 3386/2005 ΦΕΚ Α' 212
- ❖ Κώδικας Νομικού Βήματος, «Σύμβαση για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων», Νο Β 54 Δεκέμβριος 2006 σελ 2205-2214
- ❖ Εγκύκλιος ΙΕ /32/06-10-1983 ΥΠ.Ε.Π.Θ
- ❖ Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ – Γ 1/372/853/ Γ. Γ. 475/16-9-92
- ❖ Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ – Φ4/350/Γ1/1028/22-8-1995
- ❖ Νόμος 2413/96 ΦΕΚ Α' 124/14-6-1996
- ❖ Υπουργική απόφαση – Φ 4/ 155/ Γ 1/ 1257/ 11-9-96
- ❖ Υπουργική απόφαση Φ10/20/Γ1/708/07-09-1999

❖ **Διαδίκτυο**

- ❖ “Come together: World Cup 2006”, Project des Monats, Schulen ans Netz, Mai 2006, <http://www.etwinning.de/en/pdm0506/index.php>
- ❖ «EDUCATION FOR ALL: THE SWANN REPORT, REPORT OF THE COUNTY EDUCATION OFFICER» SCHOOLS SUB-COMMITTEE, 10TH JUNE 1986 <http://www.hants.gov.uk/scrmxn/m01725.html>
- ❖ Alvarez, Irene and Lorenzo, Maria Multicultural and intercultural education, “Multiculturalism in Western Europe and North America», pg 7 www.tolerance.cz/courses/papers/papers2003/Alvarez.doc
- ❖ Anti-Bias Education and Training, A WORLD OF DIFFERENCE” Institute programs provide hands-on training to help children and adults challenge prejudice and discrimination and learn to live and work successfully and civilly in an increasingly diverse world, http://www.adl.org/education/edu_awod/default_awod.asp

- ❖ Chase, Macfadyen, Reeder and Roche :Intercultural Challenges in Networked Learning: Hard Technologies Meet Soft Skills, First Monday, volume 7, number 8 (August 2002),
http://firstmonday.org/issues/issue7_8/chase/index.html
- ❖ E- twinning Schools Partnerships in Europe
<http://users.att.sch.gr/rmfrentzou/>
- ❖ Eduardo Manchón-Aguilar, “Acculturation strategies of adolescents among different ethnic groups in Norway” University of Bergen Christiesgate, 13, N-5015 Bergen, Norway Available at <http://www.ainda.info/immigrants.doc>
- ❖ Europe as a Learning Environment in Schools
<http://www.europelearning.info/>
<http://digitization.hpclab.ceid.upatras.gr/conference/streams.php>
- ❖ Hussein Dad far, Claes Moberg and Anders Tjørnvall “In search of cultural synergy in multicultural organization, SIETAR Congress 1996, Verlag Wissenschaft und Praxis (1999) <http://www.sietar-europa.org>
- ❖ National Statistics of Great Britain, Department for Education and Skills, “STATISTICS OF EDUCATION Schools in England 2004”, London: TSO
<http://www.dfes.gov.uk/rsgateway/DB/VOL/v000495>
- ❖ Press code Μηνιαίο περιοδικό για την οικονομία και την εξωτερική πολιτική τεύχος1:
http://www.presscode.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=521
- ❖ Swann Report
<http://www.hants.gov.uk/scrmxn/m01818.html>
- ❖ The history of the European Union, the European citizenship,
<http://www.historiasiglo20.org/europe/ciudadident.htm>
- ❖ The National Gallery – Take one Picture
<http://www.takeonepicture.org/>
- ❖ Το πρόγραμμα Comenius
http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/comenius/index_en.html
www.ipode.gr

- ❖ [www.minervaeurope.org en/index.php](http://www.minervaeurope.org/en/index.php)
- ❖ Δημοσίευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο πολιτισμός»
http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/31/txt_el.pdf
- ❖ Επίσημη Ιστοσελίδα Ι.Π.Ο.Δ.Ε. :www.ipode.gr
- ❖ Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
www.europa.eu
- ❖ Επίσημη Ιστοσελίδα των Ευρωπαϊκών
www.eurasc.org
- ❖ Επίσημος Δικτυακός τόπος του E-twinning – Συνεργασίες Σχολείων στην Ευρώπη www.etwinning.net
- ❖ Ιστοσελίδα για την Ολυμπιακή Παιδεία
www.olympiakipaideia.instore.gr/gr/olympiaki_paideia/ennoia_stohoi.htm
- ❖ Ιστοσελίδα Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής
ΕΛΙΑΜΕΠ: www.eliamep.gr/
- ❖ Υλικό που αντλήθηκε από τα πρακτικά Ημερίδας της 14ης Φεβρουαρίου 2005 που διοργάνωσε το Πανεπιστήμιο Πατρών και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αριστείας MINERVA (Ministerial NEtwork for Valorising Activities in Digitisation) και με θέμα «Ψηφιοποίηση Πολιτιστικού Περιεχομένου, Καλές Πρακτικές και Θέματα Πνευματικών Δικαιωμάτων»

❖ Άλλες πηγές Ενημέρωσης

- ❖ Εισηγήσεις στο 9^ο Συνέδριο στο ICT FORUM με θέμα «Πολιτιστική Κληρονομιά και Ψηφιακή Τεχνολογία», Ξενοδοχείο Ιντερκοντινένταλ, 29 Οκτωβρίου 2007.